

31. Keskiviikkona 18 päivänä maaliskuuta 1998

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ensimmäinen käsittely

- 1) Hallituksen esitys ikääntyvien työntekijöiden aseman parantamista koskevaksi lainsäädännöksi 1322

Hallituksen esitys 13/1998 vp
Sosiaali- ja terveystoimikunnan mietintö 5/1998 vp
Toivomusaloite 222/1995 vp

- 2) Hallituksen esitys laiksi tietyn kolmannen maan lainsäädännön soveltamisen ekstraterritoriaalisilta vaikutuksilta sekä siihen perustuvilta tai siitä aiheutuville toimilta suojautumisesta annettua neuvoston asetusta (EY) N:o 2271/96 täydentävistä säännöksistä 1332

Hallituksen esitys 244/1997 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 4/1998 vp

- 3) Hallituksen esitys laiksi makeis- ja virvoitusjuomaverosta annetun lain 5 §:n ja lain liitteenä olevan virvoitusjuomaverotaulukon muuttamisesta 1333

Hallituksen esitys 4/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 3/1998 vp
Lakialoite 23, 70/1996 vp, 77/1997 vp

- 4) Hallituksen esitys laeiksi kiinteistönmuodostamislain ja kiinteistörekisterilain muuttamisesta 1334

Hallituksen esitys 232/1997 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 3/1998 vp

- 5) Hallituksen esitys laiksi sähkömarkkinalain muuttamisesta 1336

Hallituksen esitys 227/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 4/1998 vp
Lakialoite 70/1997 vp

Lähetekeskustelu

- 6) Hallituksen esitys väestökirjanpidon uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi 1338

Hallituksen esitys 14/1998 vp

- 7) Hallituksen esitys laiksi ortodoksisesta kirkkokunnasta annetun lain muuttamisesta 1342

Hallituksen esitys 16/1998 vp

- 8) Hallituksen esitys laiksi kirkkolain muuttamisesta „

Hallituksen esitys 17/1998 vp

- 9) Hallituksen esitys verotuksen oikaisulautakuntaa koskeviksi muutoksiksi verolainsäädäntöön „

Hallituksen esitys 15/1998 vp

10) Hallituksen esitys laiksi maaseutu-
elinkeinojen valituslautakunnasta annetun
lain muuttamisesta 1342
Hallituksen esitys 18/1998 vp

11) Hallituksen esitys laiksi potilaan
asemasta ja oikeuksista annetun lain muut-
tamisesta „
Hallituksen esitys 19/1998 vp

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies
Pesälä.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi
edustajat Aura, Haatainen, Heinonen, Huotari,
Huuhtanen, Jaakonsaari, Jäätteenmäki, Kaner-
va I., Kantalainen, Karhunen, Knaapi, Korho-
nen M., Koskinen Jari, Koskinen Johannes,
Koskinen M., Kukkonen J., Kurola, Laakso,
Laaksonen, Lahtela, Laitinen, Lapiolahti, Leh-
tosaari, Leppänen P., Lindroos, Löf, Malm,
Metsämäki, Mikkola, Mähönen, Mönkäre, Nii-
nistö, Ojala R., Partanen, Peltomo, Rantanen,
Rask, Rauramo, Rehula, Ryhänen, Saarnio, Sa-
vela, Siimes, Tahvanainen, Tiilikainen, Veteläi-
nen ja Viitames.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edusta-
jat Jaakonsaari, Malm, Savela, Rantanen, Met-
sämäki ja Korhonen M.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat
tämästä päivästä virkatehtävien perusteella edus-
tajat Huotari, Jäätteenmäki, Kantalainen, Jo-
hannes Koskinen, Laakso, Laitinen, Lapiolahti,
P. Leppänen, Lindroos, Malm, Metsämäki, Nii-
nistö, Peltomo, Rantanen, Rauramo, Rehula,
Saarnio, Savela, Siimes, Tahvanainen ja Tiilikai-
nen sekä muun syyn perusteella edustajat Huuhtanen,
M. Koskinen, J. Kukkonen, Lahtela, Mähönen,
Partanen, Rask ja Viitames,
tämästä ja huomisesta päivästä muun syyn perus-
teella edustajat M. Korhonen ja Laaksonen sekä
tämän kuun 20 päivään muun syyn perusteella
edustajat Lehtosaari ja Mikkola.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys ikääntyvien työntekijöiden aseman parantamista koskevaksi lainsäädännöksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 13/1998 vp
Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö 5/1998
vp
Toivomusaloite 222/1995 vp

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 5.

Keskustelu:

Ed. Kuoppa: Herra puhemies! Hallituksen
esitys merkitsee sitä, että osa-aikaeläkkeelle voi
päästä nykyistä aikaisemmin eli ikäraja laske-
taan 58 vuodesta 56 vuoteen, mikä on täysin
oikea suunta osa-aikaeläkejärjestelmälle. Ikära-
jahan on ollut käytännössä tavattoman korkea ja
myös eläkkeelle jääntiä on tapahtunut varsin vä-
hän. (Hälinää)

Lakiesityksessä on ikärajan laskun lisäksi
myönteistä se, että nyt, kun työntekijä jää osa-
aikaeläkkeelle, hän ei tarvitse lääkärintodistusta
siihen. Yleensä aina kaikkiin aikaisempiin eläke-
ikiin ... (Hälinää)

Ensimmäinen varapuhemies
(koputtaa): Kehotan edustajia rauhoittumaan!
Nyt on puheenvuoro ed. Kuopalla.

Puhuja: ... on tarvittu lääkärintodistus,
ennen kuin työntekijä on päässyt eläkkeelle, lu-
kuun ottamatta työttömyyseläkejärjestelmää.
Samoin myös tulevan ajan oikeus säilyy tässä.
Tulevan ajan oikeus tarkoittaa sitä, että eläke
karttuu ja se karttuma säilyy tulevaisuudessa,
kun työntekijä jää kokonaan eläkkeelle eli lopet-
taa myös osa-aikatyön. (Hälinää) Laissa on täl-
laisia myönteisiä elementtejä ...

Ensimmäinen varapuhemies
(koputtaa): Nyt on rauhoituttava!

Puhuja: ... ja siinä mielessä on oikein, että
laki käsitellään pikaisesti ja myös tulisi pikaisesti
voimaan.

Mutta kun työttömiä on edelleenkin liki
400 000, niin tässä laissa valitettavasti ei ole työ-
listämisvelvoitetta sisällä, mikä olisi tietysti ollut

hyvä. Jos useampia työntekijöitä jää osa-aika-eläkkeelle yrityksestä, niin heidän tilalleen olisi voitu palkata uusia työntekijöitä.

Samoin myös työnantajan asenne tähän on aika ratkaiseva. Laissa sanotaan, että työnantajan tulee pyrkiä järjestämään työntekijälle mahdollisuus päästä osa-aika-eläkkeelle, jos hän sellaiselle haluaa, ja yhdessä sopia siitä työntekijän kanssa. Mutta viimeinen päätösvalta on kuitenkin työnantajalla. Koska päätösvalta on työnantajalla, silloin tietenkin työnantajan kanta on se ratkaiseva, päästäänkö osa-aika-eläkkeelle. Se varmasti tulee rajoittamaan osaltaan tämän eläkejärjestelmän käyttöä.

Tässä on myös se ongelma, että työntekijällä ei ole valitusoikeutta. Jos työnantaja päättää, että työntekijä ei pääse osa-aika-eläkkeelle, niin työntekijällä ei ole valitusoikeutta. Sen sijaan työnantaja voi päästää toisen työntekijän eläkkeelle eli tasa-arvokysymys saattaa tässä tulla kyseenalaiseksi.

Hyvin monet työnantajat ovat kyllä suhtautuneet myönteisesti asiaan ja päästäneet ikääntyneitä työntekijöitä osa-aika-eläkkeelle. Tässä tapauksessa korostan sitä, kun ei edellytetä minikäänlaista lääkärintodistusta, että saattaa olla, että työnantajat suhtautuvat siihen hyvinkin kriittisesti eivätkä päästä osa-aika-eläkkeelle kaikkia, jotka haluaisivat, jolloin myös työllisyysvaikutus paranisi lakiin nähden eli työnantajat joutuisivat myös ottamaan uusia työntekijöitä.

Kolmantena rajoittavana tekijänä näen sen, että vähimmäistyöaika on esitetty 35 tuntiin viikossa. On oltava esimerkiksi 35 tuntia viikossa työssä, että voi päästä osa-aika-eläkkeelle. Nyt on käynyt esimerkiksi niin, että palvelualoilla on runsaasti työntekijöitä, jotka ovat tehneet jopa kymmeniä vuosia täysiaikaista 40 tunnin työviikkoa, mutta ovat joutuneet viime vuosina osa-aikatyöntekijöiksi, jolloin heidän työaikaansa on lyhennetty esimerkiksi 30—32—34 tuntiin viikossa, jolla ei ole mahdollista päästä osa-aika-eläkkeelle. Tämä on rajoittava tekijä, johon myös valiokunta kiinnitti huomiota. Vastaisuudessa, jos kahden vuoden kokeilulakia jatketaan ja uudistetaan, toivon mukaan myös tämä asia otettaisiin huomioon.

Yksityisellä puolella vuonna 97 osa-aika-eläketä on käyttänyt 2 800 työntekijää, valtion puolella 1 600 ja kunnallisella alalla 2 300 työntekijää eli kovin suurista määristä ei ole ollut kysymys. Toivottavasti tämä nyt lisää osa-aika-eläkkeen käyttöä. Ainakin se periaatteessa mahdollistaa sen väljemmillä määräyksillä.

Mielestäni työllisyyden parantamiseksi tulisi työn jakamista jatkaa. Tämähän on yksi tapa jakaa työtä ja siinä mielessä kannatettava. Samoin myös vuorotteluvapaa on yksi järjestelmä, jossa työtä jaetaan uudelleen. Näin ollen myös pitäisi mennä elinikäisen työajan jakamiseen. Kun on paljon ikääntyneitä pitkäaikaistyöttömiä, niin pitäisi vaikka kokeiluluontoisesti, lyhytaikaisesti sopia siitä, että 55-vuotiailla, kauan työelämässä olleilla työntekijöillä olisi mahdollisuus päästä eläkkeelle vapaaehtoisesti ja tämän työntekijän tilalle työnantaja velvoitettaisiin palkkaamaan uusi työntekijä. Mielestäni kaikkien tärkeintä on, että palkataan uusia työntekijöitä ja sitä kautta parannetaan työllisyyttä.

Herra puhemies! Kaiken kaikkiaan muutamista puutteista huolimatta tämä on myönteinen esitys ja uskon, että se osaltaan mahdollistaa työntekijän paremman jaksamisen tulevaisuuden työelämässä.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Mihin ed. Kuoppa lopetti, siitä sopii hyvin jatkaa. Meidän tulisi kehittää Suomen eläkejärjestelmää sen suuntaisesti, että todellakin huonokuntoiset työssäolevat ihmiset pääsisivät oikeutetulle eläkkeelle niin tahtoessaan. Nimenomaan ajatus siitä, että tilalle palkattaisiin nuori työntekijä, on ihan perusteltu, se on sitä kansantaloudellisesti ja myös yritysten ja julkisen sektorin toiminnan kannalta hyvin tärkeä asia. Edelleen on Suomessa se tosiasia, että eläkehakemusten määrä laman aikana laski, mutta hylättyjen hakemusten määrä vastaavasti nousi. Se merkitsee käytännön tiukentamista eläkehakemusten käsittelyssä.

Hallituksen esityksen n:o 13 näiltä valtiopäiviltä positiivisuus näkyy kyllä siinä, että ed. Kuoppa sitä selkeästi tuki ja kannatti. Tällä tavalla hallitus saa toki tukea ikään kuin oppositiinkin suunnalta. Itse haluan todeta sen, että esitys sinänsä ei ole ainoastaan jonkinlaista kosmetiikkaa, vaan siinä ihan vakavalla, myönteisellä tavalla viedään osa-aika-eläketä käytäntöön.

Ed. V o k k o l a i n e n : Arvoisa herra puhemies! Hallituksen esitys ja sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö osoittavat tässä yhteydessä, mikä merkitys on hallituksen ja työmarkkinajärjestöjen yhteistyöllä. Kysymyksessähän on laki-esitys, jossa kahdessa eri vaiheessa parannetaan mahdollisuutta osa-aika-eläkkeelle siirtymiseen.

Tulopoliittisen ratkaisun yhteydessä asia oli myös esillä ja ikääntyneiden työllistämisen parantamista selvittävä työryhmä, joka käyttää ly-

hennettä Ikomi, myös otti kantaa mahdollisuu-
teen ikääntyneiden ihmisten työelämässä jaksami-
miseen. Tämä työryhmä nimenomaan toimi
myös hyvin vahvasti kolmikantaperiaatteella.
(Min. Jaakonsaari: Se on komitea!) — Anteeksi,
huomautus ministeriltä on aivan oikein, se on
komitea. — Jos kuitenkin tämä hallitus olisi jat-
kanut kuten edeltäjänsä eli polttanut siltansa
työmarkkinajärjestöihin, tuskin nyt käsiteltävää
lakia olisi tässäkin muodossa pystytty saliin
tuomaan ja valmistelemaan.

Eri tutkimukset osoittavat selkeästi työelä-
män kahtia jakautumisen: ylikuormitettuihin
työsuhteissa oleviin ja reiluun 300 000:n, joilla ei
ole työntekoon tällä hetkellä mahdollisuutta.
Sen takia tätä lakiesitystä on myös katsottava
työllisyyden edistämisen kannalta: Voidaanko
kyseisellä lailla edistää myös työllistymistä?

Vuorotteluvapaajärjestelmä muun muassa
luotiin tällaiseksi instrumentiksi, mutta ongelma
on käytännössä ollut aikamoinen ja nimen-
omaan yksityisellä sektorilla. Hyvin voimak-
kaasti on vuorotteluvapaakysymyksissä esille
tullut korvauksen pienuus. En halua sitä millään
tavalla vähätellä, mutta yksityissektorilla on on-
gelmia muiltakin osin vuorotteluvapaalle pää-
syssä. Yksinkertaisesti on kysymys siitä, että
työnantajalla ei ole ollut halukkuutta laskea ih-
misiä vuorotteluvapaalle, kun tämä perustuu sii-
hen, että työnantajalta on myös suostumus olta-
va. Sen takia on toivottavaa, että tämä lakiesitys
ei käytännössä saa samanlaista muotoa.

Siksi on tarkkaan seurattava, niin kuin valio-
kuntakin on mietinnössään esittänyt, että osaelä-
keparannuksista ei käytännössä synny vuorotte-
luvapaan ongelmaa. Työnantajajärjestöillä on-
kin mielestäni tässä asiassa vastuu, että yksittäis-
en työnantajan velvollisuus pyrkiä järjestämään
osa-aikatyötä työntekijälle tai viranhaltijalle hä-
nen halutessaan jäädä osa-aikaeläkkeelle ei jää
lakitekstiin vain kuolleeksi kirjaimeksi.

Ongelmaksi jää, kuten edellisessä puheenvuo-
rossakin todettiin, 35 tunnin viikkotyöraja, jota
myös valiokunta on korostanut. Tämähän kos-
kee lähinnä palvelualoja, joilla nimenomaan van-
hempaa väkeä on osa-aikaistettu ja missä se vielä
korostuu ennen kaikkea naisten osalta.

Valiokunta on mielestäni mietinnössään suhtautunut uudistukseen vakavasti ottaen huo-
mioon rajallisen ajankäytön. Siksi on helppo yh-
tyä valiokunnan kantaan määräaikaisen lain jat-
kamisesta tai muuttamistarpeista hyvissä ajoin
ennen kuin määräaikaisen lain voimassaolo
päättyy.

Ed. M a n n i n e n : Herra puhemies! Lakiesi-
tys on kokonaisuutena hyvin myönteinen, var-
sinkin tässä ajassa.

Ensinnäkin on tietysti välttämätöntä, että tu-
leva aika osaeläkkeen yhteydessä huomioidaan
myös yksityisellä sektorilla, koska valtion ja kun-
nan järjestelmissä se on jo voimassa. Edelleen on
myös tarpeen kokeilla kahden vuoden aikana,
kuten laissa lähdetään, millaisia vaikutuksia tällä
ikärajan alentamisella 58:sta 56 vuoteen käytän-
nössä on. Toivoo sopii tietysti, että tämä myös
auttaa työllisyystilannetta ja että ennen kaikkea
ikäääntyvät ja työuupumuksesta kärsivät henki-
löt voisivat tällä tavoin helpottaa paineita. Mutta
lähes yhtä tärkeää on myös se, kun ikärakenne eri
työyhteisöissä on hyvin korkea ja työntekijät
ovat iäkkäitä, että tällä tavoin voitaisiin palkata
nuorempaa työväkeä työhön ja saada työntekijät
joustavammin siirtymään eläkkeelle, minkä yh-
teydessä työyhteisön toiminta saadaan sujumaan
niin, että yhtäkkiä eivät kaikki työntekijät vaih-
du.

Valiokunta mielestäni aivan oikein, kuten ed.
Kuoppa totesi, kiinnitti huomiota siihen, että
erityisesti kaupan alalla osa-aikatyössä tällä het-
kellä olevat naiset, jotka ovat kovan työpaineen
alla, eivät pääse osa-aikaeläkkeelle, jos he teke-
vät alle 35 tunnin työviikkoa. Tähän liittyen va-
liokunta edellytti, että jos lain määräaika jatke-
taan, niin siinä yhteydessä tämäkin ongelma on
selvitettävä, koska se kohtelee selkeästi väärin
tätä ja eräitä muitakin matalapalkkaisia työntei-
kijäryhmiä.

Kaiken kaikkiaan kuitenkin tämä on hyvä
edistysaskel. Kokemuksista on otettava oppia ja
siltä pohjalta päätettävä jatkotoimista.

Ed. V i l j a m a a : Arvoisa puhemies! Koska
en ole ollenkaan varma, että minun kaksiminuut-
tiseni on noin pitkä kuin edellisen puheenvuoron
pitäjän, niin tulen korokkeelle kertomaan ajatuk-
seni tästä laista, joka on todella hyvä laki. Koke-
mus on sellaista pääomaa, jota meillä ei ole varaa
heittää hukkaan ja koko tämä laaja kansallinen
ikäohjelma, jonka valtioneuvosto on käynnistä-
nyt, on kokonaisuutena huomionarvoinen asia.
Tavoitteena on edistää ikääntyvien työssä jaksami-
sta ja pysymistä ja työhön ottamista.

Olen useasti sanonut työelämääni liittyvissä
puheenvuoroissani, että näiden lakien aika olisi
ollut syvän laman aikana. Jo edellisen hallituksen
oli pitänyt uskaltaa käynnistää näitä monipuoli-
sia pieniä uudistuksia, jotka vaikuttavat. (Ed.
Jaakonsaari: Ei tullut yhtään uutta lakia, vain

työttömiä!) — Niin kuin ministeri Jaakonsaari toteaa, niin ei tainnut tulla yhden yhtäkään työelämään liittyvää lakia edellisen hallituksen aikana, ei edes vuorotteluvapaata, jonka melkein saimme.

Arvoisa puhemies! Sanon uudemman kerran, että tämä eduskunnan käsittelyssä paraikaa oleva laki on erittäin hyvä lakiesitys. Osa-aikaeläkkeelle voi heinäkuun alusta alkaen siirtyä jo 56-vuotiaana, kun aiempi ikäraja oli 58. Muutoksen arvioidaan kaksinkertaistavan tätä eläkemuotoa käyttävien määrän. Vuoden 97 tilasto kertoo, että osa-aikaeläkkeellä oli yksityisellä puolella 2 800, valtiolla 1 600 ja kunnissa 2 300 henkilöä.

Olen todella tavannut useita tyytyväisiä pitkän työrupeaman tehneitä työntekijöitä, jotka ovat hakeutuneet osa-aikaeläkkeelle ja tekevät siis osa-aikatyötä samanaikaisesti. Työn voi järjestää uuden lakiesityksen mukaan hyvin monella tavalla: joka toinen viikko työtä, joka toinen vapaata tai puolipäiväisesti tai millä tavalla keksiinkin. Ainoa ehto on, että ei tule yli kuuden viikon työstä poissaoloa, yli kuuden viikon katkoa.

Eläketasoa ei osa-aikaeläkeratkaisu merkittävästi heikennä. Mikään ei tietenkään ole ilmaista. Kyllä eläkkeelle siirtymisenkin joku maksaa ja tämä ratkaisu maksaa muutamia kymmeniä miljoonia markkoja lähivuosina, enimillään vuoden 2000 taitteessa noin 150 miljoonaa. Mutta kun tavoitteena on vähentää samalla työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkemenoja, niin voi olla, että nollapeliin pääsemme loppuvaiheessa. Tätä kautta ihmiset todella jaksavat pidempään työelämässä, mikä on erityisesti tämän työllisyyden ja yhteisvastuun hallituksen tavoitteena.

Tarkoitus on toimia myös siihen suuntaan, että työnantaja palkkaa uusia työntekijöitä. Tähän laki ei suoranaisesti velvoita, mutta sosiaali- ja terveysvaliokunta lausunnossaan kiinnitti siihen huomiota, että myös tätä asiaa tulee seurata kokeiluajana.

Lain pullonkaula on se, että ei ole ehdottomasta työntekijän oikeudesta kyse, ei subjektiivisesta oikeudesta, mutta suomalaisessa työelämässä olemme isommissakin asioissa tottuneet hyvään sopimuskäytäntöön. Tämä on asia, jonka työntekijä ja työnantaja voivat sopia keskenään. Äsken esittelemäni luvut, joita jo viime vuonna on saatu aikaan, osoittavat, että on osattu sopiaakin.

Työntekijäpuoli olisi toivonut, että tästä olisi tullut oikeus samoin kuin on oikeus hoitovapaalle siirtymiseen jne, mutta hyvä askel tämäkin.

Myös tätä sosiaali- ja terveysvaliokunta toivoo seurattavan, kuinka työntekijä todellisuudessa pääsee eläkkeelle, kun laki ei sitä subjektiivisena edellytä.

Niin kuin useissa puheenvuoroissa on jo käynyt ilmi, erityisesti sosiaali- ja terveysvaliokunta kantoi huolta myös siitä, että niin monia naisia on jo osa-aikaistettu vastoin heidän tahtoaankin ja nyt he jäävät tämän lain ulkopuolelle, kun heidän työaikansa ei täytä 35 tuntia viikossa. Tosin voidaan sanoa, että hehän saavat tehdä jo osa-aikaa. Mutta jos ajatellaan tällaista turvaa ja oikeudenmukaisuutta, niin silloin näkökulma on tietenkin se, että myös tätä asiaa tulee selvittää erityisesti lain kokeiluajana. Toivottavaa on, että silloin, kun isot ikäluokat pääsevät eläkkeelle, meillä edelleen on tällainen vaihtoehto käytävissä ja meidän työelämämme on sopeutunut siihen, että sieltä voidaan lähteä pois yksilöllisesti harkiten ja olla siellä niin pitkään kuin työvoimaa ja taitoa riittää.

Näillä sanoilla toivon tämän lain pikaista käsittelyä, tämän lain, jonka toivotaan todella olevan varsin nopeasti myös voimassa.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Tässä laissa, osa-aikaeläkejärjestelyssä, on kaksi pääkohtaa. Ensinnäkin yksityisten alojen työeläkejärjestelyjä muutetaan siten, että osa-aikaeläkkeeltä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyvän eläkkeen määrä olisi nykyistä suurempi. Tuleva aika huomioidaan myös yksityisten alojen työeläkejärjestelyssä. Toinen pääkohta on, että osa-aikaeläkkeen alaikäraja alennetaan nykyisestä 58 vuodesta 56 vuoteen.

Työnantajille asetetaan velvollisuus pyrkiä järjestämään osa-aikatyötä työntekijän ja viranhaltijan halutessa siirtyä osa-aikaeläkkeelle. Laki perustuu nimittäin sopimiseen. Tulopoliittisissa neuvotteluissa ovat eri osapuolet sopineet tästä laista. Tämä myös perustuu sopimiseen käytännössä. Työnantaja ja työntekijä sopivat mahdollisuudesta päästä osa-aikaeläkkeelle, jos olosuhteet sen sallivat. Sen takia tässä valitusoikeus ei oikein sovi lain henkeen. Kenelle tässä valitettaisiin ja voisiko valituselin päättää toisin kuin työnantaja ja työntekijä ovat keskusteluissa sopineet?

Haluan korostaa, että tämä on määräaikainen laki, voimassa vuoden 2000 loppuun, jossa kokeillaan lain vaikutuksia ja kustannuksia. Mielestäni tämä on järkevä kokeilu, jossa nähdään, voiko osa-aikaeläkkeen ikäraja alentamalla päästä itse asiassa eläkeiän nostamiseen. Meillä-

hän on yleisenä tavoitteena varsinaisen eläkeiän nostaminen työkykyisille kansalaisille.

Ed. R ä s ä n e n : Arvoisa puhemies! Minä myös pidän tätä hallituksen esitystä tarpeellisuena uudistuksena erityisesti siltä osin kuin osa-aika-eläkkeen alaikärajaa alennetaan nykyisestä 58:sta 56 vuoteen, nimenomaan määräaikaisena järjestelynä. Työssä olevien työuupumuksen ja toisaalta työttömyyden välinen työelämän ristiiriita vaatii joustavia järjestelyjä ja jatkuvaan lainsäädännön uudistusta ja tarkistamista. Työkuorimituksesta johtuva etenkin ikääntyneiden työuupumus näkyy myös runsaina hylättyinä työkyvyttömyyseläkehakemuksina, mikä on aiheuttanut paljon kysymyksiä järjestelmän mielekkyydestä ja oikeudenmukaisuudesta.

Tutkijat Raija Julkunen ja Jouko Nätti ovat esittäneet uudessa kirjassaan, että nykyiset työaikajärjestelmät koottaisiin Suomessa yhdeksi malliksi ja samalla pohdittaisiin lyhennetyn työajan tulotuen luomista. He esittävät myös, että työajan tulisi olla nykyistä joustavampi elämänkaaren eri vaiheiden mukaan, ja mielestäni tämä esitys on yksi askel tähän suuntaan. Kuitenkin eläke- ja työaikajärjestelyissä tulisi päästä entistä joustavampiin ja mielestäni myös henkilö- ja ala-kohtaisiin ratkaisuihin.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Tässä laissa ei ole mitään sellaista, joka edellyttäisi sen ehdotonta vastustamista. Tämähän on kokeilulaki ja Lipposen aika on ollut yhtä kokeilua. Pianhan sekin kokeilu aika loppuu. Mutta mitä tulee tähän työnantajan asemaan, minä uskon, että työnantaja ei kovin suosiollisesti noin lävitse katsoen tähän suhtaudu. Olen hiukan sitä mieltä, että on jätetty selvittämättä se, mikä työnantajan suhtautuminen on laajemmin. Olisi ollut erittäin tärkeää selvittää se asia.

Tästä laista saattaa hyvinkin tulla eriarvoinen sikäli, että eri työnantajat suhtautuvat eri tavalla ja työnantajat suhtautuvat eri eläkkeelle halujiin eri tavalla. Hyvä, välttämätön työntekijä ei pääse, vaikka se olisi aivan välttämätöntä. Sen sijaan, jos jonkun pörstä halutaan saada pois näkyvistä aina puoliaikaan, niin hän tietysti pääsee. Tämä on siinä mielessä varsin epätasa-arvoinen laki ja tulee käytännössä varmasti tätä olemaan.

Työllisyyteen tämä ei vaikuta mitään, koska jos joku jää osa-aika-eläkkeelle, hänen osuutensa työelämässä korvataan joko toisten selkähansata ottamalla tai muilla tavoin.

Herra puhemies! Kun täällä sanottiin myös sitä, että edellisen hallituksen aikana välit ammattiyhdistysliikkeeseen pilattiin, niin ei Ahon hallitus niitä pilannut, vaan sosialidemokraatit ja vasemmistoliitto käyttivät ammattiyhdistysliikettä lyömäaseenaan poliittisesti. Vuonna 1991 ei haluttu tulla hallitukseen, kun tiedettiin, että maa romahtaa taloudellisesti, ja kehdattiin vielä käyttää ammattiyhdistysliikettä lyömäaseena sitä hallitusta kohtaan, joka pyrki saamaan asiat edes jonkinlaiseen kuntoon.

Ed. P u i s t o : Arvoisa puhemies! Ed. Aitto-niemi sanoi, että tämä on nyt kokeilu mutta valittavaa on se, että hän jo ennakoiki keskustan hallitukseen nousun ja sanoi, että pian tämä kokeilu loppuu. Toivon, että näin ei kuitenkaan tapahdu, sillä tämä on erittäin hyvä ja myönteinen askel eteenpäin. Kuten valiokunta totesi tätä käsitellessään, niin nyt myös terveen ihmisen on mahdollista lähteä osa-aika-eläkkeelle ja antaa tilaa nuoremmille. Ratkaisevaa on se, että sinne myös otetaan lisätyövoimaa, etteivät ne, jotka eivät voi lähteä osa-aika-eläkkeelle, joudu tekemään useamman töitä.

Uskon, että tämän kokeiluajan myötä pääsemme vakiinnuttamaan tämän toiminnan. Edelleen jos ed. Aitto-niemi lukisi tämän mietinnön, josta hän puhui, hän ei selvästikään ollut sitä tehnyt, hän voisi katsoa siitä asiantuntijalutelon ja todeta, että myös työnantajapuoli on ollut kuultavana. Mietinnössä lukee, ketä on kuultu. Toivon tälle lakiesitykselle myönteistä menestystä.

Ed. Jaakonsaari merkitään läsnä olevaksi.

Ed. R a j a m ä k i : Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esitys on todella kaivattu. Ikääntyneiden työntekijöiden jaksamisen tukeminen on monella tavalla ollut pitkään esillä keskustelussa, ja tässä tapauksessa osa-aikatyön järjestämisvelvollisuus ja ennen kaikkea osa-aika-eläkkeen alaikärajan alentaminen on perusteltua. Laajemminkin on jatkettava toimia, joilla työaikapolitiikkaan ja työn jakamiseen saadaan tehoa. Esillä ollut vuorotteluvapaaajärjestelmä on siitä yksi osa, joka on jo myöskin lainsäädäntötasolla hoidettu. Työn vapaaehtoisien jakamisen malleja tarvittaisiin edelleenkin, niin että edistettäisiin työntekijöiden jäämistä eläke-etuuksia menettämättä palkattomalle toimivapaalle enintään kol-

me vuotta ennen varsinaista eläkeikää, mikäli tilalle palkataan työttömäksi ilmoittautunut työnhakija. Sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän työllisyystyöryhmä tämän ohella kannatti muun muassa 2x6 tunnin työaikamallin edistämistä samoin kuin ylityörajoitusten vaikutusten tarkempaa seuraamista.

Se, mikä tässä yhteiskunnassa on voimakkaasti tapahtunut, on se, että monissa virastoissa ja palveluissa ei juuri uusia työntekijöitä ole otettu, eli työpaine kasvaa samalla, kun keski-ikä työntekijöillä nousee. Työelämä kaipaa sukupolvenvaihdosta, ikääntyneiden työntekijöiden siirtymistä eläkkeelle ja tilan tekemistä nuorille työntekijöille. Sitä on edistettävä. Tässä suhteessa oppisopimus- ja muilla järjestelmillä monissa työpaikoissa myöskin tätä tavoitetta voitaisiin edistää.

Toimenpide ikääntyneiden työntekijöiden tilanteen helpottamiseksi on siis perusteltu, mutta tässä yhteydessä asiaan liittymättömänä, mutta kuitenkin tärkeänä kysymyksenä muutama havainto ikääntyneiden pitkäaikaistyöttömien tilanteesta, jota myöskin täytyy nyt monella tavalla lähteä selvittämään. Joka paikassa ei ole ongelma kannustinloukku vaan köyhyysloukku ja ennen kaikkea syrjäytymisen ja työpaikkojen totaalin puute. Ei edes ptkätöitä ole Itä- ja Pohjois-Suomessa tarjolla.

Sinänsä on ollut myönteistä kuunnella työvoimahallinnon työntekijöiden palautetta tästä hallituksen aktiivisemmasta otteesta pitkäaikaistyöttömiin. Projektihenkilöiden mielestä on ollut yllättävää, että esimerkiksi haastatteluun kutsutut pitkäaikaistyöttömät ovat hyvin motivoineita, jopa kiitollisia siitä, että heidän asioihinsa nyt toden teolla paneuduttiin. Kysymyksessä on ollut pitkään tai hyvin pitkään työttömänä olleita henkilöitä. Työkykyä, sairauksia ja sosiaalisia ongelmia heidän kohdaltaan ei ole ennen tätä projektia selvitetty, ei ainakaan riittävästi. Monille on ollut ainutkertaista huolenpitoa esimerkiksi Pohjois-Savossa, että heitä on nyt ohjattu työvoimatoimiston kautta tutkimuksiin Kunnonpaikkaan ja Neuronille.

Tältä osin on tärkeää, että pitkäaikaistyöttömien tilanne todella kartoitetaan paitsi yksilötasolla myöskin miettien ikääntyneille pitkäaikaistyöttömille eläköitymisvaihtoehtoa ja kunniakkaampia vaihtoehtoja kuin nykyinen pompottelu ja tapa, miten heitä kohdellaan. Työttömän henkilön terveydenhuollossa lienee yleisempikin ongelma se, ettei heille helposti kirjoiteta sairaaloomaa, koska se katsotaan tarpeettomaksi, eikä

tällöin myöskään henkilön yleistä työkykyisyyttä selvitetä.

Nyt on tärkeää huolehtia siitä, ettei työttömistä eikä etenkin pitkäaikaistyöttömistä muodostu sellaista syrjäytyneiden kansalaisten joukkoa, jonka toimeentulosta vastuu on yksinomaan työvoimaviranomaisilla ja sosiaalitoimistolla. Eli tarvitaan eri viranomaisten yhteistyön järjestämistä ja sen tärkeyden ymmärtämistä.

Näiden Pohjois-Savosta saatujen kokemusten mukaan eläkehakemusta tai sairaaloomaa suositeltiin noin kolmasosalle tutkituista, joten varsin paljon on henkilöitä, jotka ovat pompottelun kohteena tällä hetkellä. Eläkelausuntoa suositeltiin lähes viidesosalle miehistä ja lähes kymmenesosalle naisista.

Kansaneläkelaitoksen valtuutettuna on todettava, että ei ihan luonnolliselta näytä hylkyprosenttien kehitys. Viime vuosina nimenomaan ikääntyneiden naisten hylkyprosentit ovat kasvaneet sellaiselle tasolle, joka ei voi olla luonnollinen. Tässä suhteessa potilasta näkemättömät lääkärit käyvät ilmeisesti keskiarvoprosenteilla hylkyä suorittamaan.

Erityisesti huolestuttaa, kun puhutaan nyt iäkkäistä työntekijöistä ja iäkkäistä pitkäaikaistyöttömistä, että tässä yhteiskunnassa on käytännössä hyvin vahva ikärasismi työnantajien keskuudessa. Se näkyy sillä tavalla, että jopa 35-vuotias alkaa olla epäilyttävästi vanhentumassa, niin kuin sanotaan, ja 40 vuotta täyttänyt katsotaan jo liian vanhaksi. Toisin sanoen työmarkkinoilla kuoritaan nyt vain kermää jotakuinkin ikähaarukassa 25—35-vuotiaat. Lopuilla joko ei ole kylliksi työkokemusta tai he ovat kerta kaikkiaan ikääntyneitä. Esimerkiksi Varkauden kaupungin osalta, kun selvitin tilastoja vuosilta 1994—97, alle 25-vuotiaiden työttömien osuus on pienentynyt 20,2 prosentista 12,5 prosenttiin, vajaasta 600:sta 300 työttömään. Samaan aikaan yli 45-vuotiaiden työttömien osuus oli kasvanut 25,3 prosentista 38,4 prosenttiin eli 840 henkilöstä 910 henkilöön. Tämä osoittaa, että ikääntyminen on monessa suhteessa asia, johon on nyt kiinnitettävä huomiota. Työnantajat ovat mielestäni myös lyhytnäköisiä. Meillä on monia pulonkauloja ja pulmallisia aloja työvoimapolun osalta nähtävissä jo hyvin lähitulevaisuudessa.

Ed. R i m m i : Arvoisa puhemies! Nyt käsiteltävänä oleva lakiesitys osa-aikaeläkkeen ikärajan alentamisesta on erittäin hyvä. Sitähän on täällä jo aiemmissa puheenvuoroissa ennätetty

kehuakin. Kuitenkin olisin halunnut myös vielä itse korostaa ihan joitakin asioita, jotka tässä hiukan pistävät miettimään.

Ennen kaikkea työntekijät varmaankin ovat aika lailla eriarvoisessa asemassa sen mukaan, minkälaisessa työpaikassa mahdollisesti toimivat, juuri siitä syystä, että kuitenkin työnantajalla ei ole välttämätöntä pakkoa tätä oikeutta työntekijälle antaa. Valiokunta kiinnittää mietinnössään huomiota asiaan ja puhuu siitä, että asiaa pitää seurata.

Itsekin pidän sitä erittäin tärkeänä, mutta jän miettimään, mikä on se seurantamekanismi ja miten asiaan mahdollisesti aiotaan puuttua, koska lakiesitys kuitenkin on määräaikainen. Pitäisin kuitenkin tarpeellisena, että hyvinkin tarkkaan katsottaisiin, ovatko tietyt alat esimerkiksi sellaisia, että niillä mahdollisesti tämä laki ei toimisi.

Lisäksi kannan kovasti huolta siitä, että työajan tuntimäärä on 35 tuntia viikossa. Jos katsoo tämän päivän työelämää, erikoisesti palvelualoilla on enemmän sääntö kuin poikkeus, että työaika on 30 tuntia viikossa ja joskus jopa vähemmänkin. Nekin ovat kuitenkin pitkäaikaisia työsuhteita. Toivoisin nyt todella, kun tämä määräaikaisuus tässä laissa tulee eteen, että viimeistään määräajan lopulla tarkisteltaisiin, miten tammöistä tuntimäärää tekevät ihmiset voisivat tämän lain piiriin päästä.

Ed. Kemppainen: Herra puhemies! Piti tulla oikein tänne korokkeelle asti kehuamaan hallitusta, kun se ei ole ollut tapani.

Osa-aikaeläkkeen ikärajan alentaminen, vaikka kokeilu onkin, on erittäin hyvä asia. Tässä voi olla isompikin periaatteellinen ratkaisu eläkepolitiikkaan kuin nyt ymmärretään. Ei tämä vielä tietenkään tässä muodossa välttämättä toimi, mutta jos tästä saadaan laajempialainen eläkeellesiirtymisen vaihtoehto, varmasti olemme paljon voittaneet.

En ole oikein tykännyt keskustelun sävystä, joka täällä on ollut, että tämä nyt olisi juuri tämän hallituksen saavutus verrattuna esimerkiksi edelliseen eduskuntakauteen. Muistan kyllä käyneeni sosiaalivaliokunnassa aikaisemmin tästä monta keskustelua, ja vasemmisto-oppositio silloin piti ihan toisessa asemassa esimerkiksi työttömyys ja varhaiseläkejärjestelmän säilyttämistä sekä näiden ikärajojen alentamista, ei niinkään osa-aikaeläkejärjestelmää. Muistaakseni pääasiassa keskustan edustajat pitivät huolta siitä, että tätä pidettiin vähintään samalla tasolla

näiden kanssa. En minä tästä kilpalaulantaan lähde, mutta joka tapauksessa aitoa järjestöpoliittista tukea ei tälle järjestelmälle yksinään ole kyllä tähän asti paljon löytynyt. On hyvä, että se nyt on tullut kokeiluun.

Ensinnäkin jotta tämä toimii, on ehdottomasti osa-aikaeläkkeen ikärajan oltava alempi kuin muiden vaihtoehtojen alennettujen ikärajojen. Kyllä ihmisen käyttäytyminen on sen verran omia etuja hakevaa, että jos lääkäriellä käymällä ja valituksia kirjoittamalla kuitenkin saisi paremman ratkaisun, silloin sitä käytetään ja silloin se mahdollisuus eläköityä, joka tässä tarjotaan, olisi jäänyt huonommalle. Elikkä siinä mielessä tämä on hyvä.

Nyt kun tätä on täällä puolusteltu, edelleen on vasemmistopuolueiden puheissa se sävy, että tätä ajetaan kuin saavutettuna etuna elikkä tämän pitäisi olla subjektiivinen etu tai tässä pitäisi olla jonkunlainen automatiikka. Ei tämän näin pidä periaatteessa ollakaan, koska tämänhän pitää olla työpaikassa sovittu käytäntö niin, että ihminen vapaaehtoisesti itse voi vähentää työntekoaan ja se tapahtuu nimenomaan yhteistyössä, koska eihän muuten synny lyhennetyn työajan osa-aikatyöpaikkoja.

Ehkä tässä yhteydessä on syytä muistuttaa, kun te niin keuhutte lakiesitystä, että ei näitä osa-aikaeläkemahdollisuuksia tarjota, jos ei myöskään samalla tarjoudu osa-aikaisia työpaikkoja, ja vasemmisto on niitä perinteisesti aika jyrkästi vastustanut. Silloin ei hirmuisen paljon teidän kannata enemmän kehua kuin meidänkään, কেন saavutus tämä on.

Tätä lakia ei pitäisi ajaa, niin kuin on ajettu, sillä tavalla, että eläkkeelle hakeutuminen ennestään lisääntyy. Päinvastoin, tämän pitäisi toimia toiseen suuntaan elikkä siten, että eläkehakeutus väheneisi. Ei tarvitse tapella mahdollisista eläkkeellepääsystä, ja silloin ei tarvitse tapella, kun työntekijä itse voi omalta kohdaltaan suunnitella ja tehdä sen omien tarpeidensa mukaisesti.

Itse näen tämän lain ison merkityksen, koska olen eläkelausuntoja aika paljon kirjoitellut ja täälläkin on niihin viitattu sanoen, että pitäisi päästä aina lausuntopaperin käteen saatuaan siinä samassa eläkkeelle. Jos tämä järjestelmä saadaan hyvin toimimaan, koko tämä rullanssi voi jäädä pois käytöstä. Voin sanoa, että lausunnoilla on melkoinen työllistämisaikutus ollut tähän asti: Terveystenhuolto on ylikuormitettu, kun näitä lausuntoja on kirjoitettu ja juristit ovat saaneet kokopäiväisiä työpaikkoja, kun eläkevalituksia on käsitelty. Koko valituskierre tuhansi-

ne ja tuhansine papereineen, joita on paikasta toiseen siirretty, on ollut tai ehkä on vieläkin ja tulee olemaan sellainen arvoton näytelmä, joka ei ole oikea tapa hoitaa eläkeasioita.

Sitä olin sanomassa, että tätä ei pitäisi ajaa eläkehakuisuutta lisäävänä eikä sillä tavalla, että tätä kautta eläkemenoja lisättäisiin elikkä tällä lupaisimme ryhmille tiettyjä etuja.

Itse asiassa jos tätä enemmän ja enemmän käytetään niin, että se ei työpaikkoja kuitenkaan luo, sehän on kasvattamassa vain eläkepommia. Elikkä jos eläkkeellä olevien lukumäärä kasvaa ja eläkerahastot eivät kartu emmekä lisää kerää, sehän tarkoittaa sitä, että eläkkeitä olisi leikattava. Tässä pitäisi pystyä näkemään se kokonaisuus, millä eläkkeetkin rahoitetaan.

Tämä on paljon parempi vaihtoehto kuin työttömyyseläke. Sen ikärajaahan on nyt päästy lopulta nostamaan, vaikka sitä nimenomaan on vasemmiston ja ay-liikkeen taholla vastustettu. Sillä ei ole ollut oikeastaan minkäänlaista, kun työttömyyseläke se onkin, lääketieteellistä perustetta. Se on vääristänyt eläkkeiden maksua, koska yhtiöt tai yritykset ovat käyttäneet sitä ihan puhtaasti saneerauksien välineenä ja sillä tavalla ovat päässeet työntekijäkuluista ja saaneet kustannukset siirrettyä eläkejärjestelmän hoidettavaksi.

Muistetaan vielä, minkälaista aktiviteettia täällä vuosi tai puolitoista sitten oli, kun eläkeputkiasiaa haluttiin vielä pitää enemmän yllä ja siihen haluttiin tunkea enemmän ja enemmän ihmisiä, siirtää eläkkeelle. Tämä oli yksi lisähuomio siihen, kuinka vilpittömästi tällaisen järjestelmän syntymistä on missäkin ajettu.

Ihan lopuksi ikärasismista, josta ed. Rajamäki puhui. En tiedä miten se sopii työmarkkinoille, mutta kyllä hallituksen eläkepolitiikka on aika ikärasistista, vaikka se tähän esitykseen ei ihan kuulukaan. Luulen, että taitettujen indeksien ja kansaneläkkeen pohjaosan leikkaamisen yhteyksissä ikärasismi on vähintään oikeutettu ja jos se on osoitettavissa johonkin muuhunkin yhteyteen, niin mikäpä siinä. Mutta ennen kaikkea, kun ikärasismista puhutaan, silloin tulee mieleen hallituksen omat toimenpiteet.

Ed. Viljamaa: Arvoisa puhemies! On merkillistä, että näin positiivisesta laista pitää kaivelemalla kaivella niin paljon negatiivisia yksityiskohtia ja uhkia. Emme me varmaan kukaan tätä omista ja asiat etenevät sillä tavalla, että jossain vaiheessa on keskustelujen aika. Mutta oli kyllä tosiasia, että viime hallituskaudella vain

keskusteltiin eikä syntynyt yhden yhtäkään työelämään liittyvää eläkelakia, joka olisi estänyt esimerkiksi eläkeputkiratkaisujen niin massiivisen määrän tai joka olisi antanut työntekijöille vaihtoehtoja. Tässä on todella positiivista se, että tämä on hyvin pitkälti työntekijän vapaasti haettavissa, ja suomalaisen työelämän käytäntöjen mukaan sopimuksen kautta voimaan saadaan tällainen ratkaisu.

Osa-aikaeläkkeet ja osa-aikatyö ovat erityisesti siinä vaiheessa, kun ollaan työelämän kaaren loppuvaiheessa, erittäin perusteltuja. Sen uskoisin myös lääkärin tietävän ja työeläkelausuntoja kirjoittaneen lääkärin varsinkin, joten tämä on todella erittäin hyvä siinäkin mielessä. Pelkoa, että työnantajat eivät tätä halua, voi poistaa myös se, että tähän on myös rahan arvoinen ratkaisu työnantajalle. Ei tässä pelkästään menetyksistä ole kysymys.

Ed. K o k k o n e n : Arvoisa herra puhemies! Minäkin myönnän, että tämä on parannus nykytilanteeseen, mutta hieman huolestunut olen siitä signaalista, minkä tämä antaa. Tässä joku puhui ikärasismista ja me olemme jälleen alentamassa eläkeikärajaa osaeläkkeessä 58:sta 56:een. Jos me katselemme ympärillemme ja mietimme, minkälaisia 56-vuotiaat keskimäärin ovat, eivät he ole nykyisessä yhteiskunnassa useinkaan loppuun kuluneita. Ammatit ovat hyvin paljon muuttuneet siitä, mitä ne olivat aikanaan. Mutta ymmärrän, että on ammatteja, joissa tämä voi hyvinkin olla paikallaan. On myös ihmisiä, joiden terveys on sellainen, että heidän työkykynsä, kykynsä toimia täysipäiväisesti ei ole enää asianmukainen.

Mutta sitä keskustelua, jota tässä käydään subjektiivisista oikeuksista, en oikein ymmärrä, sillä eiväthän tässä työnantajan ja työntekijän edut ole ristiriidassa. Ei kai työnantajankaan edun mukaista ole pitää puolikuntoista työntekijää kokopäiväisessä työssä, vastaavasti kuin työntekijän intressissä ei ole pysytellä täysipäiväisessä työssä, jos hän on vain osapäiväiseen työhön kykenevä.

Edullista minusta on kokonaisuuden kannalta kuitenkin, että tämä on määräaikainen kokeilu. Toivottavasti teemme sitten oikeat johtopäätökset.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Kemppaisen puheenvuoroon kommenttina. Aluksi hän tätä ikään kuin kehui ja sen jälkeen kääntyi moittimaan ja lopputulos oli ratkaise-

maton, oliko tämä hyvä vai huono. Joka tapauksessahan tilanne on se, että ei potilaan kalenteri-ikää voida katsoa, vaan pitää katsoa tietysti hänen terveydentilaansa myös viisikymppisen loppupäässä, 58—60-vuotiaana. Siellä on todella hyvin eri kuntoisia ihmisiä. Tältäkin näkökulmalta iän pudottaminen hiukan on ihan hyvä asia.

Samalla haluaisin viitata vielä siihen, että toisin kuin ed. Kemppaisen puheenvuorosta voisi päätellä, eivät todellakaan potilaat pääse eläkkeelle valituksia kirjoittamalla eikä ole olemassa mitään ikään kuin epäoikeudenmukaista tungosta eläkkeelle niin, että ihmiset nyt pakenevat eläkkeelle. Päinvastoin tilanne on niin, että hyväksytyt eläkepäättöksiä on suhteellisesti vähemmän hakemuksiin nähden kuin aikaisemmin, ja edelleen tilanne on se, että hyvin huonokuntoiset potilaat eivät pääse työkyvyttömyyseläkkeelle, vaikka oikeudenmukaisuuden näkökulmasta ja myös lääketieteellisten faktojen kannalta tilanne on toisin. Hyvin paljon on, arvoisa edustaja, tässä asiassa tälläkin hetkellä vielä pielessä.

Ed. R i m m i : Herra puhemies! Vielä työntekijän subjektiiviseen oikeuteen eläkkeelle pääsemiseen. Ei se tietenkään mikään välttämättömyys ole, mutta jos me ajatlemme yrityksissä olevia eroja, niin kyllähän toki yritysten henkilöstöpolitiikassa on paljon eroja. Toisissa yrityksissä suhtaudutaan hyvin eri tavoin näihin asioihin ja väitän todella jonkin verran tätä asiaa tuntevani ja siitä syystä sanon, että on erittäin tärkeätä tätä asiaa seurata.

Mutta kun ed. Kemppainen pelkäsi, että tällä nyt tavallaan yritetään edesauttaa kokonaan eläkkeelle siirtymistä, niin minä näen tämän asian aivan toisin. Eikö tämä ole erinomainen askel juuri siihen suuntaan, että työntekijä pysyy kuitenkin työelämän kirjoissa, hän tekee vain lyhyempää työaikaa? Silloin tulee mahdollisuus esimerkiksi pitkäaikaistyöttömälle — minusta se olisi tässä erinomainen kohta — päästä uudelleen kiinni työelämään tätä kautta.

Mitä tulee vielä siihen, kuinka tämä tuo kustannuksia, niin minusta tämä on kuitenkin varmasti ajan mittaan aivan hyvä kokonaisuudessaankin.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa herra puhemies! Mielestäni ed. Viljamaa puhui todella viisaasti, kun hän totesi, että asiat etenevät omaa tahtiaan. Ottaen huomioon myös sen, että näitä asioita

pitää valmistella kolmikantaisesti, vain tämä aikataulu on ollut mahdollinen.

Ed. Kemppaisen esiintymistä minäkin kyllä arvostelen, koska todella olisi ollut tilaisuus yhtyä oppositiostakin käsin kehumään sitä, että ollaan saamassa todella hyvää aikaan. Parhaassa tapauksessa tämä esityshän toimii työn jakamisen mallina, ei tietenkään välttämättä. Kaikkihan riippuu myös työnantajista ja kulutuskysynnästä, onko laajentuva vai supistuva teollisuuden- tai elinkeinoala. Tämä tulee olemaan malli, joka virallistaa sukupolvenvaihdon mahdollisuuden. Tässä on mahdollisuus viisailla työnantajilla luoda kisälli — mestari-suhde ja näin viedä osaamista seuraavalle sukupolvelle. Tämä lykkää myös lopullista eläköitymistä, mikä on ollut tarkoituskin.

Minä pidän ongelmana sitä, että tämä on vain väliaikaisesti voimassa, koska se kyllä asettaa eri ikäiset ihmiset eriarvoiseen asemaan. Toivonkin, että laki aikanaan tullaan myös vakinaistamaan.

Sanoisin, että tämän jälkeen varhaiseläkkeiden ikäraajat ovat nyt keskenään oikeassa suhteessa. Tätä on siinä mielessä odotettu kauan. Olisi pitänyt jo silloin, kun viimeksi YVE:stä päätettiin, samassa yhteydessä tehdä tämä ratkaisu, mutta siinä hieman myöhästettiin. Nyt onneksi päätös voidaan tehdä.

Ed. K e m p p a i n e n : Herra puhemies! En tiedä, onko tämä teidän, arvoisat vasemmistoryhmien edustajat, keskusteluanne. Totesin ensimmäisenä, että tämä on hyvä laki, ja kehuin sitä vielä enemmän. Ainoa asia, mitä arvostelin, oli se, että suhtautuminen oppositioon ja esimerkiksi viime eduskuntakauden tapahtumiin ei kyllä oikeuta teiltä sen tyyppistä arvostelua, koska silloin vasemmistopuolueista ei ollut tälle asialle voimakasta ajajaa. (Ed. Vehkaoja: Ei pidä paikaansa!) Te ajoitte työttömyyseläikeikärajan säännöllistä laskemista ja esititte sitä ja kaikki energia meni tähän samoin kuin työttömyyseläkeputken rakentamiseen. (Ed. Rimmi: Eri muotoja haettiin!)

Jos olisi toimittu sillä tavalla, että näitä olisi erillisinä ajettu, niin tämä olisi toteutunut jo silloin. Ollaan nyt yhtä mieltä, ja niin kuin itsekin sanoin, periaatteessa tämä voi olla jopa isompi merkityksinen kuin nyt näyttää. On vaikea teidän kanssanne keskustella, kun te sanotte, että minä tätä olen arvostellut. Minä olen arvostellut teidän politikointianne tällä ja myös vähän sitä, mitä painotuksia tässä tuodaan esiin.

Voidaan nimenomaisesti haluta, että työntekijät pysyvät pitempään työelämässä ja ovat tyytyväisiä siellä. Nykyinen eläkejärjestelmään kaikkienensa on lisännyt eläkehakuisuutta. Jos tätäkin järjestelmää toteutetaan sillä tavalla, että se edelleen lisää eläkehakuisuutta esimerkiksi juuri jonakin subjektiivisena oikeutena tai työnantajan ja työntekijän vastakkaisasettelua lisäämällä, ei synny työmarkkinoita. Mutta jos ne syntyvät ja jos tästä tulee pääsääntöinen ikääntyvien työntekijöiden eläkkeellesiirtymisjärjestelmä, niin olen sitä mieltä, niin kuin muutamissa puheenvuoroissa täällä on sanottu, että todennäköisesti eläkkeellesiirtymisikä voi jopa nousta. Keskimääräisesti työssä viihtyminen paranee ja työnantajat nimenomaan ovat halukkaita pitämään kokeneista ja pitkäaikaisista työntekijöistä parempaa huolta ja tarjoamaan heille erilaisia ratkaisuja silloin, kun eläkkeelle siirtyminen ei ole yhtäkin, vaan sillä tavalla joustava, että työntekijät voivat oman kykynsä ja arvionsa mukaan työpanoksensa antaa.

Kaiken kaikkiaan, jos tätä toteutetaan hyvin ja nimenomaan tällaisena kuin tämä on, niin tämä voi olla jopa ihan käänteentekevä eläkepolitiikassamme ja lopettaa isot valituskierreet, eläkehakuisuuskierteet ja sen, että pitää käydä läpi jokin ulkopuolinen syynäys ja paperisulkeiset, että eläkkeelle sitten armollisesti päästetään.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Täällä on sanottu, että ei saisi näin positiivisesta laista kaivella mitään uhkia. Täällä niitä kai täytyy nyt esille kaivella, vaikkei täällä kukaan ehdota lakia hylättäväksi, koska tämä on perusajattelultaan positiivinen, totta kai. Toistan vielä edelleen ja uskon, että ed. Rimmi oli varmasti alaa tuntevana jossain määrin samaa mieltä, että tämä saattaa olla eriarvoistava laki.

Nyt menen omaan näkemykseeni enkä viittaa hänen puheenvuoroonsa, mutta totean, että tämä on yhtä eriarvoista kuin vuorotteluvapaata koskeva lainsäädäntö. Eihän sielläkään, niin kuin ei täälläkään, sellaisille henkilöille, jotka olivat tärkeitä yhtiön toiminnan, työnantajan toiminnan kannalta, annettu mahdollisuutta vuorotteluvapaaseen eikä tässä anneta mahdollisuutta osa-aikaeläkkeeseen. Sen sijaan sellaisille henkilöille, joita ei katsota tärkeiksi ja jotka saattavat olla huonoja työntekijöitä, jos näin voidaan sanoa, tämä mahdollisuus annetaan. Tämä eriarvoistaminen tapahtuu työnantajakohtaisesti. Eri työnantajat suhtautuvat eri tavalla ja sitten

taas työnantajat suhtautuvat itse asiaan, siis työntekijöitä koskien tähän lakiin aivan eri tavalla. Siitä tässä on kysymys. Täällä ne asiat täytyy kaivella esille eikä täällä kukaan lakia varmasti esitä hylättäväksi, mutta kyllä nyt puhua täytyy saada asioista, joista varmaan monet täällä ovat samaa mieltä, että nämä uhkat tässä ovat ole-massa.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Kuten jo aikaisemmin totesin, tässä keskustelussa jää vähemmälle huomiolle se, että laki on kaksiosainen. Ensinnäkin osa-aikaeläkkeeltä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyvän eläkkeen määrä tulisi olemaan entistä suurempi. Tässä keskustelussa on yhä enemmän kiinnitetty huomiota vain siihen, että osa-aikaeläkkeen alaikäraja alennetaan 58:sta 56 vuoteen. Tämä lainsäädäntöhän koskettaa ihmisiä, jotka periaatteessa ovat terveitä ja työkykyisiä, mutta haluavat jostain syystä pyrkiä osa-aikaeläkkeelle. Siinä mielessä tämä on hyvä, että mitään lääketieteellistä arviota ei tarvita.

Meidän varsinaisen eläkepolitiikkamme tavoitehan on ollut, että terveiden ja työkykyisten ihmisten eläkeikää nostetaan ja heidät pidetään työelämässä tai pyritään siihen, että he haluavat olla työelämässä paljon pitempään kuin nykyisin on asianlaita. Mutta tässä kohtaa on tarkoitus torjua varhaiseläköitymistä ja katsotaan, voiko osa-aikaeläkeikärajaa alentamalla päästä varsinaiselle eläkkeelle siirtymisen ajankohdan siirtämiseen.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa puhemies! Ed. Kemppaisen kanssa puhellessa tuntuu usein siltä, että pitäisi olla koko eduskunnan arkisto mukana, että voisi puolustautua näitä väännöksiä vastaan, kun muistellaan menneitä.

Haluaisin tässä yhteydessä sanoa, että itse näen hallituksen esityksen pääsignaalina olevan järkevä muoto tehdä sukupolvenvaihdos. Mutta kyllä tietysti voidaan jäädä aprikoimaan, että nimenomaan seurannassa pitää kantaa huolta siitä, minkälaiset työntekijäryhmät nyt tämän kimppuun käyvät ja tätä parhaiten lähtevät soveltamaan. Kyllä omakin pelkoni on siinä, että elämäntapaintiaanit tarttuvat tähän ensimmäisinä, siis johtavat viranhaltijat, joilla on varaa ja mahdollisuuksia viettää mukavaa elämää osa-aikaeläkkeellä. He ryhtyvät tähän, mutta siellä, missä yksilölliselle varhaiseläkkeelle ei ole päästy, siirtyminen voi olla vähemmän suosittua. Myös pienempien tulojen takia osa-aikaeläke voi

olla vähemmän suosittua. Tämä on asia, jota meidän pitää jatkossa tiukasti seurata. Mutta tällaista elämää on, tasan eivät aina käy onnen lahjat.

Ed. Viljamaa: Arvoisa puhemies! On todella hyvä, että valiokunta on kiinnittänyt niin paljon huomiota siihen, että asiaa seurataan. Työvuorottelulaistahan on kaksi hyvää seurantatapahtumaa, joista käy ilmi, millaiset työnantajat ja työntekijät ovat sitä käyttäneet, myös ongelmakohdat, joita siihen on liittynyt. Samaa voisi toivoa myös tämän lain kohdalla tapahtuvan.

Tutkijat Julkunen ja Nätti, joita on lainattu jo aiemminkin, ovat työvuorottelulain seurannan toteuttaneet. Toivon, että meillä on kokeilun jälkeen tästä tietoa, ettei pelkästään tarvitse luuloilla väitellä. Ihan täydelliseen oikeudenmukaisuuteen ei päästä. Työnantajat ovat erilaisia. Meidänhän pitäisi kaikkien olla yhdellä työnantajalla, jos sellaista filosofointia harrastetaan.

Ed. Kemppainen: Herra puhemies! Ed. Vehkaoja näki tässä sukupolvenvaihdosideologiaa. Voi olla näinkin, mutta minä näen ennen kaikkea perusasian eli ratkaisuvallasta siirtyä työntekijälle itselleen yhteistyössä työnantajan kanssa eläkkeelle siirtymisen joustavasta toteuttamisesta. Tähän asti hajanaisissa ratkaisuissa on ollut jokin saneerausasia tai jokin muu asia silloin, kun on jätty yksilölliselle varhaiseläkkeelle, ja edelleen se jää tietysti työkyvyttömyyseläkkeeseen. Se on ollut paperiruljanssi, joka on tarvinnut katsoa erotuomarien ja kiirastulien ja kaiken muun osoittamisen läpi, joka minusta ei ole oikea tapa arvioida työkykyä. Ihminen itse on paljon parempi sen ratkaisun tekemään.

Kun tätä jatkossa kehitetään, niin minusta pitäisi tehdä aivan kuten Ruotsissa on tehty: pääsääntöinen siirtyminen asteittain varhaiselle eläkkeelle. Pitäisi päästä pois työttömyyseläkkeestä, kuten ilmeisesti vähitellen päästäänkin, ja vähitellen myös yksilöllisestä varhaiseläkkeestä, jossa varmasti silloin, kun se toteutettiin, ajatus oli vähän saman tyylinen kuin tässä. Kun se kuitenkin sisältää ulkopuolisen byrokraatin arvioinnin, silloin se ei toimi, mutta nyt kun ratkaisuvallasta on työntekijällä itsellään, niin oletettavasti se paremmin toimii.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Hallituksen esitys laiksi tietyn kolmannen maan lainsäädännön soveltamisen ekstraterritoriaalisista vaikutuksista sekä siihen perustuvilta tai siitä aiheutuville toimille suojausasiasta annettua neuvoston asetusta (EY) N:o 2271/96 täydentävistä säännöksistä

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys 244/1997 vp

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 4/1998 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 4.

Keskustelu:

Ed. Aaltonen: Herra puhemies! Tällä asialla on tarkoitus toteuttaa Euroopan yhteisön sääntelystä johtuva velvoite Suomen sisäisessä lainsäädännössä. Yhteisön sääntelytarve puolestaan perustuu Yhdysvaltain antamaan eräitä kolmansia maita koskevaan boikottilainsäädäntöön.

Euroopan unionin neuvoston antiboikottiasetuksessa säädetään toimenpiteistä, joilla asetuksen liitteenä mainitun ekstraterritoriaalisen lainsäädännön vaikutuksia pyritään torjumaan. Nämä toimenpiteet sisältävät ilmoitusvelvollisuuden, kiellon tunnustaa yhteisön ulkopuolisen tuomioistuimen tuomioita tai hallintoviranomaisen päätöksiä, kiellon noudattaa niitä tai muita ekstraterritoriaaliseen lainsäädäntöön perustuvia vaatimuksia sekä oikeuden vahingonkorvaukseen.

Ulkoasiainvaliokunta katsoo mietinnössään, että neuvoston antiboikottiasetuksen edellyttämät toimet ovat asianmukaisia ja riittäviä keinoja unionin jäsenvaltioiden yhteisten arvojen ja etujen edistämiseksi tässä yhteydessä. Samoin olemme pitäneet hallituksen esityksen perusteista ilmenevistä syistä ja saamamme selvityksen perusteella lakiesitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Olemme kuitenkin pitäneet aiheellisenä esittää lakiehdotukseen kahta muutosta, joista sisällöllisesti merkittävämpi koskee rangaistussäännöstä, ja tämän sanoakseni kaahin tänne korokkeelle.

Hallitus on esityksessään ehdottanut, että henkilö, joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta laiminlyö asetuksen 2 artiklassa säädetyn ilmoitus- tai tietojenantovelvollisuuden tai antaa siinä tarkoitetuista seikoista virheellistä tietoa taikka rikkoo asetuksen 5 artiklan 1 koh-

dassa säädettyä kieltoa noudattaa siinä tarkoitettuja vaatimuksia tai kieltoja, on tuomittava antiboikottiasetuksen säännösten rikkomisesta. Rangaistusasteikoksi esitetään sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta.

Ehdotettu säännös tähtää neuvoston asetuksen täytäntöönpanoon. EU-oikeuden mukaan kansallisesti määrättävien seuraamusten on oltava tehokkaita, oikeudenmukaisia ja ennaltaehkäiseviä. Muissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa on rangaistuksena neuvoston asetuksen rikkomisesta sakko. Lisäksi kolmessa jäsenvaltiossa on mahdollisuus tuomita vankeutta.

Ulkoasiainvaliokunta on saamansa selvityksen perusteella katsonut, että vankeusrangaistusta koskeva uhka ei ole tässä tapauksessa tarpeellinen. Seuraamusten tehokkuutta, oikeudenmukaisuutta ja ennaltaehkäisevyyttä koskeva edellytys täyttyy asianmukaisesti silloin, kun ehdotuksen 3 §:n tarkoittama seuraamus on sakko.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Hallituksen esitys laiksi makeis- ja virvoitusjuomaverosta annetun lain 5 §:n ja lain liitteenä olevan virvoitusjuomaverotaulukon muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 4/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 3/1998 vp
Lakialoite 23, 70/1996 vp, 77/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 3.

Keskustelu:

Ed. Ihamäki: Arvoisa puhemies! Hallituksen alkuperäisessä esityksessä ehdotetaan, että makeis- ja virvoitusjuomaverosta vapautettaisiin sellaiset virvoitusjuomat, joita käytetään alkoholijuomien valmistukseen. Niistä menee alkoholi- ja alkoholijuomaverosta säädetty vero erikseen.

Puhun nyt asiaan liittyvän lakialoitteen johdosta, jota myös verojaostossa ja valtiovarainvaliokunnassa käsiteltiin, mutta ei päädytty mielestäni oikeaan lopputulokseen. Aloitteeni mukaanhan luonnon kivennäisvedet pitäisi

poistaa makeis- ja virvoitusjuomaverosta ja virvoitusjuomaveron niin sanotun lisäveron piiristä.

Luonnostahan saadaan talousvettä, kaivovettä ja lähdevettä. Luonnosta saadaan myös kivennäisvettä. Luonnon kivennäisvetenä pidetään kivennäisvettä, jonka kivennäissuolapitoisuus on vähintään 500 milligrammaa litraa kohti. Tällaisesta vedestä on maksettava virvoitusjuomaveroa 0,27 markkaa per litra. Tämän lisäksi on suoritettava lisäveroa 4 markkaa per litra, mikäli vähittäismyyntipäällys ei kuulu ympäristöministeriön hyväksymään, pantiin perustuvaan päällysten kierrätysjärjestelmään. Sen sijaan luonnon talousvesi, kaivovesi ja lähdevesi, joiden kivennäisainepitoisuus on siis alle 500 milligrammaa per litra, ovat verovapaita niin sisällön kuin pakkauksenkin puolesta.

Kivennäisveden määrittely nykyisessä laissa perustuu valtiovarainvaliokunnan aikaisempaan mietintöön. Valiokunta esitti silloin kivennäisveden määritelmäksi kyseistä arvoa 500 milligrammaa per litra. Valiokunta ei silloin eikä myöhemminkään ole missään kohden maininnut syytä kyseessä olevaan milligrammamäärään. Raja on sopimusperäinen eikä perustu mihinkään tieteellistekniseen oivallukseen.

Edellä mainitusta rajasta seuraa, että osa markkinoilla olevista kivennäisvesistä on sellaisia, joihin ei sovelleta lainkaan valmisteveroa tai lisäveroa koskevia säädöksiä, kun taas toiset, periaatteessa samanlaiset ovat molempien säädösten alaisia. Tilannetta pahentaa se, että missään ei ole määräästä, miten asianomainen raja määritellään.

Euroopan unionin luontaisia kivennäisvesiä koskevan direktiivin mukaan ei ole pitoisuusrajoja. Direktiivi jakaa vedet vähän kivennäisiä sisältäviksi, keskivahvoiksi ja runsaasti kivennäisiä sisältäviksi. Jonkin milligrammamäärän vahvistaminen luontaisen kivennäisveden rajaksi on siten EU-direktiivin vastaista varsinkin, jos siihen liittyy veroseuraamuksia. Katsonkin, että oikea tapa on, kuten ympäristöministeriön ympäristötaloustyöryhmän pakkausjaosto muistiossaan (Ympäristöministeriön muistio 4/96) esittää, rinnastaa luontaiset kivennäisvedet talousvesiin ja muuttaa virvoitusjuomaverotaulukkoa siten, että verollisesta tuotteesta poistettaisiin luontainen kivennäisvesi hapotettuna tai ilman samoin kuin hapotettu vesi. Tämä poistaminen ei vaikuta käytännöllisesti katsoen ollenkaan kierrätyspullojärjestelmän käyttöön maassamme. Kuten jo mainittu, talousvedet, siis lähdevedet ja

kaivovedet, ovat jo nyt virvoitusjuomaveron lisäveron ulkopuolella.

Tämä herättää kysymyksiä, joista ensimmäinen on: Miksi raja on 500 milligrammaa per litra? Miksi se ei voi olla esimerkiksi 650 milligrammaa per litra tai jotakin muuta? Toinen kysymys: Miksi talousvesi, jonka kivennäispitoisuus olisi esimerkiksi 499 milligrammaa per litra, voidaan pakata verovapaasti kierrätyspulloon, mutta 501 milligrammaa per litra sisältävän niin sanotun luonnon kivennäisveden pakkaus on ympäristöongelma?

Tätä asiaa käsiteltiin verojaostossa niin, että kuultiin asiantuntijoita. Voin vain todeta, että asiantuntijoiden käsitykset asiasta olivat verrat monitahoiset ja monipuoliset. Oli erittäin mielenkiintoista todeta, että siellä muun muassa panimoteollisuuden edustaja puhui ainakin keran verotuksen puolesta hyvin vakaasti, mitä en ole koskaan aikaisemmin kuullut. Selvitykset kaikkien olivat verojaostossa puutteelliset eikä valmista saatu etenkin, kun sitten päätettiin odottaa ja kiirehtiä jatkotyötä, joka pohjautuu Kuluttajatutkimuskeskuksen selvitykseen juomapäällysten sääntelystä EU-maissa ja mahdollisuuksista kehittää Suomen järjestelmää.

Lopputoteamuksena voin todeta, että kun eduskunnalla tai valiokunnalla ei ole valmistelukoneistoa, jouduttiin tyytymään tässä vaiheessa tähän, mutta tulen tekemään tästä uuden laki-aloitteen jonkin ajan kuluttua.

Edustajat Malm, Savela, Rantanen ja Metsä-
mäki merkitään läsnä oleviksi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Hallituksen esitys laeiksi kiinteistönmuodostamislain ja kiinteistörekisterilain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 232/1997 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 3/
1998 vp

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 3.

Keskustelu:

Ed. H. Koskinen: Arvoisa herra puhemies! Kiinteistönmuodostuslaki on ollut voimassa viime vuoden eli vuoden 1997 alusta lukien. Annan tunnustukseni maanmittauslaitokselle, että se nopeasti on reagoinut lain puutteellisuuksiin ja saanut aikaan tarpeelliset muutosehdotukset.

Maa- ja metsätalousvaliokunta on mietinnössään perustellusti tehnyt korjausehdotuksia, jotka selkeästi parantavat muutosesityksiä, lähinnä asianosaisten oikeusturvaa. Mainitsen tässä vain valiokunnan ehdottaman uuden 218 §:n kiinteistönmuodostuslakiin. Kiinnitysten laajentamissäännön mukaan kahden tai useamman kiinteistön yhdistämisessä yhdenkin kiinteistön kiinnitykset kohdistuvat koko yhdistämällä muodostettavaan kiinteistöön. Jotta turvataan ennen yhdistymistä luovutettujen määräalojen omistajien oikeudet, on kiinnitysten laajentamisen ulkopuolelle rajattava edellä tarkoitettut, siis ennen yhdistämistä muodostetut määräalat.

Kiinteistörekisterilain 14 b §:n valituskielto-asiaan maa- ja metsätalousvaliokunta on tehnyt kiinteistönomistajan oikeusturvaa parantavan korjauksen. Alkuperäisen esityksen mukaan kiinteistötunnuksen muuttamista tai rekisteritiedon korjaamista koskevaan päätökseen ei saisi hakea muutosta valittamalla. Kuitenkin tiedot, kuten kiinteistön pinta-ala ja kiinteistöä rasittavat rasitukset, ovat omistajille niin merkityksellisiä, että niitä koskevat korjaukset tulee voida saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi. Niinpä valiokunta ehdottaakin, että valituskielto koskisi vain rekisteritunnuksen muuttamista ja sellaista rekisteritiedon korjaamista, josta lain 8 §:n 2 momentin mukaan ei tarvitse tiedottaa asianomaisille.

Ed. Alaranta: Herra puhemies! Tällaisena sivullisena, valiokunnan ulkopuolisena tarkkailijana haluaisin ihmetellä muutamaa kohtaa laissa. Totean kuitenkin ensiksi, että tulen sellaiselta alueelta, jossa on vuosia ollut meneillään hyvin laajoja niin sanottuja uusjakoja, ja ihmiset ottavat paljon meihin kansanedustajiinkin niiden asioiden yhteydessä yhteyttä.

Ensimmäinen ihmettelyni on se, että tähän lainsäädäntötyöhön ei pääse vaikuttamaan se taho, joka käytännössä näitä asioita hoitaa, toimitusinsinöörit tai uskotut miehet. Asiantuntijakuulemisessa esimerkiksi maanomistajatahoa käsittääkseni ainoana asiantuntijana edustaa la-

kimies Maa- ja metsätaloustuottajien Keskusliitosta, eli käytännön asiantuntemus, jossa käytännön ongelmat voisivat tulla lainsäädäntötyössä huomioon otettaviksi, puuttuu tälläkin kertaa niin kuin monesti aikaisemminkin.

Toinen ihmettelyni liittyy sanktiopykälään 287 a, joka on valiokunnassa otettu esiin, niin kuin ed H. Koskinenkin edellä totesi. Valiokunnan mietinnön perusteluissa todetaan: "Tarkoituksena on ollut, että säännöksen, määräyksen, rajoituksen tai lupaehdon vastaisesta teosta rangaistaan rikoslain rangaistussäännösten mukaisesti. Oikeuskäytännössä on kuitenkin katsottu, ettei rikoslain avoimempia rangaistussäännöksiä voida tapaukseen soveltaa, koska se heikentäisi vastaajan oikeusturvaa." Tästä tehdään johtopäätös, että tällainen erityiskriminalisointipykälä on tarpeen. Ihmettelen hieman sitä, että valiokunta, joka on tietysti maa- ja metsätalousasioissa asiantuntija, aivan muutaman asiantuntijan kuulemisen perusteella liittyy tällaisen aika vakavalta tuntuvaan sanktiopykälän lainsäädäntöön. Ajattelen niin, että olisi varmaan ollut tarpeen keskustella tästä jonkin toisen valiokunnan kanssa, pyytää esimerkiksi asiantuntijalausunto lakivaliokunnalta, joka on tällaisiin rikosasioihin ja prosesseihin perehtynyt.

Arvoisa puhemies! Jos on mahdollista, lyhyesti vielä puutun ilmoitusvelvollisuuteen 168 §:ssä, jossa pesän kaikille osakkaille pitää ilmoittaa tällaisesta asiasta. Ilmoitusvelvollisuus on sillä henkilöllä, joka hoitaa pesän hallintoa. Kun maanmittauslaitoksella on hyvin tarkat paperit myöskin omistussuhteista silloin, kun tällaisia uusjakoja toteutetaan, olisi ajatellut mieluummin niin, että sillä taholla olisi tämä velvollisuus ollut eikä yksityisellä asioiden hoitajalla.

Ed. H. Koskinen: Arvoisa herra puhemies! Puutun ensimmäiseen ed. Alarannan moitteeseen, että toimitusinsinöörit eivät päässeet asiantuntijoiksi tähän mukaan. Nyt kuitenkin toimitusinsinöörejä edustaa Maanmittauslaitos, jonka alaisuuteen he kuuluvat. Maanmittausneuvos Pauli Karvinen on juuri oikea henkilö tässä mielessä edustamaan toimitusinsinöörejä. Hän kiertää kentällä. Hän saa kaikki raportit maanmittaustoimistojen kautta Maanmittauslaitokseen, eli hän tietää varsin hyvin, mikä tilanne paikan päällä on. Myös maankäyttöinsinööri Matti Holopainen Suomen Kuntaliitosta taas kuntien kautta on saanut nämä vastaavat tiedot. Kyllä asiantuntijataholla on ollut kuultavana riittävästi asiantuntemusta. Sitä paitsi maanmit-

tausneuvos Pauli Karvinen on varsin mittavassa määrin isä näille kaikille lakiehdotuksille.

Ed. Alaranta: Herra puhemies! Edellisen puheenvuoron johdosta vain totean, että kyllä minäkin sen tiedän, mikä tämä organisaatio on, että jos Maanmittauslaitosta kuullaan, niin se edustaa oikeata organisaatiota. Olen kuitenkin sitä mieltä, että täällä pääkaupungin virastossa oleva kirjoituspöytäviisaus on kuitenkin vähän eri asia kuin toimitusinsinöörin asiantuntemus, kun hän laatii uusjakoesityksiä jossakin Pyhäjoen Yppäriin kylässä keskustelemalla satojen maanomistajien kanssa pienistä yksityiskohdista, jotka liittyvät jakoon, tai jossakin Merijärven Pyhäkosken kylällä, tekee siis aivan sitä käytännön työtä. Silloin kun on kysymys vielä sanktiopykälästä, ajattelen, että ennen kaikkea silloin käytännön asiantuntemus olisi hyvin arvokasta. En minä väheksy näitä Helsingin asiantuntijoita, mutta ajattelen, että esimerkiksi Kuntaliiton asiantuntija, joka on ehkä pitkään istunut täällä ja katselee kaukaa näitä asioita, ei voi omata sellaista käytännön asiantuntemusta kuin ne henkilöt, jotka ovat paikan päällä näitä asioita hoitamassa.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Nyt minä olen varmasti väärässä, mutta minä muistelen, että tämä kiinteistön muodostamista koskeva laki olisi ollut nimenomaan lakivaliokunnassa käsiteltävänä aikanaan. Kun sitä uudistettiin, myöskin Karvinen oli siellä asiantuntijana — varmasti pätevä henkilö, filosofi näitä asioita. Mikäli olen nyt sitten oikeassa, että samasta laista on kysymys, niin tämä laki oli niin äärettömän epäselvä valmistelun jäljiltäkin, että häpeä on tunnustaa, mutta lakivaliokunnassakin loppujen lopuksi katsottiin toisiamme silmiin ja nostettiin kädet pystyyn ja sanottiin, että antaa mennä. Oliko se 12 luku vai mikä, joka oli täysin käsittämätön, joka meni meidän ymmärryksemme yli siellä lakivaliokunnassa, eivätkä sitä hallinneet asiantuntijatkaan. Minä ihmettelen sitä, miten Maanmittauslaitoskaan tätä lakia voi käytännössä soveltaa. Olen kyllä kuullut kentältä, ettei se sovellakaan. Siellä on kovin paljon asioista erilaisia tulkintoja, jotka ovat johtaneet aivan päinvastaisiin lopputuloksiin eri maanmittauspiireissä, eli laki on äärettömän huono. Se on yhtä huono kuin sosiaaliset lait Suomessa. Niistä ei ymmärrä kukaan mitään.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Hallituksen esitys laiksi sähkömarkkinalain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 227/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 4/1998 vp
Lakialoite 70/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 4.

Keskustelu:

Ed. Hä m ä l ä i n e n: Herra puhemies! Sähkömarkkinalain muutoksen keskeinen sisältö on sähkömarkkinoiden saattaminen kokonaan kilpailun piiriin. Pienkäyttäjille avautuu nyt lain muutoksen jälkeen tosiasiallinen mahdollisuus päästä kilpailuttamaan omaa sähkönhankintaansa.

Tällä tulee olemaan erittäin tärkeä merkitys ei ainoastaan niille pienkuluttajille, jotka voivat kilpailun avulla suoraan hankkia kenties jonkun verran edullisemman hinnan maksamalleen sähkölle, mutta sen odotetaan myös johtavan siihen, että pelkkä kilpailuttamisen mahdollisuus saat- taajohdattaa paineisiin hinnan alentamiseksi. Tähän saakka pienkäyttäjät ovat olleet kilpailun ulkopuolella. Tilanne on johtanut siihen, että hinnat ovat kovasti eriytyneet toisaalta suurkäyttäjien ja toisaalta pienkäyttäjien hintoihin. Alueellisesti- kin on ollut suurta eriarvoisuutta. Alueelliset erot ovat jonkun verran kaventuneet, mutta pien- ja suurkäyttäjien välillä hintojen erot eivät ole kaventuneet. Tästä ei tietenkään ole kaukana se ajatus, että siirtohinnoittelussa on mahdollisuus kilpailun ulkopuolella olevilla aloilla subventoida kilpailtuja alueita. Sen tämän kilpailun laajentaminen koko kenttään tietysti tehokkaasti estää.

Sähkökaupan pelisääntöjä on tarkoitus tässä yhteydessä myös täydentää. Sähkökauppojen selvittämiseen tulee uusia säännöksiä. Järjestelmävastuuta täydennetään sillä tavoin, että sähkö- n tuotannon ja kulutuksen tasapainon ylläpitämistä säädellään uudella tavalla. Kaikki nämä järjestelmävastuuseen ja pelisääntöihin liittyvät muutokset puolestaan johtavat siihen, että päästään lopullisesti avoimiin pohjoismaisiin sähkö- markkinoihin. Vastuut eri Pohjoismaissa ovat yhteensopivat; vaikeivät ne ole aivan yhteneväi-

set, kuitenkin järjestelmät ovat yhteensopivia. Tällä puolestaan uskotaan olevan myös myönteisiä kilpailullisia vaikutuksia.

Kaiken kaikkiaan lain sisältö nähtiin hyvänä. Siihen ei ollut mitään huomauttamista. Käsittelyn yhteydessä kuitenkin ilmeni, että sähkömarkkinoiden osapuolilla ei ole valmiutta saattaa tätä voimaan niin nopeasti kuin hallitus oli esityksessään ajatellut. Valiokunta on päättänyt kauppa- ja teollisuusministeriön kanssa keskusteltuaan ja kuultuaan markkinaosapuolia siihen, että voimaantuloaikaa lykätään niin, että myös tietojärjestelmien muuttamisessa olevat viiveet otetaan huomioon. Tarkoituksena on, että pienkäyttäjät ovat kaikki ensi marraskuuhun mennessä kilpailun piirissä. Tarkoituksena on, että kotitalouksille kilpailu avautuu aiemmin syksyllä ja loput pienkäyttäjät, siis esimerkiksi verstaat ja pien- myymälät, tulevat viimeistään marraskuun alkuun mennessä mukaan.

Arvoisa puhemies! Sähkömarkkinalain muutos, samoin kuin muut eduskunnassa viime aikoina olleet sähkömarkkinoita koskevat lakiehdotukset ovat kyllä viimeistään meille paljastaneet sen, että sähkömarkkinoilla käydään tällä hetkellä osapuolten välillä erittäin kovaa kilpailua. Kaikkiin lain muutoksiin markkinaosapuolilla on hyvin ristiriitaisia tuntemuksia ja odotuksia riippuen siitä, missä kunkin osapuolen omat taloudelliset intressit ovat.

Valiokunta painottaa ennen kaikkea toisaalta kuluttajan intressiä pienkäyttäjien kilpailuttamismahdollisuuden myötä ja toisaalta sitten pelisääntöjen täydentämistä siten, että pelisäännöissä näkyy avoimuus, läpinäkyvyys ja syrjimättömyys, jotka tällä hetkellä eivät nykyisessä säätelyssä, joka on jäänyt joltain osin puutteelliseksi, ole sillä tavoin toteutuneet kuin olisi ollut toivot- tavaa.

Valiokunta siis hyväksyi lakiehdotuksen yksi- mielisesti. Mietinnössään valiokunta kuitenkin ryhtyi myös vanhoja muistelemaan, vaikka yleensä siitä varoitetaan. Valiokunta muistutti siitä, että aiemmin sähkömarkkinalain säätämi- sen yhteydessä on jo vaadittu kuluttajansuojaa koskevia säännöksiä sähkömarkkinalakiin. Niiden valmistelu on viivästynyt ja valiokunta edelle- leen niitä kiirehtii. Samoin valiokunta nureksi mietinnössään sitä, että Sähkömarkkinakeskus ei ole pystynyt määrittelemään periaatteita koh- tuuhinnoittelulle siinä ajassa kuin se olisi ollut meidän mielestämme tarpeellista ja kohtuullista. Myös tätä kiirehdimme ja jääme odottelemaan tuloksia.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Minä olen vähän känkkäränpäällä tänään ja tästäkin sanon, että: "Voi taivahan vallat", niin kuin sanoi Kalle Päätalo kirjassaan Kunnan jauh. Tämä on yhtä suurta huuhaata kuin puhelinliikenteessä kilpailu eli että yksityinen ihminen valitsemalla tietyn yrityksen tai konsernin etunumeron ja tekemällä sopimuksen pääsee halvemmilla puheluilla. Yhtään mitään merkitystä ei sillä ole ollut eikä myöskään tällä lailla, jonka mukaan minä voin ostaa Utsjoen Energia Oy:ltä sähköä Tampereelle hellani lämmittämiseen. Ihan täyttä huuhaata koko touhu. Se tullaan näkemään, mutta kun kilpailu on tämän päivän avainsana, niin se johdatetaan kaikille, jopa ihan naurettaville alueille. Pian aletaan kilpailuttaa sitä, kuka hoitaa halvimmalla poliisitehtävät, ja osallistujina voivat olla Kakolan suutarit ja joskus Sörnäisten varavankilan kerho.

Tähän on kilpailu mennyt. Se on epätervettä. Tässä sähkömarkkinakilpailussa se saavuttaa oikein todellisen huippunsa. Koskaan ei, kuulkaa, tulla näkemään, onko saanut halvemmalla sähköä vai ei eikä siinä ole mitään eroja!

Kyllä minä aion edelleen Tampereen Sähkölaitokselta ostaa sähköni, vaikka Utsjoen Energia saattaisi antaa sen verran alennusta, että 10 penniä kuukaudessa saattaisiin saada siitä omakseni. Kyllä se näin on!

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi on kilpailuttamishysteriaa arvostellessaan oikeassa, mutta tässä kohdin voidaan kuitenkin katsoa myös sillä tavalla tätä lakiesitystä, että se mahdollistaa pitemmällä aikavälillä myös esimerkiksi niin kutsutun vihreän sähkön eli ekosähkön hankinnan, jolloin tämä kehitys tukee sen tyyppistä energian tuotantoa, joka on ympäristöllisesti kestävä. Tältä näkökulmalta tähän liittyy toki positiivisia piirteitä.

Ed. S j ö b l o m : Arvoisa puhemies! Näen myös tämän lain varsin hyvänä. Lain suoma kilpailumahdollisuus jarruttaa varmasti hintakehitystä. Tyypikuormituskäyrämenettelyllä saadaan pienkuluttajien kilpailuttaminen liikkeelle. Toivottavasti kuitenkin mittareiden hinta ja niiden tekninen kehitys saivat vauhtia, jotta päästäisiin mittaripohjaiseen laskuttamiseen jossain vaiheessa. (Ed. Aittoniemi: Mittari maksaa kymmenen kertaa enemmän tällä hetkellä!) — Tällä hetkellä, mutta se kehitys tulee olemaan huima.

Oli hyvä, että sulakekoko pysyi ennallaan, koska moni varsinkin osa-aikainen yrittäjä pää-

see kilpailun piiriin, niin että kalliit mittarikustannukset tässä vaiheessa eivät estä kilpailuttamista.

Se, mistä valiokunta oli huolissaan aidosti, oli siirtohintojen kohtuullisena pysyminen. Se varmasti tarvitsee Sähkömarkkinakeskuksen ja Kilpailuviraston huomiota ja työtä.

Ed. H ä m ä l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Onneksi talousvaliokunnassa on hyvin rakentava oppositio, joka kykenee näitä lakiehdotuksia myös asiallisesti tarkastelemaan, ja meillä on erittäin suuri asiantuntemus myös oppositiossa. Entinen kauppa- ja teollisuusministeri muun muassa on meillä mukana.

On aivan totta, että ed. Aittoniemen ei varmaankaan kannata pelkän kahvinkeiton vuoksi lähteä kilpailuttamaan sähkön tuottajia, mutta sähkölämmittäjälle voi jo syntyä ihan kohtuullinen, ei nyt mahdottoman suuri mutta joidenkin satojenkin markkojen etu vuositasolla kilpailuttamisesta. Kuten sanoin, koko tämän kilpailuttamisen mahdollisuuden katsotaan nimenomaan painavan hintoja alas. Minusta meillä on riittävän huonoja esimerkkejä siitä, mihin monopolit ja siirtohinnoittelut monopolitilanteessa saattavat johtaa, niin että toivotamme tämän kilpailun tässä tervetulleeksi.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Tässä vähän niin kuin yli pöytien tapahtuneessa keskustelussa ed. Sjöblomin suuntaan jo totesin sen, että nämä mittarikustannukset, tällaisissa asioissa tähän liittyvät kustannukset ovat niin suuret, että vaikka minä lämmityksen Utsjoen Energian sähköllä tekisin, niin minä olen ollut jo maan alla pitkälti, sitä ei tiedä koska sinne joutuu, joka tapauksessa ennen kuin tulee nämä investointikustannukset siinä korjattua. Tämä on aivan hullua. Se antaa ehkä työtä tällaisille mittareita, tämän alan laitteita valmistaville yrityksille. Se siinä on hyvä. Mutta kuluttaja ei tule hyötymään tästä yhtään mitään pitkässäkin juoksussa.

Ed. H ä m ä l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Tämä lakiehdotushan on siitä nimenomaan erinomainen, että kuluttajan ei tarvitse vaihtaa mittaria. Tämä kilpailuttaminen ei perustu ollenkaan mittarointiin, vaan se perustuu siihen, että otetaan käyttöön erityinen tyypikuormitusjärjestelmä, jonka perusteella voidaan kilpailuttaa ja vältetään nämä mittarikustannukset. Joskus myöhemmin saattaa olla niin edullisia mittareita, että niitäkin kannattaa erikseen tätä

kilpailuttamista varten asentaa, mutta sen aika ei ole vielä. Tekninen kehitys on tietysti hyvin nopeaa. Viime kädessä tietysti mittaroinnin edullisuus riippuu asentamiskustannuksista ja muista. Mutta nimenomaan ottamalla käyttöön tyyppi-kuormituskäyräjärjestelmä vältetään se, että kulluttaja pakotettaisiin vaihtamaan kalliita mittareita ja sitä kautta menettämään tietysti moninkertaisesti ja moneksi vuodeksi kilpailuttamisen hyödyn. Tämä on tämän lakiehdotuksen koko ydin, joka ilmeisesti ei aukea ennen kuin sitä luetaan.

Puhemies! En katsonut, että näitä sähkömarkkinoiden ja sähköön tuotannon kovin monimutkaisia yksityiskohtia olisi lähtenyt tässä esittelemään. Jos ed. Aittoniemi haluaa, niin tästä saadaan hyvin herkullinen keskustelu, kun ryhdytään puhumaan järjestelmävastuusta ja tasevastuusta ja muista siihen liittyvistä yksityiskohdista.

Ed. Sjöblom: Herra puhemies! Ed. Aittoniemelle voi sanoa sen, että kuka olisi uskonut matkapuhelinkoneiden hinnan romahtavan tuolla tavoin kuin on romahtanut muutamassa vuodessa. Uskon, että sama tekninen kehitys tulee olemaan mittareissa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Hallituksen esitys väestökirjanpidon uudistamisesta koskevaksi lainsäädännöksi

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 14/1998 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin hallintovaliokuntaan.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 7) ja 8) asiasta.

Keskustelu:

Ed. Tykkyläinen: Arvoisa puhemies! Olemme käsittelemässä nyt jonkinlaista uutta uudistusta, joka koskee väestökirjanpitoa, myös kirkkolakiin liittyvää uudistusta ja myös ortodoksisesta kirkkokunnasta annetun lain muuttamista. Euroopan unioni kunnioittaa eikä puutu siihen asemaan, joka kirkkoilla ja uskonnollisilla

yhdistyksillä ja yhdyskunnilla on kansallisen lainsäädännön mukaisesti jäsenvaltioissa kuten Suomessa.

Suomen evankelisluterilaisen kirkon ensisijainen tehtävä on yleensäkin ollut aina hengellinen, mutta siihen on liittynyt entistä enemmän myös hallinnollisia tehtäviä, kuten tämä nyt käsittelyssä oleva lainsäädäntö. Kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen asemaa järjestettäessä on lähtökohtana oltava uskonnonvapaus ja toisaalta myös järjestelyjen tulee olla sellaisia, että mikään vähemmistöryhmä ei voi perustellusti kokea olevansa sorrettu. Kansallisella tasolla valtio ja kirkot sekä paikallisella tasolla kunnat ja seurakunnat voivat harjoittaa tarpeelliseksi katsomaansa yhteistyötä.

Pikkuisen olen huolestunut näistä kolmesta lakiehdotuksesta sen johdosta, että me tiedämme, että evankelis-luterilaisen kirkon tietohallinnon kehittämisen painopistealueena on viime vuosina ollut kirkon toimintapisteet ja heillä on kattava tietoverkko liikenne nimeltään Kirkkoverkko. Verkon avulla tehostetaan kirkon julkista ja sisäistä viestintää ja vuorovaikutusta ja tuetaan seurakuntien välistä alueellista yhteistoimintaa. Se on ihan järjestyksessä evankelisluterilaisen kirkon kohdalla.

Väestörekisterikirjanpidon selkeyttämiseen ja yksinkertaistamiseen on hyvät edellytykset meidän tällä kansankirkollamme, mutta sen sijaan kun tarkastelen ortodoksista kirkkokuntaa, niin voin todeta, että he ovat lausunnossaan kyllä myöntyneet tähän lakiehdotukseen. Heillä ei lakiehdotukseen ole mitään sanomista. Mutta kun katsellaan yleisesti ortodoksisen kirkon asemaa, niin on valitettavaa, että toinen kansankirkko ei ole tasavertaisessa asemassa luterilaisen kirkon kanssa. Sen johdosta kun käydään keskusteluja myös rekisteröimisasiasta, niin heiltä puuttuu tässä yhteydessä riittävät resurssit ja henkilöstöä on liian vähän. Minä toivoisin, että tähän asiaan voitaisiin hallintovaliokunnassa puuttua ja panetua.

Tarkastelen myös sitä, että tällä koko esityksellä on jonkinlaisia taloudellisia vaikutuksia myös ja toivonkin, että nyt tarkasti valiokunta kuulisi asiantuntijoita, että mikään kirkkokunta ei joutuisi huonompaan asemaan, sillä onhan meillä myös kansankirkkojen lisäksi vapaita suuntia ja heidän kohdaltaan kaikki eivät aina ole tasavertaisessa asemassa.

Tämä uudistus ei edellytä erityisiä toimintajärjestelyjä, se on todettu, kun katsellaan kohtaa valtiontaloudelliset vaikutukset. Tiedottamises-

ta ja koulutuksesta aiheutuu vähäisiä kertaluonteisia lisämenoja uudistuksen voimaantulon yhteydessä, ja tässä on sitten se monimutkainen ongelma. Luterilaisen kirkon puolella varmasti resursseja on, mutta kun mennään toisen kansankirkon kohtaan, niin niitä on vähemmän. Eli tässä pitäisi myös valiokunnan ottaa huomioon tasa-arvoisuus, puhumattakaan vapaista suunnista myös tällä osa-alueella.

Minä toivoisin, että nyt kun tehdään aika suurtakin muutosta, valiokunta linjaisi nämä muutokset yhdensuuntaisiksi myös kirkolliskousten kannanottojen pohjalta ja kuulisi asiantuntijoita kaikista meidän kansankirkoistamme mutta myös vapaista suunnista. Hallituksen esityksen kohdallahan on todettu, että kirkkojen tasa-arvoon liittyvin perustein keskusrekisterin, myös väestörekisteripisteen pitää osallistua tietojen luovutukseen. Tämä onkin se kohta, joka on ongelmallinen; kun luovutetaan tietoja, pitää osata myös turvata se, että tietoja ei käytetä väärin.

Ed. A l a r a n t a : Herra puhemies! Kuten ed. Tykkyläinen edellä totesi, tämä on todella uudistus mutta ei sillä tavalla aivan uusi asia kuin tuon sanonnan voisi käsittää. Minulla on mukana esimerkiksi eduskunnan pöytäkirjaa vuodelta 1983, jolloin vastaavaa asiaa täällä käsiteltiin ja myös samassa hengessä kuin nyt hallituksen esitystä, jota itse pidän valitettavana. Tätä voisi lyhyesti kuvata vanhalla sanonnalla, toivon nyt, ettei kukaan loukkaantuisi, kun sitä lainaan: ”Mauri on tehnyt tehtävänsä ja Mauri saa mennä”. Siis se tehtävä, joka meidän kirkoillamme on ollut 1500-luvulta lähtien, säilyy tämän esityksen mukaan vieläkin kirkon sisäisenä toimintana mutta ei yhteiskunnallisesti kattavana, niin kuin se tähän lakiesitykseen asti on ollut.

Asian ydin on mielestäni sivulla 9 perusteluissa oikeanpuoleisen sarakkeen alaosassa: ”Seurakunnat eivät toimisi ajantasaisessa väestökirjanpidossa maistraattien rinnalla erillisinä rekisterinpitäjinä”. Tämä on ollut tavoitteena, niin kuin täällä lakiesityksen perusteluissa todetaan, jo kymmeniä, kymmeniä vuosia mutta eri vaiheissa tätä asiaa on aina uudestaan tarkasteltu ja tultu siihen tulokseen, että seurakunnat ovat säilyneet ajantasaisina väestökirjanpitoviranomaisina valtion vastaavan viranomaisen rinnalla, mutta nyt tämä tasa-arvo tästä loppuu ja seurakunnat jäävät elämään omaa elämäänsä.

Haluan korostaa sitä, että eihän tämä nyt ole tietysti ensinnäkään mikään hengellinen asia,

vaikka tämä liittyy kirkkoon. Tämä on tällaisesta käytännön elämästä, niin kuin vanhassa sanonnassa ”selvää pässinlihaa”. Mutta tämä on myös kyllä periaatteellinen asia, ja varmaan monet edustajatoverit muistavat, että olen itse täällä aina esiintynyt silloin kun esitetään lakiesityksiä, joilla kirkon ja valtion suhteita höllennetään. Esimerkiksi viime hallituksen aikana, niin tutun nimisiä kuin ministerit silloin itsellenikin olivat, täällä säädettiin monta monta tällaista lakiesitystä, joilla kirkon ja valtion suhteita vietiin kauemmaksi toisistaan, ja olen itse ollut sen kehityksen vastustaja ja siksi tänäänkin tässä asiassa esiin.

Olisi kaikkien osapuolten kannalta meidän yhteiskunnassamme erittäin sopivaa, että kirkko ja valtio voisivat instituutioina täydentää toisiaan ja yhdessä antaa palveluja, koska meillä yli 90 prosenttia kansasta kuuluu luterilaiseen kirkkoon ja sitten lisäksi vielä toiseen kansankirkkoon eli ortodoksiseen kirkkoon.

Tämän käsittelyajankohta on tänä päivänä sikäli mielenkiintoinen, että eri puolilla maata ovat koolla hiippakuntien synodaalikokoukset, vanhat perinteiset pappien kokoukset, niin täällä Helsingissäkin. Sikäli oli vähän vaikeata tavoittaa esimerkiksi kirkkohallituksen asiantuntijoita, koska he ovat näissä kokouksissa parhaillaan, eikä ole ollut mahdollista tarkistaa sitä, millaisia lausunnot käytännössä ovat olleet.

Esityksen perustelujen sivulla 13 kyllä kerrotaan, että asia on käsitelty myös luterilaisen kirkon kirkolliskokouksessa ja siellä on todettu, että tämä sopii niihin suuntaviivoihin, joita tästä on aikaisemmin annettu. Olen kyllä sitä mieltä, että ei tämä kehitys miellytä läheskään kaikkia kirkolliskokouksen edustajia sen paremmin kuin kirkon jäseniäkään. Ehkä on käynyt niin, että neuvotteluissa, joita on ollut, kirkon jäsenet ovat antaneet tavallaan periksi ja todenneet, että aika on tullut nyt tällaiselle muutokselle.

Tässä on hyvin paljon yhtymäkohtia, aikoja sitten 70-luvulla tapahtuneeseen arkipyhien siirtämiseen, josta käytiin tällaista samanlaista periaatekeskustelua: Onko olemassa periaatteita, joita kirkossa tuodaan esille ja jotka voisivat yhteiskunnan lainsäädännössä vielä sellaisina olla? Nyt me olemme eläneet jo siihen aikaan, että se päätös on peruutettu ja helatorstai ja loppipainen ovat vanhoilla perinteisillä paikoillaan, josta ne aikoinaan pois siirrettiin. Tässä on siis tämä periaatteellinen puoli, mutta korostan, että tämä on hyvin paljon käytännöllinen asia.

Eihän siitä ole kuin muutama vuosi, kun rekisterihallintolaki oli täällä valtion paikallishallintolakipaketin yhteydessä käsiteltävänä. Silloin hallintovaliokunta lisäsi rekisterihallintolain 3 §:ään uuden 3 momentin, jossa sanotaan: ”Evangelis-luterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkkokunnan seurakunnan tai muun kirkollisen väestörekisterinpitäjän suorittamasta väestörekisterin pitämisestä säädetään erikseen.”

Niissä keskusteluissa, joita silloin käytiin, oli taustana, että edellisessä hallituksessa kulttuuriministeri ja kirkkoministeri Tytti Isohookana-Asunmaa, joka oli myös valtiovalan edustaja kirkolliskokouksessa, asetti toimikunnan, joka nyt lain perusteluissa kerrotaan. Toimikunnan tehtävänä oli laatia sellainen esitys, jossa olisi vanha tasa-arvo säilynyt, että seurakuntien väestökirjanpito olisi säilynyt samanarvoisena kuin valtionkin. Nämä molemmat poolit olisivat niin sanotusti voineet täydentää toisiaan.

Tälle esitykselle ja tälle tavoitteelle oli hyvin käytännöllisiä perusteluja, jotka myös täältä käyvät ilmi. Seurakunnillahan on palveluverkosto valmiina olemassa. Luterilaisella puolella 590 toimistoa, jotka näitä palveluja kansalaisille antavat, ja ortodoksisella puolella 28, niin kuin lakiesityksen perusteluissa todetaan, valmis verkosto palvelemaan ihmisiä hyvin ihmisläheisesti, näin voi sanoa.

En epäile, etteikö valtiokin voisi tätä tehdä, mutta kun asia siirtyy maistraateille, niin näitä palvelupisteitähän meillä ei ole maassa kuin runsas 50. Se tarkoittaa sitä — vaikkakin palvelutarpeet vähenevät, kun todistusten antamista ja tarvetta on vähennetty — että kuitenkin silloin, kun palveluja tarvitaan, ne ovat kauempana kansalaisista kuin tällä hetkellä.

Herra puhemies! Ihan samalla tavalla kuin ed. Tykkyläinen toivon sitä, että hallintovaliokunta nyt paneutuisi asiaan vanhan historiallisen perinteen pohjalta ja myös käytännön asioiden kohdalla. Minulle on tullut tällä viikolla jo useita yhteydenottoja siksi, että asia uutisoitiin viime viikon lopulla. Näissä yhteydenotoissa seurakuntien papit, kirkkoherrat, harmittelevat sitä, että seurakunnissa on viime aikoina käytetty aika paljon varoja atk-verkoston hankkimiseksi ja Kirkkoverkko-ohjelman rakentamiseksi, mikä täällä mainitaan. Nämä hankinnat on tehty sitä silmälläpitäen, että seurakunnat säilyvät virallisina väestökirjahallinnon yksikköinä. Tietysti niitä voidaan käyttää nytkin, kun kirkonkirjat säilyvät niin sanotusti kirkolla itsellään. Mutta ne on kyllä hankittu sitä tarkoitusta varten,

että niillä palveltaisiin myös yhteiskuntaa. Siinä mielessä tällainen kehityssuunta tuntuu todella pahalta.

Minä en halua heitellä kiviä ehkä nakella syytöksiä mihinkään suuntaan, mutta ei voi välttyä siltä ajatukselta, että kun tämä on ministeri Backmanin esittelemä laki, niin tämä on poliittinen ratkaisu. Tähän liittyy tiettyä politiikkaa. Kyllä te edustajat sen varmaan tiedätte, kun Forssan kokouksen historiaa ... (Ed. Kautto: Keitä täällä on, joilla ei ole poliittista taustaa?) — Niin, politiikka politiikkana. — Mutta kun on kysymys kirkon asioista, kyllä itse pidän hieman outona, että tällaista asiaa täytyy ajaa kuin käärmettä pyssyyn, että se viimein saadaan läpi.

Täällä olisi mahdollista lainata vanhoja pöytäkirjoja, joissa poliittinen puoli on hyvin voimakkaasti esillä, mutta en sitä tässä yhteydessä tee, vaan toivon, että hallintovaliokunta paneutuu asiaan niin, että kansalaisten palvelu on se pääasia, mitä tällä tavoitellaan.

Tuntuu jotenkin kummalliselta, että valtiolla tänä aikana, jolloin niin moni uudistus kaatuu siihen, ettei ole rahaa tai valtion velkaantumista on hoidettava ja uudistuksia ei voida toteuttaa, uudistetaan tällaista asiaa, jonka jokin toinen osapuoli voisi hoitaa, ilman että valtiolle siitä aiheutuu uusia kustannuksia. Tässä on kysymys sadoista miljoonista markoista, niin kuin esityksen perusteluista käy ilmi. (Ed. Vähänäkki: Enemmistöhan tällä päättää!) — Näin on, mutta vähemmistökin saa puhua, eikö niin, ed. Vähänäkki.

Herra puhemies! Lopuksi puutun vielä kirkkolakiasiaan, joka on tässä samassa yhteydessä käsiteltävänä. Tämä lakihan johtuu tietysti seurannaisena siitä, että väestökirjahallintolaki on annettu.

Esimerkiksi 2 b § on mielestäni aika erikoinen ajatellen tätä aikaa, jossa nyt eletään, kun yksittäiselle papille tulee velvollisuus ilmoittaa niistä toimituksista, joita hän on tehnyt ja joiden vaikutusten täytyy näkyä väestökirjanpidossa, esimerkiksi siis kastamiset, hautaan siunaamiset jne. Tähän astihan tämä on toiminut niin, että se rekisteri, jossa palvelujen pyytäjä on merkittynä jäseneksi, lähettää papille suoraan paperin, jossa on henkilötiedoista osa jo olemassa ja johon pappi voi merkitä ne, mitä tässä toimituksessa tapahtuu, päivämäärät ja muut asiaan kuuluvat tiedot. Nyt näyttää siltä, että tällaista postia ei tulevaisuudessa valtion puolelta enää tulekaan seurakunnan papin toimituksia varten, vaan kirkko ryhtyy siinä mielessä elämään aivan kirjaimelli-

sesti omaa elämäänsä. Ja niin kuin olen todennut, tätä kehityssuuntaan en itse pidän suotavana.

Ed. Korteniemi: Herra puhemies! Lakiesitys merkitsee muutosta pitkään perinteeseen suomalaisessa väestökirjanpidossa, niin kuin on jo sanottu. Kirkonkirjat ovat olleet eräänlainen instituutio. Se, mikä on kirkonkirjoihin merkitty, on ollut erityisen luotettava tieto; näin olemme tottuneet käsittämään. Toki tiedämme, että viranomaisten valtion väestörekisteriin merkitsemät tiedot ovat aivan yhtä luotettavia.

Vaikka lakiuudistus ei lopeta kirkonkirjojen pitämistä, tästä eteenpäin väestökirjanpito siirtyy ensisijaisesti valtion väestötietojärjestelmään. Kirkonkirjat jäävät toissijaisiksi. Niitä luterilainen kirkko ja ortodoksinen kirkkokunta edelleen ylläpitävät ja käyttävätkin hyväksi hoitaessaan omaa toimintaansa ja hallintoaan.

Vaikka valtion väestötietojärjestelmä olisi tästä eteenpäin ensisijainen, jäisi seurakunnille myös itsenäisiä tehtäviä väestökirjanpidossa. Tällaisia olisivat avioliiton esteiden tutkinta ja tietopalvelutehtävät, jotka koskevat lähinnä tietojen hankintaa vanhoista kirkonkirjoista.

On syytä huomata myös, että yhteistyö rekisteriviranomaisten ja evankelisluterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkkokunnan välillä jatkuisi siten, että seurakunnat voisivat vastaanottaa ja edelleen ilmoittaa väestötietojärjestelmään tietoja, joilla on liittymäkohtia kirkollisiin tapahtumiin ja joiden yhteydessä kansalaiset asioivat seurakunnissa. Tämä on minusta hyvä menettelytapa, sillä ihmisten ei tarvitse saman asian kanssa asioida monessa virastossa.

Tässä yhteydessä tulee käsiteltäväksi myös esitys kirkkolain muuttamisesta väestökirjanpidon järjestelyjen osalta. Tämä laki on yhdenmukainen väestökirjanpitoa koskevan lain kanssa. Kun kirkkolain muutosesitys on kirkolliskokouksen hyväksymä, se merkitsee, että kirkko on ainakin kirkkolain osalta puolestaan hyväksynyt nyt tehtävän muutoksen. Kirkolliskokous ei ole tietenkään voinut ottaa kantaa varsinaiseen väestökirjanpitoa koskevaan lakiin.

Kun aikanaan olin pitkään kirkolliskokouksen jäsenenä, muistan, että tämä asia oli hyvin arka. Kirkon puolella pelättiin, että väestörekisterikirjanpidon siirtyminen ensisijaisesti valtion väestötietojärjestelmään murentaisi kirkonkirjojen aseman ja johtaisi rinnakkaisiin ja osaksi päällekkäisiin järjestelmiin. Tästä syystä asiasta on neuvoteltu kirkkojen ja valtio-

vallan kesken pitkään. Nyt on ilmeisesti päästy yhteisymmärrykseen asiasta. Ilmeisesti nyt eduskunnan käsiteltäväksi tulevassa lakiehdotuksessa eri tahojen toiveet on voitu yhteensovittaa. Kirkonkirjat säilyttävät merkityksensä, mutta valtion väestökirjanpito on ensisijainen. Asiantuntijakuulemisessa paljastuu, ovatko kaikki asiat nyt kohdallaan. Tätä jäämme odottamaan.

Ainoat asiat, jotka minusta jäävät epämääräisiksi, ovat uudistuksen taloudelliset vaikutukset. Lakiehdotuksen perusteluista ne eivät minusta käy riittävän hyvin selville. Epäselvää on myös se, miten väestökirjanpidon maksut tulevat kehittymään. Käykö niin, että palvelumaksut, joita kansalaisilta peritään, nousevat? Seurakunnat ovat pitäneet taksapolitiikan kohtuullisella tasolla. Toivottavasti valtio ei lähde tässäkin asiassa rahastamaan kansalaisia tai seurakuntia kohtuuttomasti.

Epäselväksi näyttää myös jäävän se, miten uudistus vaikuttaa työpaikkoihin. Vähenevätkö kanslistien työpaikat seurakunnissa tai tuleeko valtion rekisteriviranomaisten palvelukseen palkata uusia työntekijöitä? Toivon, että valiokunta selvittää näitä asioita, jotka koskevat mainitsemiini taloudellisia ja työllisyysvaikutuksia.

Mutta kuten edellä jo sanoin, mielenkiintoista on kuulla myös se, miten evankelisluterilainen kirkko ja ortodoksinen kirkkokunta vastaanottavat lakiesityksen ja onko se sen mukainen, mitä yhteisessä valmistelussa asiasta on sovittu.

Ed. Alaranta: Herra puhemies! Lisäisin vielä ed. Korteniemen puheenvuoron johdosta keskusteluun sen, että henkilöstövaikutuksethan on jo jollakin tavalla arvioitu hallituksen esityksen perusteluissa, kun siellä todetaan, että kirkkojen puolella käytetään luonnollista poistumaa tehokkaasti hyväksi ja siirretään henkilöstöä muihin tehtäviin. Totta kai, kun palveleminen vähenee, henkilöstö vähenee. Valtion puolelta taas todetaan, että maistraatit voivat ottaa nämä tehtävät ehkä ilman henkilöstölisäyksiä, mutta jos joitakin järjestelyjä tarvitaan, se tapahtuu maistraattien välillä. Eli tähän järjestelmään on ihan selkeästi varauduttu.

Esityksen perustelujen mukaan sisäasiainministeriön valmistelemasta laista kirkolliskokous on antanut myötäsukaisen lausunnon, jota ei ole täällä tarkemmin kyllä selostettu, mutta todetaan, että lausunto on annettu ja se on tyydyttänyt kirkkoa. Sikäli tässä on vaikea varmaan mieltään muutoksia saada aikaan.

Ed. Korteniemi: Arvoisa puhemies! Ed. Alarannan puheenvuoron johdosta totean, että on aivan selvää, että seurakunnan puolella väestökisteritehtävät vähenevät, mutta minusta siellä kannattaa harkita sitä, että näille henkilöille, jotka siellä kanslioissa työskentelevät, voitaisiin osoittaa muita tehtäviä, joita seurakunnissa on runsaasti, ja tällä tavalla voitaisiin tärkeät työpaikat myös seurakunnissa säilyttää.

Ed. Pehkonen: Arvoisa puhemies! Minun on myös vaikea ymmärtää tätä asiaa, miksi tähän ollaan menossa, koska näyttää siltä, että palvelupisteet vähenevät, syntyy uusia työttömiä ja todennäköisesti maksut tulevat asiakkaille nousemaan. Toivoisin, että todella valiokunta paneutuu tähän huolella.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

7) Hallituksen esitys laiksi ortodoksisesta kirkkokunnasta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys 16/1998 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti hallintovaliokuntaan.

8) Hallituksen esitys laiksi kirkkolain muuttamisesta

Hallituksen esitys 17/1998 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti hallintovaliokuntaan.

9) Hallituksen esitys verotuksen oikaisulautakuntaa koskeviksi muutoksiksi verolainsäädäntöön

Hallituksen esitys 15/1998 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

10) Hallituksen esitys laiksi maaseutuelinkeinojen valituslautakunnasta annetun lain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 18/1998 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin maaja metsätalousvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Ihan lyhyesti totean tämän esityksen pääasiallisen sisällön pohjalta, että maaseutuelinkeinojen valituslautakunnan kokoonpanoa ainakin eräissä asioissa halutaan muuttaa sillä tavalla, että asiantuntijajäsen poistuisi tästä lautakunnasta ja sen korvaisi sihteeri. Tämän sihteerin ei tarvitse todennäköisesti olla asiantuntija. Minä ihmettelen vähän tämän tyyppistä lainsäädäntösuuntausta, koska nimenomaan maaseutuelinkeinojen osalta kysymyksessä on erikoisala, joka vaatisi valituslautakunnassa myös erikoistuntemusta, ja näin ollen tämän asiantuntijajäsenen korvaamista tuollaisella teknokraatilla sihteerillä, joka ei ole ehkä koskaan nähnytkaan lehmänhantaa tai muuta maaseutuelinkeinoihin liittyvää olemusta, pidän kyllä aika erikoisena, mutta eihän tältä hallitukselta voi mitään muuta odotaakaan kuin erikoisia lakiehdotuksia.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään maaja metsätalousvaliokuntaan.

11) Hallituksen esitys laiksi potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 19/1998 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Tiusanen: Arvoisa rouva puhemies! Kysymyksessä on hallituksen esitys eduskunnalle laiksi potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain muuttamisesta. Tässä esityksessä ehdote-

taan lisättäväksi potilaan asemasta ja oikeuksista annettuun lakiin uusi pykälä, jossa säädettäisiin valtakunnallisesta terveydenhuollon eettisestä neuvottelukunnasta. Neuvottelukunta käsittelee terveydenhuoltoon ja potilaan asemaan liittyviä eettisiä kysymyksiä nimenomaan periaatteelliselta kannalta ja voisi antaa niistä suosituksia. Kysymykseen tulee tietojen kerääminen, tiedottaminen, eettisistä kysymyksistä keskustelun herättäminen ja myös päätöksenteon apuna toimiminen, kun asianomaista tai tämän tyyppistä lainsäädäntöä toteutetaan.

Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esitys tietysti kaiken kaikkiaan on positiivinen ja myönteinen asia, niin voi varmasti aivan aluksi todeta. Kuitenkin kun lukee perusteluja, niin siellä on muutama asia, johon on syytä tässä lähetekeustelussa puuttua ja ikään kuin välittää huoli asianomaiselle valiokunnalle.

Perusteluissa nykytilan kohdalla todetaan, että terveydenhuollon voimavarojen suuntaaminen edellyttää eettisten kysymysten tarkastelua. Tämä sinänsä ikään kuin viaton lause kuitenkin voi pitää sisällään myös ajatuksen priorisoinnista eli siitä, että todella joudutaan voimavaroja suuntaamaan myös tietyn arvoasetelman mukaisesti sen jälkeen, kun on eettinen arvostus käyty läpi, ja sitten syntyisi esimerkiksi voimavarojen uudelleenarviointi tietyn priorisoinnin perusteella.

Me kaikki tiedämme, että koko ajan työpaikoilla, sairaaloissa ja terveyskeskuksissa, priorisoidaan terveyden- ja sairaanhoidon alueella. Näin tietysti on, mutta nyt priorisointi sellaisena, että kehitämme taulukoita, virallisia listoja siitä, mitä sairauksia ja diagnooseja käsitellään missäkin järjestyksessä ja mikä milloinkin on toisen edellä, on mielestäni kielteistä priorisointia. Nykyisen hallituksen molemmat sosiaali- ja terveysministerit ovat tässä salissa kysyttäessä todenneet, että Suomessa ei ole syytä ryhtyä varsinaiseen priorisointiin. Mielestäni se on ollut hyvä vastaus ja edustaa myös sitä eettisesti kestäväää kantaa, mitä toki ministereiltä odottaa. Perustelut toteavat, että Tanskassa käytetään tämän tyyppistä toimielintä terveydenhuollon priorisointia päätettäessä, muissa esimerkkimaissa ei sitten niinkään, mitä tässä luetellaan.

Arvoisa puhemies! Luonnollisesti tänään on terveyden- ja sairaanhoidon alueella tekniikka hyvin nopeasti kehittynyt. Geeniteknologia on eräs tällainen kaikkein nopeimmin kehittynyt teknologian ala. Myös yhä useammin kohdun sisäisiä hoitoja, myös sikiöön kohdistuvaa geeni-

teknologiaa käytetään, sitä tutkitaan eli ollaan varsin monesti alueilla, joita aikaisemmin ei tunnettu tai jotka eivät olleet jokapäiväisessä käytössä. Asiat ovat toki monimutkaistuneet. Tästä kaikesta huolimatta priorisointi on mielestäni asia, jota ei myöskään meillä Suomessa tule ottaa tämän lakiesityksen tarkoittaman neuvottelukunnan työlistalle, ja tämä on se viesti, jonka haluaisin eteenpäin välittää.

Totean vielä, että itse paperillahan näin ei hallitus esitäkään, mutta tämä mahdollisuus aina on. Onhan asetuksen tehtävissä kohdassa 5 maininta muista sosiaali- ja terveysministeriön määrittämistä terveydenhuollon eettisiä kysymyksiä koskevista tehtävistä.

Kaiken kaikkiaan, puhemies, potilaan asema ja oikeus saada oikeaa ja oikea-aikaista hoitoa, niin sanottua hyvää hoitoa, on tänään usein vaarantunut. Se ei toteudu, jolloin syntyy myös eettisiä ongelmia, ja näitä selvittämään varmasti tämä elin on tarpeen ja tulee uskoakseni saamaan myös aika tavalla tehtäviä.

Lopuksi totean, että hyvä esitys näyttää tänään hallitukselta tulleen, tämä hallituksen esitys n:o 19, ja uskon, että paikalla olevat edustajat kaikki näin ymmärtävät, myös ed. Aittoniemi, jota tässä nyt tarkoitan.

Ed. K o k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin edelliselle edustajalle todeta, että priorisointia tapahtuu meillä kaikilla tasoilla, ja uskoisin, että hänkin lääkärinä tietää, että kyllä hänkin on tehnyt priorisointiratkaisuja, joten ei minusta tältä neuvottelukunnalta voi rajata kokonaan priorisointikysymysten käsittelyä. Hyvin selvää on, että ei minusta sen tule ensi töikseen ryhtyä mitään listoja laatimaan. Suomessaahan on ollut yrityksiä, on ollut hankkeita, jotka ovat tähänneet joidenkin listojenkin laatimiseen, mutta eivät ne ole täällä saaneet hyväksyntää.

Meillä tapahtuu terveydenhuollossa priorisointia valtakunnallisella tasolla. Sitä suoritetaan tässä salissakin jo, kun katsotaan, miten voimavaroja allokoidaan hallinnonalojen välillä. Sitä tapahtuu aluetasolla, myös kunnallisella tasolla, sairaalan sisällä ja yksittäisessä potilas — lääkäri-suhteessa, joten emme me voi priorisointia tästä maasta poistaa.

Ed. T i u s a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Haluaisin ed. Kokkoselle vastata, että puheenvuorossani totesin aivan selkeästi, että Suomessa tapahtuu sekä sairaaloissa

että terveyskeskuksissa joka päivä priorisointia, tietynlaista priorisointia. Mutta puheenvuoroni kärki ei kosketa tätä jokapäiväistä priorisointia, joka voi olla vaikka sitä, kenet potilaista otetaan vähille tehohoitopaikoille, kuka jää sinne ottamatta, vaan nimenomaan rakenteellista priorisointia, johon liittyy mainitsemanne termi "listat", eli luodaan esimerkiksi diagnoosiluettelointia, joiden mukaan nimenomaan priorisoidaan jokin tietty diagnoosi toista tärkeämmäksi hoitoa toteutettaessa.

Toisaalta on myös sellaista priorisointia, joka liittyy ikään ja jonka me varmasti ed. Kokkosen kanssa vielä enemmän kiellämme ja tuomitsemme. Tämä on se ajattelu, joka on mielestäni hyvin tärkeätä torjua, ei saa tehdä listoja. Se terve, jokapäiväinen päätöksenteko ja myös annetun hoidon hyödyn tarkkailu sen aiheuttamiin kustannuksiin nähden on aivan tervettä. Sitä tapahtuu automaattisesti, mutta ei siis priorisointia virallisesti.

Ed. K a u t t o : Arvoisa puhemies! Mielestäni tämä on erittäin hyvä lakiesitys ja on monia syitä, joiden takia se on erittäin ajankohtainen, ja on monia asioita, joihin pitäisi myös tämän lain käsitteilyn yhteydessä puuttua. Haluan ottaa niitä esille siksi, että tämä keskustelu ei jäisi vain kysymykseksi priorisointiasioista.

Jos yleisesti todetaan, niin sinänsä meidän terveydenhuoltomme on erittäin hyvällä mallilla. Sitä on verrattu muihin maihin ja todettu, että tämä meidän pohjoismaiseen demokratia-ajatteluun perustuva laaja ja monikerroksinen luottamuselinjärjestelmämme antaa myös asiakkaille hyviä osallistumisen puitteita. Myös potilaan oikeudet on turvattu lainsäädännössä varsin yksityiskohtaisesti. Tutkimukset, mitä on tehty, osoittavat, että ihmiset ovat keskimäärin melko tyytyväisiä niihin palveluihin, mitä nykyinen järjestelmämme tuottaa, ja ennen kaikkea voidaan sanoa myös, että terveydenhuollon henkilökuntamme on hyvin ja korkeatasoisesti koulutettua tehtäviinsä. Mutta monia yksittäisiä ongelmia on.

Hiljattain valmistui selvitysmiesraportti Asiakkaan asema terveydenhuollossa, ja siihen on mielestäni oivallisesti kirjattu ne ongelmat, jotka tänä päivänä näkyvät ja joista olen myös omakohtaisia kokemuksia vuosien mittaan saanut usein. Ensinnäkin todetaan se, että kunnallinen toimintaympäristö on eräiltä osin ongelmallinen. Terveyden edistämistä ei riittävästi oteta huomioon kunnallisissa päätöksenteossa tai ta-

savertaisuuden periaate toteutuu huonosti terveyspalvelujen käytössä ja kunnallinen päätöksenteko on verrattain keskittynyttä ja etäällä kunta-laisten arjesta.

Minusta nämä asiat ovat erityisesti korostuneet tänä päivänä, kun kunnat ovat joutuneet taloudellisesti tiukoille. Silloin myös tämä sektori on joutunut voimakkaan tarkastelun alle joutuen tietysti siitä, että se on myös hyvin kallis sektori kunnan menojen suhteen. Tästä hyvänä esimerkkinä on se, että esimerkiksi erikoissairaanhoidon palvelujen osto mietitään tänä päivänä kunnissa hyvin tarkkaan, ja se vaikuttaa myös sillä tasolla, kun mietitään, keitä lähetetään esimerkiksi kalliimpiin hoitoihin. Kyllä siinä mielessä tämä niin sanottu priorisointi on hyvin ajankohtainen asia.

Mielestäni jo pelkästään se, että on menty niin sanottuun drg-järjestelmään eli jokaisella hoidolla on hintansa, on selvä avaus siihen suuntaan, että voidaan jollain tavalla mitata näitä asioita. Tietysti siinä yhteydessä silloin, kun lähdetään mittaamaan eri sairauksien hoidon hintaa, tulee helposti esille myös keskustelu siitä, kenelle olisi tietyistä hoidoista eniten hyötyä. Siitä seuraa myös keskustelu, miten esimerkiksi joitakin niin sanotusti itse aiheutettuja sairauksia pitäisi kohdella. Kyllä näihin priorisointikysymyksiin joudutaan ihan joka tasolla. Se on myös edessä kunnallisella päätöksentekotasolla, mutta on mielestäni erittäin tärkeä näkökohta nimenomaan tämän eettisen toimikunnan tulevia tehtäviä mietittäessä.

Samoin tutkimus on osoittanut, että hoitoon pääsyssä on puutteita ja rajoituksia eli väestövastuujärjestelmää ei ole toteutettu kaikissa kunnissa. Jonotusajat vaihtelevat huomattavasti alueiden ja kuntien välillä ja potilasjonot saattavat olla pitkiä. Hoitoon pääsyn nopeus saattaa olla riippuvaista kunnan taloudellisesta tilanteesta. Hoitoon pääsy on riippuvaista kotikunnasta. Vastaanottoajoissa ja päivystyskäytännöissä ei ole riittävästi joustavuutta. Kaikki me tiedämme, että tämä on tämän päivän arkielämää.

Ensinnäkin hoitoon pääsy. Otetaan esimerkkinä jokin pieni kunta, jonka voimavarat eivät riitä. Esimerkiksi yksittäisen keskosen tai vaikean palovammapotilaan hoito saattaa tulla niin kalliiksi kunnalle, että se on sen jälkeen todella taloudellisissa vaikeuksissa, koska yhden potilaan hoitoon saattaa periaatteessa mennä koko se taloudellinen potti, joka näihin tehtäviin on varattu. Yhä enemmän hoitoon pääsykin ja hoi-

don tason laatu voi olla riippuvainen siitä, mistä-päin ollaan kotoisin.

Samoin tietysti vastaanottoajat ja päivystyskäytännöt. Sanotaan, että meillä on ehkä vähän liikaakin herkkyyttä mennä päivystykseen eli mennään päivystykseen sellaisten asioiden takia, jotka voisivat odottaa vielä hieman, esimerkiksi seuraavaa päivää, jolloin pääsisi jollain normaaliaikaisella järjestelyllä hoitoon. Tosiasia on kylä myös se, että varmasti päivystyskäytännöt tulevat vaikeuttamaan myös joissain tapauksissa hoitoon pääsyä, eli kun sitä mietitään, pitää olla erittäin tarkkana. Esimerkiksi eri sairaanhoitopiireissä käydään tänä päivänä voimakkaasti siitä keskustelua, missä pitää olla minkäkin tasoisia päivystyspisteitä, pitääkö niitä keskittää vai ei, ja jos keskitetään, minne ja miten. Nämä ovat nimenomaan niitä kysymyksiä, joita myös ehkä olisi syytä miettiä valtakunnan tasolla, koska todella eroja kuntien välillä on.

Samoin on todettu, että hoitoon liittyvät valintamahdollisuudet ovat rajoitetut: Asiakas ei yleensä pysty valitsemaan eikä vaihtamaan hoitavaa lääkäriä perusterveydenhuollossa. Asiakas ei pysty yleensä vaikuttamaan hoitosuhteen jatkuvuuden varmistamiseen sairaalassa. Asiakkaalla ei yleensä ole mahdollisuutta valita hoitopaikkaa. Palvelusitoumuksia ja palveluseleitä käytetään varsin vähän.

Nämä ovat myös sellaisia jokapäiväisen elämän kysymyksiä, joiden kanssa jokainen meistä voi joskus omalta kohdaltaan tehdä tuttavuutta. Usein jos on todella pieniä terveyskeskuksia, silloinhan lääkäreitä ei ole niin paljon, että ihmiset voisivat heistä henkilökohtaisesti valita. On myöskin selvää, että ihmiset ovat erittäin arkoja reagoimaan tällaiseen. Vaikka tuntuu, että jonkun lääkärin kanssa ei tulla toimeen, ei uskalleta tehdä ratkaisua sen hyväksi, että pyydetäisiin joku toinen lääkäri, koska pelätään, että se saattaa vaikuttaa potilaan hoitoon. Hyvin usein kuuluu myöskin, ettei korppi korpin silmää noki: lääkärit pitävät niin yhtä, että potilaat, asiakkaat, tuntevat itsensä voimattomiksi heidän edessään.

Tutkimus toteaa myös, että potilaan oikeudet eivät käytännössä usein toteudu normien mukaisesti. Yksi tutkijoiden teema oli nimenomaan se, että valtakunnallinen eettinen neuvottelukunta puuttuu. Potilas ei saa läheskään aina riittävästi tarvitsemaansa tietoa hoitoprosessin aikana. Muistutus, kantelu ja epävirallinen purnaus eivät riittävästi aiheuta epäkohtien korjaamisia työpaikalla. Potilaan vastuuseen itsestään ei kiinni-

tetä riittävästi huomiota. Potilasasiamiehen asema on monin tavoin epäselvä.

Olen itse törmännyt monta kertaa siihen, että potilaat ottavat yhteyttä, kun on tapahtunut joko hoitovirhe tai he epäilevät hoitovirhettä eivätkä tiedä, miten näiden asioiden kanssa pitäisi menetellä. Toivonkin, että kun valiokunta käsittelee asiaa, se ottaa kantaa myöskin todella potilasasiamiehen asemaan. Hän olisi usein juuri se henkilö, jonka pitäisi auttaa asiakasta ja potilasta.

Tällä hetkellä suurin puute on se, että näille potilasasiamiehille, jos niitä on, maksaa palkan se sama työnantaja, joka maksaa myöskin niille lääkäreille tai hoitajille, joita mahdollisesti virheestä syytetään. Siinä tulee selvästi intressiristiriitoja. Se on potilasasiamiehille vaikeata, mutta myöskin asiakkaalle, potilaalle, koska ei voi täysin luottaa siihen, miten toimitaan. Samoin potilasasiamiehet ovat usein hyvin erilaisella koulutus pohjalla. He tekevät työtään sivutyönä. Se vaikeuttaa asioita. Toivon todella, että asian käsittelyn yhteydessä otetaan kantaa tähän asiaan ja tehdään esityksiä. Toivon, että jopa valiokunta voisi tehdä tässä yhteydessä esityksen, mutta ainakin siltä pohjalta lähteä, että ministeriö tekisi tästä lakiesityksen.

Selvityksessä todetaan myös, että terveystalvelun laatu toteutuu puutteellisesti. Laadun hallinta ei ole systemaattista. Laatujärjestelmät ovat kehittymättömiä eikä niitä käytetä riittävästi. Asiakaspalautetta ei käytetä eikä hyödynnetä riittävästi. Lähijohtaminen on kehittymätöntä. Henkilökunnan ammatillisia valmiuksia ei ylläpidetä ja kehitetä riittävästi. Työyksiköiden laadun parantamiseen ei kohdisteta tarpeeksi tutkimusta.

Nämä ovat mielestäni kaikki sellaisia asioita, joihin on todella paneuduttava. Monet sairaalat paneutuvatkin näihin, mutta myös tässä yhteydessä saattaa tulla sitten taloudellisia esteitä. Kyllä monissa sairaaloissa on vielä sen tyyppistä hierarkiaa, joka ei salli uudenlaista työskentelyä ja nimenomaan potilaan aseman korostamista.

Selvityksessä todetaan vielä, että terveystalvelujen ja hoidon vaikuttavuutta ei tunneta riittävästi. Näyttöön perustuvaa tutkimustietoa sovelletaan suhteellisen vähän. Vaihtoehtoisten palvelujen merkityksestä on melko vähän tutkittua tietoa. Lopuksi: Sosiaali- ja terveydenhuollon kattavat hoitoketjut eivät toimi. Tietotekniikan hyödyntäminen on puutteellista. Tietosuojan soveltaminen on ongelmallista ja hoitopalautekäytännöt ovat kehittymättömiä. Asiakkaan

kokonaishoidon koordinoitavastuu on epäselvä.

Minusta nämä ovat nimenomaan tämänkin päivän arkipäivää. Haluan tätä sanoessani korostaa kyllä sitä, että mielestäni kuitenkin meillä laatu on erittäin korkeatasoista kansainvälisesti verrattuna, mutta että on vielä monia kysymyksiä, joihin törmätään arjessa. Siinä mielessä toivon, että näitä asioita otetaan esille valiokunnan työn yhteydessä ja tehdään myös sitten esityksiä siitä, miten pääsemme asiassa eteenpäin.

Ed. K o k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Haluaisin ed. Kautolle todeta, että nämä monet asiat ovat varmasti sosiaali- ja terveysministeriönkin tiedossa hyvin. Todetaan nyt ministerin läsnäollessa, kun niin usein tulee arvosteltua, että ministeri on tehnyt tässä minun mielestäni hyvää työtä. Potilasasiamiesten toimintaa on selvitetty. Siitä on olemassa selvä raportti. Siitä on kansainvälisilläkin foorumeilla kerrottu ja muualta ollaan tulossa meille katsomaan tätä järjestelmää.

Me olemme kyllä Suomesta, kun olemme tätä järjestelmää markkinoineet, kertoneet, että se on niin sanottu köyhän miehen ratkaisu. Jos olisimme halunneet erikseen perustaa erilisiä virkoja potilasasiamiehiä varten, niin tätä systeemiä ei olisi voitu siihen aikaan tähän maahan perustaa eikä varmaan nytkään. Minusta se argumentti sinänsä, että palkanmaksaja tekisi ihmisen jotenkin jääviksi, ei voi olla oikea. Maksaahan eduskunnan oikeusasiamiehellekin palkan valtio, samoin kansanedustajille, eikä meitä kuitenkaan pidetä jääveinä kaikissa mahdollisissa kysymyksissä, vaan ihmiset kääntyvät hyvin luottamuksella meidän puoleemme ja pyytävät meitä auttamaan heitä koneiston syövereissä.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minäkin haluaisin vielä puuttua potilasasiamieskohtaan näissä molemmissakin puheenvuoroissa.

Haluaisin todeta, että kyllä tämän systeemin seurantaa myös ruohonjuuritasolla on olemassa eikä seurannan tulos vaikuta ollenkaan niin kielteiseltä. Itsekin olin tilaisuudessa osallistua Kullattajaliiton järjestämään tilaisuuteen, johon oli kutsuttu myös vammais- ja potilasjärjestöjen edustajia, siellä oli varmasti myös entisiä potilaita ja oli hoitopuolen edustajia ja niin poispäin. Minun täytyy kyllä sanoa, että kun potilasasiamiehet, jollainen oli mukana kahdestakin laitoksesta, uskalsivat tulla esiin kuuntelemaan pu-

heenvuoroja, niin vuorovaikutus oli erittäin tasa-puolisen tuntuista. Ei siinä tilaisuudessa, vaikka yritettiin kuinka lypsämällä lypsää, tullut sen tyyppisiä moitteita esiin, että tässä mitään suurta järjestelmävirhettä olisi olemassa taikka että se ainakaan järjestelmävirheestä johtuisi, että asia ei toimisi riittävän tehokkaasti.

Ed. K a u t t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minäkään en halunnut mitenkään voimakkaasti arvostella. Minun mielestäni nykyinen järjestelmä on ollut hyvä, mutta minä sanoin, että siinä on edelleen kehittämisen mahdollisuuksia.

Varmasti potilasasiamiehissä on hyvin erilaisia henkilöitä. Tulos riippuu ihmisen koulutuksesta ja hänen henkisestä kyvystään ja tavastaan lähestyä esimerkiksi potilaasta, joka lähtee valittamaan saamastaan kohtelusta. Mutta siinä on myös se, että palkanmaksaja voi tietyllä tavalla olla ... Minä olen törmännyt, minuun on henkilökohtaisesti otettu yhteyttä nimenomaan tässä asiassa. Varsinkin silloin, jos on kyse psyykkisessä hoidossa olevista potilaista, tämä voi olla erittäin ongelmallista. Siinä mielessä todella, kun potilasasiamiehelle maksaa jo nyt yhteiskunta palkkaa, on tavallaan sitten eri kysymys, miten se maksetaan siten, että se ei olisi suoraan työnantajajäykön maksettavissa. Rahojahan on, mutta on kysymys siitä, miten ne ohjattaisiin, jotta myös tällä tavalla voitaisiin riippumattomuus taata.

Ministeri H u t t u - J u n t u n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Kautto käsitteli perusteellisessa puheenvuorossaan hyvin yksityiskohtaisesti terveydenhuollon selvitysmiesten raportissa esittämiä epäkohtia, joita meillä toki paljon palvelujärjestelmässä on.

Selvitysmiehet toteavat kuitenkin yksikantaan raportissaan, että meidän palvelujärjestelmämme on perustaltaan kunnossa. Se on erittäin hyvä ja monessakin suhteessa toimiva, mutta siellä sisällä on monenlaista pienempää epäkohtaa. He esittävät yhteensä muistaakseni 54 muutosehdotusta. Useimmat niistä edellyttävät kuntatasolla tapahtuvaa reaktiota, eivät välttämättä lainsäädännöllisiä muutoksia keskusjohdossa.

Me olemme parhaillaan ministeriössä työstämässä tätä raporttia. Käymme sen hyvin yksityiskohtaisesti läpi. Meillä on tarkoitus alueellisesti ryhtyä tätä kuntien kanssa yhteistyössä toimeenpanemaan. Siellä on hyviä ehdotuksia liittyen myös potilaan asemaan ja oikeuksiin.

Arvoisa puhemies! Haluaisin vielä todeta, että meillä on potilasvahinkotyöryhmä antanut mietintönsä, joka on juuri palannut lausuntokierrokselta. Tulemme myös tekemään ja tuomaan tänne esityksiä, jotka parantavat edelleenkin potilaan asemaa.

Yksi ongelma meillä näyttää terveydenhuollossa olevan se, että meillä jostain syystä ei potilaiden ja omaisten antama palaute kulkeudu siihen osoitteeseen, mihin sen pitäisi. (Ed. Aittoniemi: Mikä se osoite on?) Siinä meillä on paljon kehittämistä. — Se voi olla jossakin tapauksessa demokraattiset päättäjät, se voi olla jossain tapauksessa hoitoa toteuttaneita hoitajia. Se riippuu aina, minkä tyyppisestä palautteesta on kysymys.

Tänä päivänä kuitenkin elämme yhteiskunnassa, jossa päätösvalta on annettu erittäin laajasti kuntatasolle. Se on ollut tietoinen poliittinen valinta, ja niinpä nämä korjauskehdotuksetkin, niin kuin sanoin, monesti edellyttävät kuntatasolla tapahtuvia muutoksia. Mutta kaikkia näitä asioita, arvoisa puhemies, ollaan työstämässä parhaillaan.

Ed. V ä h ä n ä k k i: Arvoisa rouva puhemies! Minusta täällä on käytetty hyvin ansiokkaita puheenvuoroja. Ainoa, mikä minun mielestäni tuli liiaksi korostuneeksi, olivat juuri potilasvahinkoasiat ja jonotukset tiettyihin leikkauksiin tai muihin toimenpiteisiin jne. Ne ovat todellakin ensiarvoisen tärkeitä, mutta, niin kuin täällä ministerin ja eräiden muidenkin suulla on todettu, ne ovat aika lailla kunnossa tässä maassa. Ed. Kokkonen varmaan omakohtaisesti tämän parhaiten tietää.

Minä olisin kuitenkin kosketellut tätä lakiesitystä ja sen antamaa sanomaa laajemmalla pohjalta, siitä, että eettisistä kysymyksistä terveydenhoidossa keskustelemaan luotaisiin korkea toimielin, joka kaikissa meidän sivistysvaltioina pitämässämme maissa on jo toteutettu.

Edelleen toteaisin sen, että lääkärit eivät ole minun mielestäni tämän perustettavan toimielimen johtavassa roolissa. Useissa maissa nämä nimenomaan heijastavat yleistä mielipidettä, poliittista mielipidettä, kansan oikeustajua siitä, miten joihinkin asioihin suhtaudutaan. Lääkäreiden näkemys on kuitenkin saman syntyperäinen kuin kenraaleiden näkemys siitä, hankitaanko tähän maahan koptereita vai ei. Kenraaleiden kohdalla eduskunnan ryhmät ovat helikopteri-asiassa jo pitkälti ottaneet yleiseen mielipiteeseen pohjautuvaa näkemystä, mikä on aivan oikein.

Tämän toimielimen tarkasteltavaksi pitäisi tulevaisuudessa tulla esimerkiksi elintensiirtokysymysten, kun melkein joka päivä luemme lehdistä, mistä niitä hankitaan. Toimielimen tulisi laatia ohjeisto ja säännöstö, miten Suomessa kaupallisuus, joka kaikille aloille tunkee, suitsitaan tämän asian tiimoilta.

Edelleen jatkuvasti puhutaan, ja etupäässä jälleen kerran lääkäreiden suulla, armomurhasta. Mielestäni sekin on poliittinen ja kansan enemmistön oikeustajuun sovitettava asia. Siitä ei tule päättää sen ammatti-ihmisen, joka sen sitten suorittaa, jos eutanasiaan päädytään, niin kuin eräissä maissa jo on tehty. Täällä jossain puheenvuorossa tulivat jo esille geeniteknologia ja geenimanipulointi, jotka ainakin eräiden aikakauslehtien mukaan tuovat aivan kuvottavia kuvia tulevaisuudesta ihmisten eteen. Nämä ovat toimielimen käsiteltäviä asioita.

Toivoisin, että tähän toimielimeen otettaisiin parjattujen poliitikkojen joukosta edustajat vahvemmin ja selkeämmin kuin nimenomaan niitä, jotka ovat perehtyneet tiettyyn asiaan, niin kuin olin nopeasti lukevinani, että siellä asetetaan erityisiä pätevyysvaatimuksia. Mikä on kansan miehen, oli hän maalla tai kaupungissa, tai naisen mielipide, se pitää näissä äsken aivan esimerkkeinä luettelemisani tapauksissa ottaa huomioon.

Sitten olisin kajonnut erääseen yksittäistapaukseen, joka on juuri esillä, kun rikoslakia lakivaliokunnassa valmistellaan. Siellä on muun muassa yksi rikos nimikkeeltään ”törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen” eli hallituksen esityksen rikoslain 15 luvun 10 §, jossa siis laajemmin kriminalisoidaan se, että jos joku tietää maanpetoksen, murhan, raiskauksen tai ryöstön ym. olevan tekeillä ja jättää tämän tiedon ilmoittamatta, hänet tuomitaan sakkoon tai korkeintaan kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen, koska sillä säännöksellä pyritään estämään näitä rikoksia.

Mutta tässä hallituksen esityksessä on tämän rikoksen kohdalla lisäksi mainittu, että rangaistukseen ei kuitenkaan tuomita asianomaisen potentiaalisen rikoksentekijän lähiomaisia, ei sisarusia, lapsia eikä vanhempia.

Sen lisäksi on kolmanneksi momentiksi hallitus esittänyt, että myöskään ei rangaistukseen tuomita, jos se piiri jättää ilmoittamatta, jolla on vaitiolovelvollisuus hoitamistaan asioista, ja tällaisia ovat muun muassa lääkärit ja papit.

Tämä asia on tullut erittäin ankarasti ja konkreettisesti esille nimenomaan hiv- tai aids-asiassa.

Hiv-tartunnan saaneita hakeutuu, kun epäilevät saaneensa tartunnan, lääkärin puoleen. Nykyisin on pelattu sillä tavalla, että lääkärit, esimerkiksi kun nämä kaksi karmeinta tapausta Helsingissä ja Kuopiossa on sattunut, ovat hoitaneet näitä potilaita ja nähtävästi neuvotelleet, että joku antaa asiasta vihjeen poliisille, potilas itse, mutta ei lääkäri. Myöskään lääkäri ei ole velvollinen näitä tartuntatapauksia tartunnan saaneiden osalta, vaikka on siis positiivinen tulos, ilmoittamaan lääkintäviranomaisille, kuten vaarallisten tautien osalta on yleensä. Se johtuu asiantuntijoiden näkemyksen mukaan siitä, että aidsia ei pystytä parantamaan ja vaikeiden tarttuvien tautien ilmoitus ylöspäin lääkintäviranomaisille perustuu siihen, että voitaisiin kulkutauti torjua.

Vielä on aika lailla ristiriitainen käsittääkseni lakivaliokunnan mielipide siitä, tulisiko 3 momentti jättää siihen muotoon, että lääkärit eivät olisi velvollisia aids-asioita tartuttajan kiinni saamiseksi ilmoittamaan. Mutta toki se sitä kauttakin kulkee, jos poistettaisiin 3 momentti. Silloin olisi kysymyksessä tapon yritys ja silloin lääkäri olisi velvollinen sen ilmoittamaan. Mutta hallituksella on toisaalta aika lailla vahvat perustelut siihen, että vaitiolovelvollisuus säilyy.

Tehtäköön rikoslain kohdalla miten hyvänsä, tämä eettinen työryhmä tai neuvottelukunta, mikä nimi sillä sitten onkaan, voisi selvittää, olemmeko vielä antiikin Kreikassa, jossa Hippokrates antoi lääkärin eettisiä ohjeita, joita orjallisesti on noudatettu. Joskus niiden ohjeiden kohdalla tulee mieleen, että se on paremminkin lääkärin "etikkaa" kuin etiikkaa.

Ministeri **H u t t u - J u n t u n e n**: Arvoisa puhemies! Olisin halunnut kommentoida joitakin ed. Vähänäkin esille ottamia asioita.

Kun me puhumme terveydenhuollon eettisistä ongelmista, puhumme todella monimutkaisista asioista, joihin ei välttämättä ole olemassa oikeaa eikä väärää vastausta. Tästä syystä olen ed. Vähänäkin kanssa täysin samaa mieltä siitä, että kun me nimeämme terveydenhuollon eettistä neuvottelukuntaa, niin siinä täytyy olla muitakin kuin terveydenhuollon tai lääketieteen asiantuntijoita. Siinä täytyy olla vahva poliittinen ulottuvuus. Meidän poliitikkojen nämä asiat on nostettava keskusteluun, tehtävä linjauksia, johdettava julkista keskustelua. Siitä syystä asetuksessa on kohta, jossa todetaan, että eettiseen neuvottelukuntaan nimetään myös neljä parlamentin jäsentä. Sitä kautta on tarkoitus saada poliittistakin ulottuvuutta mukaan. Itse pidän tavattoman tär-

keänä, että neuvottelukuntaan tulee eri aloja, esimerkiksi teologeja, juristeja jne. Sen täytyy olla mahdollisimman laajapohjainen juuri näiden ongelmien monimutkaisuuden vuoksi.

Ed. Vähänäkki otti esille lääkärin vaitiolovelvollisuuden. Tämäkään ei ole kovin yksioikoinen kysymys. On todettu joissakin maissa muun muassa, että jos lääkäreiden vaitiolovelvollisuutta höllennetään eli annetaan heille velvollisuuksia kertoa vaikkapa hiv-positiivisten potilaiden tilanteesta viranomaisille, niin se on omiaan heikentämään heidän hakeutumistaan hoitoon. Sitä kautta on saatettu aiheuttaa enemmän vahinkoa kuin nykyisellä tiukalla vaitiolovelvollisuudella. Minusta tämäkin on sellainen asia, josta meidän on syytä keskustella. Kenties eettinen neuvottelukunta voisi olla oikea foorumi jatkossa käymään myös tästä asiasta keskustelua.

Arvoisa puhemies! Olen pahoillani siitä, että joudun poistumaan iltakouluun tästä hyvin mielenkiintoisesta keskustelusta. Toivon, että meillä on mahdollisuus jossain toisessa vaiheessa käydä keskustelua asiasta silloin, kun olen täällä läsnä.

Ed. **A i t t o n i e m i** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Lääkärin vaitiolovelvollisuuden pohjana on se, että on haluttu varmistaa, että rikosta tehdessään vakavasti loukkaantunut henkilö voisi myöskin kääntyä lääkärin puoleen pelkäämättä tulevansa ilmiannetuksi. Tässä on se puoli haluttu varmistaa, että vakavasti loukkaantunut ihminen voi hakea lääkärin apua ilman, että hän jäisi siitä teosta kiinni.

Totta kai lääkärin vaitiolovelvollisuus voidaan oikeudessa murtaa siinä vaiheessa, kun on tietyn tyyppisestä rikoksesta kysymys, mutta minun mielestäni tässä hiv-asiassa kyllä pitäisi lähteä siitä, että lääkäriellä olisi oikeus ilmiantaa poliisille tällainen viruksen levittäjä, koska se on niin äärettömän vaarallinen. Minä uskon, että asiasta keskustellaan aika pitkään lakivaliokunnassa.

Mitä tulee sitten ed. Vähänäkin näkemykseen potilasvahinkoasioista, että ne ovat kunnossa, niin ne eivät kyllä ole kunnossa. Minä en mene arvostelemaan muun muassa potilasvahinkolautakuntaa — siitä kai tulee lähiaikoina jokin televisio-ohjelmakin, joka tutkii näitä tapauksia — mutta ainakin se ongelma meillä on, että jos joku henkilö tuntee lääkärin taholta joutuneensa virheen kohteeksi ja haluaa, että se hänelle korvataan, on äärettömän vaikea löytää mistään sellaista lääkäriä, joka kirjoittaa sellaisen objektiivisen lausunnon, jossa on sanottu todella se,

kuinka asia on, koska lääkäripiiri on niin sulkeutunut ja toistaan suojeleva piiri, että sellaista on äärettömän vaikea löytää. Se on tässä hyvin suuri ongelma. Minä haluaisin, että olisi jokin sellainen virkalääkäri-instituutio, joka tämän asian korjaisi.

Ministeri Huttu-Juntunen lähti pois. Hän sanoi, että palautetta ei ole tullut tarpeeksi. Minä kysyin, mihin sitä palautetta pitäisi tulla. Ei hän tiennyt, se riippuu asiasta. Siinä se juuri onkin, ihmiset eivät uskalla antaa palautetta, pörstä pannaan mieleen, jos valitetaan. Toisekseen siten ei tiedetä, mihin valitetaan. Ei se auta, jos naapurin emännälle puhuu, pitäisi olla tietty systeemi tässäkin hommassa. Kyllä näissä asioissa paljon arvostelemista on.

Ed. K a u t t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minun täytyy nyt kerrankin olla ed. Aittoniemen kanssa siinä mielessä samaa mieltä, että ihmiset eivät uskalla lähestyä ja kertoa näistä asioistaan. Olen toiminut puheenjohtajana yhdessä sairaalassa monia vuosia ja selvästi näen sen, että ihmiset eivät uskalla mennä hoitohenkilökunnalle puhumaan ongelmistaan, vaan etsitään joku, jonka kautta he voivat esiintyä anonyminein, eli pelätään sitä. Varmasti se pelko on usein aivan turhaa, mutta se on ihmisillä kuitenkin. Omassa puheenvuorossani yrittinkin lähestyä tätä aihetta, sanotaan, potilas-koktaisesti.

Sen sijaan ed. Vähänäkki kiinnitti huomiota suuriin eettisiin linjauksiin, jotka todellakin ovat myös tämän tulevan toimikunnan asia. Tavaltaan voisi kärjistää, että ongelmana on tänä päivänä se, että meillä on tauteja, joita ei pystytä hoitamaan. Toisaalta löytyy enemmän ja enemmän hoitokeinoja erilaisiin tauteihin hyvin erikäisille ihmisillekin. Lopulta päädytään siihen keskusteluun, että ne vievät voimavaroja niin paljon, että samalla rahalla pystyttäisiin hoitamaan paljon helpommin parannettavia. Myös kysymykset siitä, missä on se raja, että ihmisen elämänlaatua, elinikää pitäisi pidentää, ovat sellaisia kysymyksiä, että niihin tarvitaan toimikunta, joka koostuisi erittäin monipuolisesti hyvin viisaista henkilöistä.

Ed. V i l j a m a a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Vähänäkin monipuolinen ja hyvin syvälinen puheenvuoro viritti monia ajatuksia. Ainoastaan se pelko, jonka hän esitti, että toimikunta koostuisi pelkästään lääkäreistä, on minusta turha, koska lain peruste-

luissa jo sanotaan, että on välttämätöntä taata myös terveyspalveluiden käyttäjille riittävä mahdollisuus osallistua eettiseen keskusteluun.

Kun ministeri Huttu-Juntunen sanoi, että asetustalonnoksessa on ajateltu neljää parlamentaarikkoo, niin toivottavasti eivät ainoastaan kansanedustajat ole terveyspalvelujen käyttäjiksi arvioituja, vaan tämä valtakunnallinen elin, jolla on paljon tehtävää niukkenevien resurssien ja lisääntyvien tautien maailmassa, on todella riittävän monipuolinen koostumukseltaan.

Ed. R ä s ä n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Vähänäkin viittaus tässä yhteydessä armomurhaan kuulosti mielestäni aika kammottavalta. Ei kai eettisen neuvottelukunnan tehtävänä ole kuitenkaan tehdä rikoslakimme kanssa selvässä ristiriidassa olevia eutanasiaratkaisuja, joissa lääkärikunta jäisi lähinnä toimituksen suorittajan osaan ilman oikeutta osallistua edes keskusteluun?

Lääkäriliitto on varsin yksituumaisesti vastustanut eutanasiaa sen vuoksi, että lääkärin sekä koulutuksen että ammatti-identiteetin pohjana on ihmisen elämän kunnioittaminen ja edistäminen, ei tappaminen. Kyllä kai tämän tyyppisissä kysymyksissä nimenomaan lääkäriillä, joka velvoitettaisiin potilaansa tappamiseen, tulisi olla oikeus ja velvollisuus osallistua keskusteluun.

Mielestäni tämän tyyppisten kysymysten käsitellyssä tarvitaan monialaista, myös lääketieteellistä, asiantuntemusta, koska kansalaiset gal-luputkimuksiin vastatessaan eivät välttämättä tiedä esimerkiksi hyvän saattohoidon eri vaihtoehtoja ja tuloksia.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olisin ministeri Huttu-Juntusen puheenvuoron osalta todennut sen, että en minä suinkaan vaatinut vaitiolovelvollisuuden murtamista, vaan että kiinnitettäisiin perustettavassa toimielimessä huomiota asiaan ja tehtäisiin tarpeelliset selvitykset, jotka kenties johtaisivat jollain tavalla alan lainsäädännön muuttamiseen.

Mitä potilasvahinkoasioihin ja potilasvahinkoasiamiehen toimintaan tulee, niin tunnustan, vaikka olen auktoriteettiuskoani aina yrittänyt hillitä ja aika paljon siinä onnistunutkin, että kuitenkin uskoin ed. Kokkosen äskeiseen puheenvuoroon, kun tiedän hänen läheisesti sitä alaa sivuavassa toimessa olleen. Mutta yhdyin, jos ed. Kokkosen puheenvuorossa epäiltävää on, täällä esitettyihin kriittisiin näkemyksiin.

Sanoin, että lääkärit ovat pääasiassa suorittajia eutanasia-asiaissa, mutta sitä arvioitaessa, pitääkö Suomen kansa armomurhaa oikeutettuna ja hyvänä, täytyy poliittisen panoksen selkeämmin näkyä, kun luetellaan tahoja, joita toimielimeen valitaan. Olen ollut huomaavinani, että eräissä ulkomaiden vastaavissa toimielimissä on pelkästään poliitikkoja, mutta sekään ei ole missään tapauksessa oikein, totta kai lääkäreillä on siellä aivan keskeinen osa, niin kuin on kunnan-sihteerillä kunnanhallituksen pöydän ääressä, jossa päättäjät asian ratkaisevat.

Mitä tulee hiv-asiaan ...

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. K o k k o n e n : Arvoisa puhemies, hyvät edustajat! Ensin muutama kommentti hiljakkoin lausuttujen puheenvuorojen johdosta.

Totta kai on niin, että meillä on paljon parantamisen varaa, mutta älkäämme unohtako sitä, että voimme Suomessa olla ylpeitä siitä, että meillä on ensimmäisenä maailmassa potilaan oikeuksia koskeva laki. Meillä on myös potilasvakuutusjärjestelmä lakisääteisenä, ensimmäinen maailmassa. Näitä tullaan tänne katsomaan. Meiltä on pyydetty tietoja vuosien mittaan monelle taholle ja näitä malleja ollaan hyvin suurella kiinnostuksella opiskelemissa.

Potilasasiamiesjärjestelmä, kuten totesin, on kuitenkin parempi kuin ei mitään. Potilaat pelkäävät, kuten on tullut esiin, ilmoittaa lääkärille välittömästi tyytymättömyyttään. He haluavat jonkun henkilön, joka on hoitotapahtumaan nähden ulkopuolinen. Niinpä potilasasiamiehestä haluttiin kehittää tällainen instituutti.

Tärkeämpää kuin potilasasiamiehen koulutus on se, minkälainen hän on persoonaltaan, minkälainen hän on yhteistyökyvyiltään jne. Siksi ei haluttu myöskään asettaa mitään tiukkoja koulutusvaatimuksia potilasasiamiehille. Heidän persoonansa on heidän tärkein työvälineensä ja monet ovat erinomaisesti selvinneet tehtävästä. On aivan oivallisia esimerkkejä. Sitten on tietysti toisia, jotka eivät ole olleet niin loistavia, mutta näinhän meitä on joka ammatissa.

Neljännesvuosisata terveydenhuollon palveluksessa eri tasoilla ja eri sektoreilla on tehnyt minut hyvin vakuuttuneeksi siitä, että kantelu ja potilaan tyytymättömyys useimmiten johtuvat väärinkäsityksestä. Potilas ajattelee, että jos lääkäri on ollut epäystävällinen, niin varmaan hän on hoitanutkin väärin. Toki meillä tapahtuu

myös virheitä, mutta ottakaa huomioon, että Suomessa virheet sentään aika paljon tulevat esille. Ne uskalletaan ottaa esille. Niistä uskalletaan hakea korvausta, koska meillä on järjestelmät niistä varten. Meillä ilmoitetaan vuosittain suuri määrä potilasvahinkoja. Ennen kuin meillä oli potilasvahinkolaki, meillä oli ehkä 1—2 vahinkoa vuodessa. Huomaatte varmaan, että tässä on erittäin suuri muutos tapahtunut.

Joku puhui kudossiirtolaista ja kudosten kauppaisuudesta. Meillähän kudossiirtolakiin jo kauan sitten otettiin säännökset, jotka estävät korvauksen suorittamisen kudoksesta. Eli siinäkin me olemme olleet edelläkävijöitä Euroopassa.

Armomurhasta tai eutanasiasta on minusta hyvin varovasti puhuttava. On tarkoin mietittävä, mitä käsitteitä käytetään, koska käsitteet menevät keskustelussa usein sekaisin ja ovat erittäin riskialttiita väärinkäytöksille. Monet puhuvat eutanasiasta samaan sävyyn kuin eurooppalaiset kollegamme, mutta tarkoittavat sillä itse asiassa passiivista eutanasiaa, joka meillä on tätä päivää, täysin sallittua, kun taas monissa muissa maissa passiivistakaan eutanasiaa ei sallita tai hyväksytä.

Haluan vielä todeta, että hiv on erittäin huono esimerkki tietosuojakysymyksistä siitä syystä, että hiv on kuitenkin erittäin vaikeasti tarttuva sairaus. Haluan yhtyä niihin, jotka ovat sitä mieltä, että meidän politiikkamme on ollut erittäin onnistunut.

Katselin juuri hiljakkoin toistakymmentä vuotta vanhoja lehtileikkeitä ja sattui silmiäni eteen ennustus, joka oli laadittu noin kymmenen vuotta sitten. Silloin todettiin, että vuoteen 2000 mennessä Helsingissä on 100 000, huomakaa Helsingissä 100 000, hiviin sairastunutta henkilöä. Meillä koko maassa on luultavasti muistaakseni vasta vajaa tuhat sairastunutta tälläkin hetkellä, koko maassa siis.

Ed. Aittoniemi, ei pidä uskoa kaikkea, mitä televisiosta tulee. Te totesitte, että oikein televisiosta tulee joku ohjelma. Vaikka olen Ylen hallintoneuvostossa, niin silti totean, että ei kaikki, mitä televisiosta tulee, ole ihan täyttä totta.

Sitten tähän itse asiaan. Meillä tehdään tänään vapaasti ja villisti ihan kaikkea, mitä terveydenhuollossa voi kuvitella. Esimerkiksi kohdunvuokraus on täyttä tätä päivää Suomenmaassa, ja se johtuu siitä, että meillä ei ole ollut minkäänlaista lainsäädäntöä. Me emme myöskään ole käyneet laajaa eettistä keskustelua näistä aiheista, enkä sitä itse asiassa yhtään ihmettele.

Minusta on hyvin selvää, että tavallisilla ihmisillä ei ole niin paljon pohjatietoja, että he olisivat voineet käydä näistä asioista riittävästi eettistä ja moraalista keskustelua.

Tällainen valtakunnallinen terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta, jota tähän maahan on odotettu nyt jo toistakymmentä vuotta, on minusta hyvin tervetullut. Eri tahot mukaan lukien professori Jorma Palo ja allekirjoittanut ovat vuosien mittaan yhdessä ja erikseen, jälleen yhdessä ja erikseen tehneet aloitteita valtakunnallisen terveydenhuollon eettisen neuvottelukunnan perustamiseksi sen mallin mukaan, joka Ranskassa on jo hyvin pitkään toiminut. Ranskassa presidentti Mitterrand alun perin kokosi tällaisen eettisen elimen ja se on toiminut kaikkien näitten eurooppalaisten vastaavien neuvottelukuntien mallina. Siinä on laajasti edustettuina maallikoita, on myös asiantuntijoita ja se käy hyvin laajaa eettistä keskustelua. Samoin Ruotsi, Norja ja Tanska ovat perustaneet vastaavan mallin mukaiset eettiset neuvostot tai neuvottelukunnat; etiske råd -nimellä ne kulkevat yleensä. Nyt mekin liitymme näitten eurooppalaisten siistymismaitten joukkoon tälläkin tasolla.

Suomi on vuonna 1997 eli viime vuonna hyväksynyt Euroopan neuvoston niin sanotun bioetiikkasopimuksen. Tuon sopimuksen 28 artiklassa edellytetään, että osapuolet edistävät aktiivisesti syvällistä periaatteellista keskustelua, nimenomaan yhteiskunnallista keskustelua lääketieteen kehityksen synnyttämistä ongelmista ja kiinnostavat erityistä huomiota lääketieteellisiin, sosiaalisiin, taloudellisiin, eettisiin ja oikeudellisiin vaikutuksiin. Myös silloiselle ministeri Jorma Huuhtaselle tammikuussa 1995 muistionsa jättänyt työryhmä, työryhmän mietintö 1994:23, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus ihmiseen sekä ihmisen alkioon ja sikiöön kohdistuvan lääketieteellisen tutkimuksen säätelyksi, ehdotti muun muassa valtakunnallisen lääketieteen eettisen neuvottelukunnan perustamista. Tuo työryhmä katsoi, että neuvottelukunnan tehtävänä olisi käsitellä lääketieteen eettisiä kysymyksiä periaatteelliselta kannalta ja antaa niistä suosituksia. Silloin lähdettiin siitä, että toimikunta ei käsitelisi yksittäisiä tutkimussuunnitelmia.

Nyt sosiaali- ja terveysministeriö on tällä hallituksen esityksellä ehdottanut perustettavaksi tuollaisen neuvottelukunnan, jossa nimenomaan käsiteltäisiin periaatteellisia kysymyksiä ja todetaan tuo sama, että ei käsiteltäisi yksittäisiä tapauksia. Ainoastaan siinä tapauksessa voitaisiin

sellaisia käsitellä, että niillä olisi laajempaa tai yleisempää merkitystä terveydenhuollon etiikalle. Neuvottelukunta keräisi tietoa eettisistä kysymyksistä, tiedottaisi niistä yleisölle muun muassa julkaisu- ja toiminnan kautta ja herättäisi eettisiä kysymyksiä koskevaa yhteiskunnallista keskustelua. Tässä hyvänä mallina on Tanskan vastaava elin, joka on produsoinut erittäin hyvää aineistoa, nimenomaan kansantajuista aineistoa. Heillä on ollut journalisteja kirjoittamassa aineistoa sellaiselle kielelle, että tavalliset ihmiset pystyvät ottamaan munkkilatinasta selvän ja keskustelemaan näistä asioista.

Yksi ongelma minun mielestäni tähän hallituksen esitykseen liittyy ja se on se, että tälle eettiselle elimelle on tarkoitus asettaa erillinen jaosto, joka käsittelee ihmiseen kohdistuvan lääketieteellisen tutkimuksen eettisiä kysymyksiä sikäli kuin on kysymys EY-direktiivin tarkoittamasta eettisestä komiteasta tiettyjen lääketutkimusten yhteydessä, monikeskustutkimusten yhteydessä. Se on minusta kahdestakin syystä ongelmallista. Ensinnäkin minusta näyttää, että neuvottelukunnan voimavarat on mitoitettu ainoastaan yleisemmän tehtävän suorittamista varten varsinkin, kun vertaa sitä toimikunnan ehdottamaan markkamäärään, itse asiassa siitä on jo nipistetty 50 000 markkaa, vaikka tehtäviä on laajennettu. Nyt kun tälle elimelle on tarkoitus antaa joukko rutiiniluonteisia tehtäviä, niin pelkään, että ne ensinnäkin ehkä vääristävät toimikunnan kokoonpanoa, vaikka ne hoidettaisiin jaostonakin, koska jonkun jaostossakin kuitenkin täytyy olla myös kantatoimikunnasta. Kun vielä ajatellaan, että puheenjohtaja ja sihteeri ovat kuitenkin ne, joitten vastuulla toimikunnan hyvin suurelta osin on pyörittävä, niin pelkään, että heidän aikansa ja energiansa kuluu rutiinitehtäviin, koska ne ovat määräraikaan sidottuja tehtäviä, jotka on suoritettava kuten mitkä tahansa virastotehtävät. Ne menevät kaiken muun edelle ja silloin tällainen syvällisempi ja laajalaisempi pohdinta helposti jää jalkoihin. Minusta näitä kahta asiaa ei olisi pitänyt yhdistää keskenään.

Toivon, että valiokunta ottaa nämä kysymykset vakavasti pohtiessaan tätä hallituksen esitystä. Haluan myös muistuttaa erityisesti sen keskustelun siivittämänä, jota täällä on käyty, siitä, että etiikka ei ole juridiikkaa, vaikka niillä onkin yhtymäkohtia toisiinsa ja usein lainsäädäntö koetaan eettiseksi minimiksi. Tästä seuraa, että muutkin ajatuksenkulut kuin valtakunnallisen eettisen neuvottelukunnan omaksumat olisivat

maassamme edelleen sallittuja neuvottelukunnan perustamisenkin jälkeen.

Ed. K a u t t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen monelta osin asiasta ed. Kokosen kanssa samaa mieltä. Tiedän, että hän on paljon käynyt keskusteluja ja tehnyt työtä näiden asioiden parissa. Halusin omalta osaltani korostaa nimenomaan sitä, että tilanteethan muuttuvat koko ajan eli mikään ei pysy ennallaan. Me olemme uusien taloudellisten tilanteiden edessä. Sillä on monia heijastuksia siihen, miten näissä asioissa edetään. Samoin valtavalla lääketieteellisellä kehityksellä. Olen ollut joskus Hyksin eettisessä toimikunnassa ja tiedän, miten moninaisia asioita siellä joudutaan käsittelemään jatkuvasti, esimerkiksi uusia lääkkeitä, uusia hoitoja, annetaanko niihin kokeiluluvat vai ei, ja tämän tyyppisiä asioita.

Kannan itse myös huolta toimenkuvasta. Onko niin, että todella nyt vasta havaitaan, miten paljon on eettisen toimikunnan tarvetta, miten paljon sille on kysyntää vai tulevatko jotkin rutiniasiat viemään ajan? Tehtävänä pitäisi olla, että liikutaan ruohonjuuritasolta aivan ylimpään huippuosaamisen tasoon ja tulevaisuuden ennusteiden tasoon. Siihen pitää varmaan kiinnittää huomiota. Yksi tärkeä tehtävä, joka eettisellä toimikunnalla mielestäni tulisi olla, on toimia nimenomaan kansalaiskeskustelun aikaansaamiseksi. Professori Jorma Palo on sitä käynyt lähes ainoana ritarina ja on voimakkaasti siten päässyt esille. Hänelläkin on omakohtainen tauti taustana, jonka vuoksi hän lähti asiaan kantaa ottamaan.

Ed. K e k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kuuntelin erittäin suurella mielenkiinnolla ed. Kokosen puheenvuoroa ja minun täytyy sanoa, että perusajatteluvirta, mikä hänellä oli, oli hyvin saman kaltainen kuin mitä ajattelen itse tästä asiasta.

Asia, mitä me nyt käsittelemme, on paitsi tärkeä niin juuri sellainen, josta pitäisi tässä salissa keskustella paljon enemmän kuin mitä keskustellaan. Mutta kun vastauspuheenvuoroon pitää liittyä kommentti tai vastaus siihen, mitä on sanottu. Kuned. Kokkonen viittasi EU-direktiiveihin, tosin aivan ohimennen, niin voi olla, että tulkitsen nyt väärin, mutta pelkään, että tästä hyvin syvästä asiasta, jos me kytkemme sen tämmöiseen direktiivimaailmaan, tulee mekaniikkaa, jota tämä missään tapauksessa ei ole eikä saa olla.

Ja kun havaitsen, että siviiliammattiltaan lääkäri, ed. Räsänen käyttää seuraavan puheenvuoron, pidän erittäin tärkeänä, että nämä eettiset neuvottelukunnat eivät jäisi lääkärien temmelyskentiksi. Kunnioitan lääkäreitä heidän ammattitaidostaan, mutta esimerkiksi näissä eettisissä kysymyksissä, hyvin syvälle luotaavissa moraalisisissa asioissa en ole havainnut, että lääkärit koulutuksestaan huolimatta olisivat edustaneet kovin syvää asioiden oivaltamista tai ymmärtämistä. Eli tämä on nyt naimisissa EU-direktiivikysymyksen kanssa niin, että lääkäri voi olla erinomainen lääkäri, hyvä käsityöläinen, mutta välttämättä ammatti ei ole koulunut lääkäriä semmoiseen keskusteluun, mitä täällä nyt käydään ja mitä ennen kaikkea tarvitaan.

Ed. K o k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Istuin aikanaan Hyksin ja Helsingin yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan yhteisessä eettisessä elimessä, joka oli sen elimen edustaja, jossa ed. Kautto sittemmin on istunut, ja tunnen hyvin sen käsittelytavan ja tiedän, miten aikaa vieviä erityiset kliiniset lääketutkimukset ovat. Tässä huoleni on nimenomaan juuri se, että nyt tämä elin, jonka suurena tehtävänä on kansalaiskeskustelun aineiston produsoiminen, hukutetaan näihin rutiniitehtäviin. Toivon, että siinä annatte taustatukea valiokuntakäsittelyyn, että voimme tämän asian todella syvällisesti miettiä, ettei tässä menisi lapsi pesuveden mukana.

Ed. Kekkoselle toteaisin edelliseen liittyen, että EY-direktiivi on tässä sinänsä sivujuoni. Se näyttää hyvin pieneltä, mutta voi nielaista koko tämän asian. Sama vetoamus tässäkin: Toivon, että omassa ryhmässänne edistätte sitä, että saamme tämän asian huolellisesti varmistetuksi, ettei lapsi mene pesuveden mukana.

Toteaisin vielä, kun arvostelitte lääkäreitä aika kovin sanoin, että on olemassa tutkimuksia, joissa on tutkittu tutkijoitten eettistä arviointia. Muistan hyvin tällaisen tutkimustuloksen, että jokainen tutkija arvioi, että hänen oma tutkimuksensa on eettisempi kuin muiden. Eikä kysymys ole yksinomaan lääketieteen alan harjoittajista.

Vielä toteaisin sen, että mielestäni voimme kyllä antaa aika suuren kunnian sekä Lääkäriliitolle, lääkärikunnalle että myös lääketieteelle. Nimittäin meillä lääketieteellinen suurin piirtein ensimmäisenä maapallolla on tehnyt omat eettiset sääntönsä, ja nykyään meillä lääke-

tutkimuksissa ei hirveän suuria ongelmia näyttäisi olevan silloin, kun näitä pelisääntöjä noudatetaan. Joissakin pienissä pajoissa saatetaan tietenkin tehdä jotain epäeettistä, mutta lääketeollisuuden asiat näyttävät olevan kunnossa. Mutta missään muussa tutkimuksessa ei ole mitään rajoja, ja sellainen sovellutus kuten kohdunvuokraus on minusta hyvä esimerkki siitä, että ilman minkään näköistä keskustelua se on tänä päivänä todellista totta maassamme.

Ed. Räsänen: Arvoisa rouva puhemies! Esitys on periaatteessa varsin kannatettava, koska terveydenhuollon eettiset kysymykset tulevat olemaan jatkossa yhä ongelmallisempia sekä teknologian kehittymisen että terveydenhuollon resurssien rajoittumisen myötä ja myös yleisen arvoilmaapiirin muutoksen vuoksi. Jokaisen ihmisen elämän arvon kunnioittaminen ei ole enää itsestään selvä terveydenhuoltohenkilöstön ja tutkijoiden keskuudessa.

Hallituksen esityksessä todetaan, että neuvottelukunnan lisäksi on tarkoituksena, että neuvottelukunnalle asetettaisiin erillinen jaosto, joka käsittelee ihmiseen kohdistuvaan lääketieteelliseen tutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä, ja että jaoston tulisi tukea alueellisia eettisiä toimikuntia ihmiseen ja ihmisen alkioon ja sikiöön kohdistuvaa lääketieteellistä tutkimusta koskevissa eettisissä kysymyksissä.

Pidän tätä varsin tärkeänä varsinkin, kun ihmisen sikiön, alkion ja perimän rikosoikeudellista suojaa koskeva lainsäädäntö viipyy. Tämä lainsäädännön uudistushan on ollut valmisteilla tietääkseni jo ainakin kymmenen vuoden ajan. Oikeusministeriön asettaman työryhmän esityksen lausuntokierroskin on käyty läpi jo vuosia sitten. Lausuntokierroksella oman lausuntonsa antaneet tahot olivat varsin yksimielisiä siinä suhteessa, että lainsäädännön uudistus nähdään sinänsä tarpeelliseksi ja kiireelliseksi. Kuitenkin näyttää siltä, että tuskinpa tälläkään vaalikaudella tämä esitys tänne eduskuntaan tulee. Pelkään, että yritysjohtajan tulo oikeusministeriksi ei ole omiaan vauhdittamaan tätä lain valmistelua.

Muutamia vuosia sitten puihin julkisuudessa tapausta, jossa viidessä eri keskussairaalassa, lähinnä yliopistollisissa keskussairaloissa, harjoitettiin varsin laajaa tutkimustoimintaa abortoituilla sikiöillä, joista otettiin tutkimusta varten kudoksia ilman, että edes sikiön äideiltä oli kysytty lupaa tai heille informoitu kokeen tekemisestä, puhumattakaan siitä, että muita eettisiä

periaatteita olisi pohdittu ja kirjattu kokeen yhteydessä. Tämä tapahtui varsin laajalti ilman, että kyseisten sairaaloiden eettisten neuvottelukuntien jäsenet edes tiesivät, että tällaista toimintaa näissä sairaaloissa saman katon alla tapahtuu. Sen vuoksi toivon, että valiokunta varmistaisi nyt sen, miten tiedonkulku konkreettisesti sujuu käytännön toiminnan, esimerkiksi tutkimustyön, sairaaloiden toiminnan ja sitten neuvottelukunnan välillä. Lisäksi epäselväksi jää, millä tavoin, millä keinoin, millä valtuuksin neuvottelukunta voi puuttua mahdollisiin havaittuihin epäkohtiin.

Terveysthuollon eettinen keskustelu on mielestäni maassamme monessa suhteessa varsin lapsenkengissä verrattuna moneen muuhun maahan. Meillä on esimerkiksi laajennettu pikkuhiljaa hivuttaen varsin kattava sikiöseulontajärjestelmä miltei koko maahan, miltei kaikkiin kuntiin, joissa eri metodein, lähinnä veriseulalla pyritään havaitsemaan raskauden aikana sikiön vammaisuus, etenkin Downin syndrooma. Tiedämme, että vammaisiksi todetuille sikiöille ei ole mitään varsinaista hoitoa tarjottavana. Ainoa toimenpide, mitä tarjotaan, on raskauden keskeytys. Aivan viime aikoina on todettu, että myös ultraäänitutkimuksella voidaan melko varhaisessa raskauden vaiheessa todeta sikiön nis- kapoimusta hyvin suurella todennäköisyydellä hänen sairastamansa Downin syndrooma.

Tätä menetelmää tullaan varsin todennäköisesti, ellei keskustelua synny, pikkuhiljaa laajentamaan koko Suomeen. Vammaisjärjestöt ovat vuosikausia vastustaneet tätä toimintaa. He ovat nähneet sen vammaisten ihmisarvoa alentavana toimintana. Muutoin arvokeskustelua ei ole juuri käyty. Jos vertaamme vaikkapa muihin Pohjoismaihin, esimerkiksi Ruotsissa ja Norjassa on nimennyt periaatteellisista ja eettisistä syistä torjuttu tällainen kattava valtakunnallinen vammaisten seulontajärjestelmä. Joitakin kunnallisia kokeiluita näissä muissa Pohjoismaissa on lähinnä tehty.

Neuvottelukunnan kokoonpano on mielestäni varsin ratkaiseva siinä suhteessa, nostattaako se esiin todellista kriittistä eettistä keskustelua vai jääkö se lähinnä sisänlämpiväksi keskustelufoorumiksi, joka aina ajoittain julkaisee omia julkilausumiaan. Todellakin toivon, että valiokunta pohtisi näitä tiedonkulkuongelmia ja myös niitä valtuuksia, joita neuvottelukunnalla on käytettävissä, kun se ryhtyy joitain tällaisia yksittäisiä, esimerkiksi tutkimuksiin liittyviä eettisiä kysymyksiä selvittämään.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Ed. Kokkonen palautti minut varsin kylmällä tavalla maan pinnalle toteamalla, ettei pidä uskoa kaikkea, mitä televisiosta tulee. Minä kun vanhana miehenä joka iltana katselen sieltä Simpsonit, Nakke Nakuttajat ja Vaaleanpunaiset pantterit, kaikki tuollaiset, niin on aika kovaa, kun nyt sitten tänä iltana täytyy Vaaleanpunaiselle pantterille sanoa, että valehtelija, kun kehtaat vanhaa miestä huijata. No, se oli ihan hyvä, että hän palautti minut todellisuuteen. Se on kylmää, mutta tämä on realismia.

Mitä tulee tuohon priorisointiin, minä en noita hienoja sanoja ymmärrä, mutta sillä tarkoitetaan ilmeisesti erilaisten toimenpiteiden ja tarpeiden asettamista tiettyyn järjestykseen sairaanhoidossa, toisin sanoen hoidetaanko nuorta työkykyistä ihmistä paremmin ja enemmän varoja uhraten kuin vanhaa, pian manan majoille menevää ihmistä, luovutaanko toimenpiteistä ihmisen hengissä pitämiseksi tietyssä vaiheessa ja tällä tavalla, siis näiden toimenpiteiden asettamista järjestykseen. Tätä on korostanut tietysti tänä päivänä se, että yhteiskunnan mahdollisuudet satsata resursseja sairaanhoidotoimintaan ovat huomattavasti vähäisemmät ja tämä on aivan selvästi sairaaloissa näkyvissä. Siellä priorisointia tehdään. Asetetaan asioita tärkeysjärjestykseen. Varmaan myös senkin suhteen, koska ihmisen annetaan sitten kuolla, ettei häntä yritetä keinotekoisesti pitää hengissä.

Minun mielestäni tämä käytännön toiminta sairaaloissa on irtaantunut normeista, lainsäädännöstä. Huolestuttavalla tavalla käytäntö on mennyt edelle ja normit ovat jääneet jälkehen. Tämä on huono tilanne. Sen vuoksi näkisin tärkeänä, että eettinen neuvottelukunta, vaikka en ole syvällisesti tutustunutkaan sen toimintaperiaatteisiin tulevaisuudessa, kuitenkin aloittaisi keskustelun asioista. Toisin sanoen, vaikka se tuntuu vähän kipeältäkin, tämä priorisointi on saatava normeeratulle pohjalle, siis suunnilleen laissa sanotaan, miten voidaan tehdä. Sataprosenttisestihan ei voidakaan sanoa, mutta että kuitenkin tämä villi tilanne sairaalahoidossa ja ihmisen hengissä pitämisessä ja hoidossa saataisiin normeihin niin pitkälle kuin mahdollista. Minä olen vähän huolestunut tilanteesta.

Kyllä eutanasiaankin tietysti täytyy ottaa kantaa. Mehän olemme lakivaliokunnassa joutuneet aika paljonkin ottamaan kantaa jossakin vaiheessa näihin asioihin menemättä kuitenkaan lainsäädäntöasteelle. Lausunnossamme totesimme, että tämä edellyttää yhteiskunnassa

syvällistä ja pitkää keskustelua, ja juuri eettinen neuvottelukunta saattaa olla sellaisen liikkeellepanija tässä yhteiskunnassa. Se on ihan hyvä asia.

Mitä tulee sitten potilaan oikeuksiin, kun hän joutuu hoitovirheen kohteeksi ja lääkäri tekee virheen esimerkiksi leikkauksessa. Kyllä minä sanon sen suoraan ja sanon vielä siitäkin, kun ed. Kokkonen, joka on täältä poissa, käytti aika kylmäsävyisen puheenvuoron siitä, miten ehkä turhaankin valitetaan. Hän ei sanonut tällä tavalla, mutta sain kuitenkin siitä sen käsityksen. Tuli vähän apea olo siinä mielessä, että minä olen joutunut läheltä seuraamaan viime aikoina erästäkin tapausta alusta alkaen. Aivan selvästi maallikon näkemyksen mukaan on leikkauksessa tapahtunut virhe, jota pyritään nyt sitten potilasvahinkolautakunnan kautta hoitamaan. Mutta kun siellä asianomaisessa sairaalassa tämä jonkin asteinen potilasasiamies lähti asioita hoitamaan, niin kyllä hän selvästi asettui heti kärkeen sille linjalle, että pitäisi luopua tällaisista asioista eikä tässä mitään, kyllä se siitä paranee, turha lähteä lääkäreitä vastaan tappelemaan, ja muuta tämmöistä.

Kyllä se potilas aika heikoilla on hoitovirheen suhteen montakin kertaa. Ja jos joudutaan menemään potilasvahinkolautakuntaan, niin kyllä tilanne on aika heikko.

Yksi asia, joka tekee tästä hyvin vaikean, on se, että saadakseen asiansa käsittelyyn tämän henkilön, joka on joutunut esimerkiksi virheellisen kirurgisen toimenpiteen kohteeksi, täytyy hankkia siitä tietysti asiantuntijalääkäriltä lausunto, että homma on pielessä, ja lausunnon pitäisi olla aika selkeä ja, totta kai, sen mukainen kuin todellisuus osoittaa. Mutta mistä löytyy tässä sisäänlämpiävissä lääkärikunnassa sellainen lääkäri, joka antaa toisesta lääkäristä sellaisen lausunnon, että tämä on tehnyt virheen? Niitä saa etsiä joka puolelta. Kyllä he lausuvat niitä näitä, ensin sanotaan näin ja sitten loppulause on se, että sävelletään koko homma ja siitä ei pääse kukaan selville, onko siinä tapahtunut virhe vai eikö ole. Enkä minä tiedä, tuleeko tähän jatkosakaan korjausta.

Kyllä minä sen myönnän, että totta kai valitaan turhan takia paljon, mutta sellaisissakin tapauksissa, joissa on aivan selvä virhe, vaikea on saada näyttöä, kun siinä joutuu toinen lääkäri antamaan lausunnon toisen lääkärin hoitotoimenpiteestä. Tässä pitäisi olla joku virkalääkäri, mutta hänkin saattaa olla samanlainen kuin Kellassa: Vaikka ihmisellä ei ole päätä ollenkaan ja

hakee työkyvyttömyyseläkettä, hän sanoo, että kyllä sillä pää täytyy olla ja kyllä se työhön vielä pystyy. Se on Kelan lääkäreiden tapa. Vaikka useat virkalääkärit ovat sanoneet, että henkilö ei pysty työhön, ne pojat vain antavat sieltä lausuntoja, vaikka eivät ole ikinä potilasta nähneetkään. (Ed. Kekkonen: Siinä ei ole päätä eikä häntää!) — Siinä ei ole päätä eikä häntää! Kerrankin olen taas ed. Kekkosen kanssa samaa mieltä asiasta.

Toisin sanoen vaikka olisi tietty virkalääkärijärjestelmä, jotka olisivat potilasvahinkolautakunnan erikoislääkäreitä, ei heistä tiedä. He saattavat antaa kasvottomina minkälaisia lausuntoja hyvänsä. Siis potilas on todella huonossa asemassa suomalaisessa yhteiskunnassa. Näin minä olen kokemukseräisesti tämän nähnyt.

Tässä televisiosta puhuttiin, ja jossakin vaiheessa tietävästi tulee joku ohjelma, joka käsittelee näitä — eikä se ole mikään Karpon ohjelma vaan sellainen, johon voi ehkä vähän enemmän luottaa kuin Karpon ohjelmaan. Kyllä Karpokin hyvä mies on, mutta hiukan siinä on korostetun iskevää hommaa. (Ed. Kekkonen: Populismia!) — Ohjelmallista populismia, sanoisin näin.

Rouva puhemies! Sitten vielä hiv-systeemistä. Nythän on sillä tavalla, että hiv:n tartuttaminen — tietoisena, että kantaa sellaista virusta, on suojaamattomassa yhdynnässä — katsotaan tapon yritykseksi tänä päivänä. Kun asia menee oikeuteen, tuomioistuim voi murtaa kyllä lääkärin vaitiolovelvollisuuden ja tämä joutuu todistamaan. Ongelma on vain se, että siinä vaiheessa, kun pitäisi tämä kaveri saada poliisitutkintaan, ei lääkärillä ole oikeutta ilmaista, että sellainen Thomas nyt levittelee tällaista virusta helsinkiläisten naisten keskuudessa ja ehkä vähän laajemmaltikin. Se on siinä ongelma.

Minun mielestäni hiv-tapauksessa pitäisi kyllä lähteä siitä, että erillisenä tapauksena irrotettaisiin vaitiolovelvollisuudesta. Toisin sanoen, jos lääkäri on saanut tietää, että henkilö tätä levittää, lääkärillä on oikeus ja jopa velvollisuus ilmoittaa tästä poliisille. Siinä ei millään tavalla rikota perusteita, joiden pohjalta lääkärin vaitiolovelvollisuus on säädetty. Sehän on säädetty sen takia, että sellainenkin ihminen, joka tekee raa'an rikoksen ja loukkaa siinä itsensä pahasti, voi mennä lääkäriin eikä tarvitse pelätä joutuvansa kiinni, kun lääkäri ei saa ilmoittaa, että täällä on kaveri, joka on ehkä syöllistynyt johonkin rikokseen. Sen takia on varattu se mahdollisuus. Jokaisen ihmisen täytyy päästä hoitoon, vaikka olisi tehnyt rikoksenkin. Ihmisen elämä ja

terveys on kuitenkin katsottu näin ensiarvoiseksi.

Mutta hiv-tapauksessa yleensä uhrin menevät lääkärin hoitoon ja haluavat saada hoitoa, mutta ei tartuttajaa. Vaikka hän on tietoinen siitä, että hän kantaa tällaista virusta, ei hän aina siitä huolimatta käännä lääkärin puoleen. Toisin sanoen hän ei tarvitse sellaista suojaa, mikä vaitiolovelvollisuuden perusteena on aikanaan ollut, kun sitä on säädetty.

Näin ollen minun mielestäni ensinnäkin hiv:stä pitäisi tehdä yleisvaarallinen sairaus. Vaikka se ei aina tartukaan, niin se on aina kaputt, se on kuolemanreissu, sen jälkeen kun se tarttuu, vaikka se tarttuisi vain joka kolmanteen. Lähden myös siitä, että sen vaarallisuuden vuoksi lääkärillä pitäisi olla velvollisuus ilmoittaa sellaisista henkilöistä, joiden todetaan tietoisesti levittävän tällaista virusta niin kuin Thomas, tosin vielä vailla lain voimaa olevassa päätöksessä, mutta kuitenkin. Tässä pitäisi ottaa minun mielestäni järki käteen ja tehdä tältä osin poikkeus lääkärin salassapitovelvollisuuteen nimenomaan poliisille ilmoittamista koskien.

Ed. K e k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Aittoniemi sanoi, että potilas on huonossa asemassa. En mitenkään pysty kyllä hyväksymään tätä väitettä. Kansainvälisesti vertailtuna minun käsitykseni on se, että Suomessa potilasturva on erittäin korkealla tasolla ja ylipäänsä potilaan kunnioitus on minusta erittäin korkealla tasolla.

Sitten ed. Aittoniemi kysyi, mistä löytyy sellainen lääkäri, joka, jos oikein ymmärsin, käräyttää toisen lääkärin. Tämähän se ajatus ymmärtääkseni oli, ed. Aittoniemi. En ajattelisi tästäkään asiasta noin synkästi. Kyllä minusta lääkäri tässä suhteessa yleisesti ottaen on mainettaan parempi tai sellaista mainetta parempi, minkä ed. Aittoniemi tässä lääkärinkunnan päälle laski. On, totta kai, joitakin skandaalitapauksia, joku instrumentti jää vatsaan esimerkiksi, ja siitä riittää yhden lajin lehdistössä puhetta vuodesta, jopa vuosikymmenestä toiseen, vallankin kun uhri tässä on erinomaisen aktiivinen. Mutta ei pidä yleistää tällä tavalla. Minä en mitenkään voi suomalaista lääkäriä tässä asiassa yleistäen syyttää. Mutta eikö juuri näitä tapauksia varten, ed. Aittoniemi, tätä pohdiskelua nyt käydä esimerkiksi tämmöisestä neuvottelukunnasta? Tämähän on juuri vastaus siihen pulmaan, jonka te esititte.

Sitten kolmas seikka, arvoisa rouva puhemies: Minusta lääkärin salassapitovelvollisuus on

pyhä ja sitä ei pidä murtaa, vaikka siihen joskus vähän kostonhimoista tarvetta joillakin ihmisillä olisikin.

Ed. Väistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi otti esille potilaan aseman ja totesi, kuten ed. Kekkosen jo mainitsi, että se on huono. Minusta helposti me yleistämme. Tulee yksittäisiä tapauksia, joissa on todella vakavia ongelmia ja vakavia oikeusturvan tai hoitoturvan, jos niin voi sanoa, puutteita.

Minä näen ongelman enemmänkin niin, että yleisesti ottaen meillä on edetty oikeaan suuntaan ja potilaan asema yleisesti ottaen on varsin hyvä, mutta on niitä tapauksia, joissa välttämättä potilas tai hänen läheisensä eivät edes tiedä tai eivät rohkene lähteä peräämään oikeuksiaan. Voi olla niinkin, että vähemmän on niitä niin sanottuja vahvoja, jotka kaikissa tilanteissa ja kaikin tavoin puolustautuvat ja ajavat omaa asiaansa, ja ehkä enemmistö on niitä, joilla ei ole tätä kykyä.

Sen takia tietysti tarvittaisiin yhteiskunnallista seurantaa, valvontaa, asioihin tarttumista heikompien ja heikommassa asemassa olevien puolesta. Näin se varmasti on tässä terveydenhuollossakin, että juuri sille puolelle pitäisi satsata ja minä näen, että tämä neuvottelukunta saattaisi parhaimmillaan toimia juuri tämän aukon paikkaamiseksi.

Ed. Kautto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin myös puuttua siihen, mikä on lääkärin salassapito- ja vaitiolovelvollisuus ja mikä on ilmoitusvelvollisuus. Tietysti hiv on yksi tauti, jonka yhteydessä voidaan keskustella näistä kysymyksistä. Toinen on esimerkiksi se, onko lääkärillä ja minkälainen oikeus tai velvollisuus ilmoittaa esimerkiksi lapsen selvä pahoinpitely tai yleensä perhepiirissä sattunut tapaus, jota kuitenkin asianomistaja itse, joka on siinä, ei uskalla viedä eteenpäin.

Eli koko ajan tämä meidän yhteiskunta tuottaa uusia haasteita, uusia, toki yksittäisiä tapauksia, mutta niidenkin varalta meillä pitää olla pelisäännöt, että ihmiset tietävät, miten toimitaan, ja myös lääkärit tietävät, mitkä ovat heidän toimintamahdollisuutensa. Tämän tyyppisiä kysymyksiä olisi nimenomaan eettisen toimikunnan pohdittava.

Yhden asian haluan vielä nostaa esille. Kun otetaan erilaisia esimerkkejä, minun mielestäni juuri tällä hetkellä vanhusten hoidosta käytävä

keskustelu on yksi semmoinen asia, jossa syvästi liikutaan eettisellä alueella.

Ed. Räsänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni hiv-infektiota tai mitään muutakaan sairautta ei pidä asettaa erilliseen erityisasemaan vaitiolovelvollisuuden suhteen, vaan kyllä kaikkia sairauksia tulee tässä suhteessa kohdella samalla tavoin. Pelisääntöjen tulee olla samat kaikkien potilaiden suhteen, ja kyllä vaitiolovelvollisuus ja vaitiolovelvollisuuteen perustuva luottamus potilaan ja lääkärin välillä on aivan oleellinen edellytys hoitosuhteelle ja hoidon ja tutkimusten onnistumiselle. Siinä mielessä olen ed. Kekkosen kanssa kyllä samoilla linjoilla.

Sen sijaan ed. Aittoniemen esitys hiv-tartunnan luokitteluun yleisvaaralliseksi tartuntataudiksi on mielestäni harkinnan arvoinen, ja itse asiassa sille löytyy kyllä varsin johdonmukaisia ja muihin yleisvaarallisiin tartuntatauteihin rinnastettavia perusteluja.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Olen sitä mieltä, että lapsen pahoinpitelyn pitäisi olla sellainen asia, josta ilmoitetaan. Lapsi on suojaton, häntä ei puolusta kukaan. Minä sanon suoraan, että minä tunnen tapauksia poliisin ollessani, että lääkäri on ilmoittanut tuollaisesta törkeästä pahoinpitelystä. En koskaan kerro, kuka lääkäri, mutta tekijä saatettiin kyllä vastuuseen. Ilmoitus tuli lääkäriltä, enkä katso, että hän mitenkään taivasosuutetaan menetti siitä, että hän ilmoitti.

Mitä tulee potilaan huonoon asemaan, kyllä suomalaisessa sairaanhoidossa potilaat ovat hyvin hyvässä asemassa, koska meillä hoito on erittäin korkeatasoista. Mutta siinä vaiheessa, jos potilas joutuu hoitovirheen kohteeksi esimerkiksi leikkauksessa, jossa lääkäri tekee virheen, lääkärin kunnia ei anna mitenkään periksi, että hän missään vaiheessa viimeisellä tuomiollakaan tunnustaisi, että on tehnyt virheen. Silloin alkaa olla potilas huonossa asemassa, hän ei löydä apua mistään. Lääkärinkunta on sellaista, näin väitän edelleenkin, ja se on ihan ymmärrettäväkin toisaalta, että siellä suojellaan toinen toistaan. Kukaan sellainen kirurgi, jonka sanalla on jotain painoarvoa, ei mielellään mene arvostelemaan toisen kirurgin työtä. Se on tässä ongelma. Ed. Kekkosen ilmeisesti ilmoittaa minulle sellaisia lääkäreitä, jotka käryttävät toisen lääkärin. Tästä voimme kahvilassa keskustella. Minä pistän muutaman nimen ylös tulevaa käyttöä varten.

Hiv-homma on sellainen, että se voidaan erillisenä hyvin ottaa tähän systeemiin siten, että siitä ilmoitetaan. Peruste, jota varten salassapitovelvollisuus on luotu, ei millään tavalla loukkaa henkilöä, jonka suojaksi se on tehty, vaikka tällainen Thomas ilmoitetaan lääkärin toimesta. Minä olen edelleen sitä mieltä, että asian pitäisi olla tällä tavalla. Hiv on niin vaarallinen sairaus, että seuraus on aina hengenmeno, kun sellainen tarttuu.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin haluan tervehtiä hallituksen esitystä tyydytyksellä. Minusta on hyvää ja upeata, että saamme tällaisen asian nyt mitä ilmeisimmin aikaiseksi, että syntyy valtakunnallinen terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta.

Näen niin, että eettinen neuvottelukunta ei tule olemaan mikään tuomioistuin, joka korkealta sanoo, miten asia on tai ei ole elikkä joka pelkästään voisi työskennellä on- tai off-asennossa. Monet tähän alaan kuuluvista kysymyksistä ovat siinä määrin vaikeita ja ehkä aika pieniäkin ryhmiä koskevia, että eettisesti ehdottoman oikean ja yhden ainoan oikean kannan määrittelemisen tulee olemaan aika vaikeata.

Voimassa oleva laki potilaan asemasta ja oikeuksista on jo sinällään monia eettisiä arvoja sisältävä laki. Se antaa paljon toiveita ihmisille hoitoon pääsystä ainakin periaatteellisella tasolla. Samalla se antaa toiveita siitä, mitä hyvä hoito parhaimmillaan voi olla. Mutta tietysti juuri tänä päivänä, kun resurssit ovat vähentyneet, hyvän hoidon toteuttamismahdollisuudet ovat ehkä tulleet yhä vaikeammiksi. Kun muistetaan esimerkiksi valtionosuuksien aika rajut leikkaukset, niin tosiasialliset mahdollisuudet toteuttaa hoitoa, kun myös hoidon tarve lisääntyy, on aika vaikea yhtälö. Voidaan nähdä joitakin ristiriitajakin tässä tilanteessa, kun kuitenkin tiedetään, mitä hyvä hoito on, mutta nähdään, että ei ole kaikkia välineitä sitä antaa. Talous siis asettaa rajoja.

Itsekin toimin sairaanhoitopiirissä tehtävissä omalla alueellani ja olen joutunut kuuntelemaan sitä keskustelua, jota käydään siinä vaikeassa ristiriitatilanteessa, kun rahat eivät riitä kaikkeen. Keskustelua käydään hyvin konkreettisella tasolla tänä päivänä: Onko esimerkiksi eettisempää se, että ohitusleikkauksia on enemmän, vai pitäisikö tyytyä vähempään määrään, jotta voitaisiin joitakin toisia jonoja saada nopeammin puretuiksi?

Eettinen neuvottelukunta tulee myös taval-

laan paikkaamaan sitä puutetta, mikä meillä on terveydenhuollon puolella, kun meillä ei ole luotu subjektiivisia oikeuksia sinne. Näen, että tämä tulee aika lähelle tätä kysymysaluetta. Tiedämme terveydenhuollossa, että lähimpänä subjektiivisia oikeuksia on tietenkin oikeus kiireelliseen hoitoon, se on lähimpänä sitä ajatusta. Kaikkihan me osaisimme tuota pikaa sanoa jossakin eettisessä neuvottelukunnassa, että jokaisella pitää olla oikeus kiireelliseen hoitoon, se ei varmasti tuota vaikeuksia. Mutta sitten kun tullaan täällä jo mainituille monille alueille, uusiin hoitotekniikoihin tai lääkekokeiluihin, niin ollaan vaikeissa kysymyksissä. Tiedän, että lääkkeitä kokeillaan esimerkiksi sellaisilla potilasryhmillä, jotka huonosti pystyvät itseään puolustamaan. Tällaisia ovat esimerkiksi vammaiset ja sellaiset vanhukset tai henkilöt, jotka ovat hyvin lähellä kuoleman rajaa. Yhtäkkiä heitä käytetään tällaisessa kokeilussa. En nyt liioin sano suoralta kädeltä sitä, onko se sinänsä epäeettistä, siinäpä se laaja kysymys onkin.

Mitä tulee passiiviseen eutanasiaan, niin tiedän, että sitäkin harrastetaan todella paljon. En huomannut, oliko tässä keskustelussa jo mukana hoitotestamenttikysymys, joka minusta on sellainen upea asia, joka helpottaa kyllä aika tavalla muita, kun tehdään ratkaisuja. Hoitotestamentin avulla muut pääsevät pälkähästä vastaamasta siihen kysymykseen, missä raja menee esimerkiksi elämän pitkittämisen tai tekniikan käytön alueella.

Arvoisa puhemies! Täällä puhuttiin paljon potilasasiamiesasiasta. Samassa yhteydessä ilmeisesti arvioitiin kysymystä, onko tällaista aitoa mahdollisuutta olemassakaan ja miten se voitaisiin luoda, että ihmiset voisivat nimenomaan aiheesta moittia järjestelmää ja saada mahdollisesti jopa hyvitystä. Täällä sanottiin, että korppi ei korpin silmää noki. Sehän ei koske pelkästään terveydenhuoltoa. Jos katsomme hallintovalituksia miltä tahansa elämän alueelta, niin ne kiertävät aikansa erilaisissa valitusinstansseissa, mutta aika harvoin palaavat sellaisessa muodossa takaisin, että olisi löytynyt selkeä syypää, oikein ihminen, jolla on jalat ja kädet ja pää ja joka olisi tehnyt näissä asioissa joitakin virheitä. Kyllä meillä tietysti ylipäätään systeemi helposti suojelee systeemiä. Tavallaan systeemin ulkopuolella olevan tehtäväksi jää näytön hankkiminen, mikä on todella vaikeaa, kun ei voi kaikkia tilanteita edes todistaa, kaikesta ei ole dokumentteja ja monessa tilanteessa ehkä on oltu kahden kesken.

Mitä tulee terveydenhuoltoon, niin minusta pitäisi kyllä palauttaa mieliin se, että kun mennään esimerkiksi terveydenhuollon toimenpiteisiin ja avataan sairaalan ovi, siinä yhteydessä jo otetaan henkilökohtainen riski. Ei ihminen ole mikään kone, ja tämä kyllä unohtuu koko keskustelussa aika usein. Ihmisen kyky kestää interventioita, puuttumisia millä tahansa lääketieteen tekniikalla, on rajallinen. Vaikka tavoite on hyvä ja kaikkien yhteisesti hyväksymä, esimerkiksi parantua sairaudesta, helpottaa vamman aiheuttamia vaikeuksia, niin siitä huolimatta siihen ei aina ole mahdollisuuksia. Vaikka kaikki yrittävät puhalttaa samaan tavoitteeseen, siihen päästä juuri siitä syystä, että ihminen ei ole kone.

Sanoisin, että eettisen neuvottelukunnan yhtenä tehtävänä pitäisi kyllä olla juuri tähdentää sellaisia seikkoja, että vaikka puhuttaisiin ja päätettäisiin mitä tahansa, niin ihminen ei sittenkään pysty tuolle kaikelle alueelle päätöksillään vaikuttamaan.

Arvoisa puhemies! Muutoksen yhteydessä on todettu, että neuvottelukuntaa voitaisiin pitää Ey-direktiivin tarkoittamana eettisenä komiteana. Tekstissä sanotaan, että direktiivin luonnos edellyttää, että jäsenvaltiolla on järjestelmä kansallisen mielipiteen muodostamiseksi. Tekisi mieli olla lukematta loppuosaa. Tässä sanotaan, että näin on klinisissä lääketutkimuksissa koskevissa monikeskustutkimushankkeissa. Ajatus, että löytyisi jokin kansallinen mielipide on kyllä aika rajattu tältä tärkeältä alueelta. Minusta oli aika kavahduttavaa lukea tällainen ajatus, että olisi jokin yksituumainen kansallinen mielipide. Se tulee varmasti osoittautumaan ainakin sitä vaikeammaksi, mitä monimutkaisemmista kysymyksistä keskustellaan.

Asetusluonnoksen 3 §:ssä puhutaan neuvottelukunnan kokoonpanosta. Herätän siitä yhden kysymyksen. Vertailumaiden kohdalla on kokoonpanoja selostettu ja siellä kyllä puhutaan ihan avoimesti, uskalletaan lausua ääneen, että neuvottelukunnassa pitää olla uskonnollisia ja filosofisia näkemyksiä edustavia henkilöitä. Jostain ihmeen syystä meillä Suomessa on tavattoman vaikeaa käyttää esimerkiksi sanaa ”uskonnollinen”. Sitä minä kyllä ihmettelen. Minusta joitakin asioita voisi normalisoida, ja tähän yhteeseen sopisi kyllä se, että neuvottelukunnassa on uskonnollisia ja filosofisia näkemyksiä edustavia henkilöitä.

Toivon, että neuvottelukunnan tehtävillä voidaan kytkeä keskustelu aina kulloinkin menossa olevaan lainsäädäntötyöhön ja ehkä myös pei-

laamaan aina keskustelua niihin tosiasiallisiin resursseihin, joista tässä talossa päätetään.

Ed. K a u t t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta ed. Vehkaoja otti hyvin esille vielä lisää näkökulmia, mitä tässä asiassa voitaisiin pohtia. Olen kyllä hänen kanssaan siitä samaa mieltä, että meidän yhteiskuntamme on ollut arka tällaisissa sanoissa kuin uskonnollinen, filosofinen, ja olisin itse myös sitä mieltä, kun mietitään toimikunnan kokoonpanoa, että siinä tulisi yhteiskunnallinen kirjo, koska erilaisista näkemyksistä syntyy aina se yhteiskunnan moraali, mitä noudatetaan.

Yhtenä asiana vielä, kun hän pohti, mitä hoidetaan, haluaisin tuoda esille tällaisen näkökohdan, että tällä hetkellähan esimerkiksi monet vanhemmat ihmiset valittavat, että he eivät pääse ohitusleikkaukseen, kun ovat sen ikäisiä. Tosi-asiassa kysymys voi kuitenkin olla siitä, että he eivät suostu ottamaan vastaan sitä lääkärin tietoa, että he eivät mahdollisesti kestä leikkausta tai että leikkauksen tulos voi olla tuskaisempi olotila kuin sillä hetkellä, ja minkälaista elämäntilaa ja -pituutta se toisi. Usein nämä ihmiset sitten menevät yksityiselle, he ajattelevat, että sitä kautta homma onnistuu. Mutta näen, että oli lääkäri yksityisessä tai yhteiskunnallisessa palveluksessa, mistä palkkansa saakin, joka tapauksessa pitäisi olla joitakin sellaisia yleisiä periaatteita, joihin myös lääkäri voisi tukeutua erilaisia ratkaisuja tehdessään. Tiedän, että rahasta lääkärin tekevät myös sellaisia leikkauksia, joilla ei välttämättä ole eettisten arvojen kanssa mitään tekemistä.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ed. Kautto otti vanhusväestön esille esimerkiksi ohitusleikkauksessa, niin kelpaisi varmaan muutenkin heistä puhua. Tulee usein mieleeni, että vanhusten kanssa pitäisi muutenkin kuin lääkärin puhua näistä kysymyksistä ja arvioida esimerkiksi juuri riskejä. Minusta siinä monilla, paitsi järjestöillä, ennen kaikkea omaisilla olisi suuri tehtävä, että yritettäisiin yhdessä arvioida realismia, koska muuten odotukset saattavat olla aivan liian suuret verrattuna siihen, mitä nykyllä lääketiedellä pystyy heille tarjoamaan.

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! Ehdotettu valtakunnallinen terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta on varmaan tarpeellinen. Kaikki tiedämme, että ihmisiä, jokaista meistä, oma

terveys kiinnostaa, ja keskustelu ihmisten terveyteen, hoitoon tai tutkimushoitomahdollisuuksiin liittyvistä kysymyksistä on aihepiiri, jota varmasti hyvin mielellään käsitellään. Tämän neuvottelukunnan eräänä tehtävänä olisi yhteiskunnallisen keskustelun ohjaaminen. Tuli mieleeni, että nykyinen arkkiatri Risto Pelkonen on monissa yhteyksissä ohjannut yhteiskunnallista keskustelua selkeästi ja kansanomaisesti sillä tavoin, että se on ollut helposti ymmärrettävissä. Ilmeisesti tällaista yhteiskunnallista keskustelua ja keskustelun ohjaamista terveydenhuoltoon liittyvissä kysymyksissä kokonaisuudessaan me tarvitsimme.

Tämän hallituksen esityksen perusteluissa tuodaan esille juuri se, että yhteiskunnassa on tarve käydä terveydenhuollon eettisiä kysymyksiä koskevaa periaatteellista keskustelua. Suuri ristiriitahan meillä tällä hetkellä ja jo tietysti aiemmin, mutta nyt syventyneenä, on siinä, että meillä on rajalliset voimavarat, mutta monissa asioissa ainakin tieteen ja hoitomahdollisuuksien osalta periaatteessa rajattomat mahdollisuudet. Tällöin on tietysti entistä tärkeämpää, että niitä voimavaroja, joita nyt nykyhallituksen aikana on terveydenhuollostakin varsin paljon leikattu kuntien valtionosuuksien myötä, voitaisiin entistä paremmin, oikeammin ja eettisesti kestävämmiin suunnata. Ed. Aittoniemikin puhui priorisoinnista, jonka hän ymmärtääkseni oli ymmärtänyt aivan oikein. (Ed. Aittoniemi: Ihmeellistä kyllä!)

Hoito- ja tutkimusmenetelmien kehittyminen ja monenlaisten vaihtoehtoisten hoitomuotojen tulo on myös hämmäntänyt ihmisiä. Jokin aika sitten esiintyi jopa sellaista, että insuliinihoitoista diabeetikkoa yritettiin hoitaa ilman insuliinia, ja kaikki tiedämme, miten murheellisesti siinä kävi. Tämmöiset kysymykset pitäisi tietysti saada jo ennakkoon vakuuttavalla tavalla paitsi itse näiden potilaiden niin myös omaisten tietoon, mikä on mahdollista ja mikä ei ole ja mitä nämä monet paljon keskusteluakin herättäneet vaihtoehtoiset hoitomenetelmät lopulta parhaimmillaankin ovat.

Riittävä ja kattava terveystaloudellinen arviointi on varmaan asia, jossa riittää terveydenhuollon palvelujen ja tutkimustoiminnan osalta jatkuvaa keskustelua. Hallituksen esityksen perusteluissa korostetaan, että on tärkeää taata terveystaloudellisen käytännön riittävä mahdollisuus osallistua tällaiseen eettiseen keskusteluun. Ymmärrän tämän niin, että juuri sellaisia käytännön elämään ja arkipäivään liittyviä asioita, jotka usein tahto-

vat jäädä vähemmälle, pitäisi entistä enemmän nostaa esille, niitä ongelmia ja puutteita, mitä eri tilanteissa ilmenee. Kokonaisuudessaan, niin kuin keskustelussa on jo todettu, meillä monet asiat ovat varsin hyvin, mutta silloin korostuvat juuri ne ongelmalliset tilanteet ja niihin puuttamisen, niiden korjaamisen tarve.

Kansainvälisissä vertailuissa tulevat hyvin esille ne asiat, joista varmasti on tarvetta nyt ja tulevana vuosina meilläkin käydä keskustelua. Keinoalkuinen lisääntyminen todetaan täällä Norjan neuvottelukunnan kohdalla, alkiotutkimus yhtä lailla. Myös geneettiset testit ovat kysymyksiä, joihin muissa maissa tämän neuvottelukunnan pitää perehtyä ja paneutua ja niistä käytävää keskustelua ja lainsäädäntöä ymmärtääkseni ohjata.

Geeniteknologia kaikkienensahan avaa todella pelottavat näköalat. Meidänkin on syytä geenitutkimukseen ja geeniteknologian mahdollisuuksiin tarttua ja käydä keskustelua, mitä todella me sallimme, mitä voimme hyväksyä, missä kulkee inhimillisen hyväksyttävän eettisen toiminnan raja näissä asioissa. Tämä koskee myös geneettisten tietojen käyttöä ja geeniterapiaa ja, niin kuin perusteluissa todetaan, myös sikiödiagnostiikkaa.

Arvoisa puhemies! Kaikkienensa näen, että tällä neuvottelukunnalla tulee ainakin tehtäväkenttää riittämään. Siitä syystä olisi tarpeen, jos mahdollista, että eduskuntakäsittelyssä valiokunnassa pyritäisiin jossain määrin suuntaamaan tämän neuvottelukunnan periaatteita, jotka ehdotuksen mukaan määräytyisivät sen toimintasuunnitelmassa, ajankohtaisimpiin ja tärkeimpiin kysymyksiin. Joka tapauksessa lausuntojen, suositusten ja lainsäädännönkin pohjaksi muodostettavan aineiston ja keskustelun tarve on näissä asioissa hyvin suuri.

Ed. Vehkaojan tavoin epäilen myös, kykeneekö tämä neuvottelukunta tai sen jaosto muodostamaan kansallista mielipidettä jostakin kliinisestä lääketutkimuksesta, johon pitäisi liittyä vielä monikeskustutkimus. Pitää tietysti kysyä, onko se neuvottelukunnan, jaoston tehtäväkään ja tarvitaanko nyt sellainen kansallinen mielipide. Ehkä valmisteilla oleva direktiiviluonnos edellyttää sitä, mutta missä muodossa direktiivi lopulta hyväksytään, se jää nähtäväksi.

Kustannusvaikutuksina tälle on arvioitu vuositasolla 600 000 markkaa. Päätoimista henkilöstöä on ainakin tässä vaiheessa vain yksi sihteeri ja yksi toimistohenkilöstö. Voi olla, että tämä on riittäväkin. Nyt jää riippumaan paljon siitä, min-

kä tyypiset tahot tähän neuvottelukuntaan tulevat mukaan, millaista asiantuntemusta se jo kokonaisuudessaan itse edustaa. Minäkin näkisin, että tässä pitäisi tulla aidolla tavalla myös uskonnolliset näkökannat, tavallisten ihmisten näkökannat ja tällaiset perustelut mahdollisimman hyvin esiin.

Ed. Alaranta: Arvoisa puhemies! Ajattelin lyhyesti omalta osaltanikin evästä valiokuntatyöskentelyä varten, kun tämä keskustelu on mennyt jo vähän poisikin varsinaisesta lakiesityksestä. Tarkoitin lähinnä niitä keskusteluja, joita ed. Aittoniemi referoi lakivaliokunnassa parhailaan vellovasta keskustelusta. Sehän oli aika tarkkaa. Tietysti vaitiolovelvollisuudet ja hiviasiat liittyvät tähänkin, mutta ehkä kuitenkin enemmän rikoslakipakettiin.

Ed. Aittoniemen menettelyä voi puolustaa sillä, että se on niin valtavaan paksu asianippu, ettei siinä ehkä tällaisiin yksittäisiin asioihin voida enää puuttua, mutta ehkä sen voi vielä kertoa, että meillä valiokunnassa tällä hetkellä vaitiolovelvollisuuteen liittyy vähän sellainen kahtiajako, että on lääkärien ja pappien puoli, jotka tahtoisivat suojella vaitiolovelvollisuutta, ja sitten on tämä Oulun murteella sanottu poliisien siipi, joka taas haluaisi murtaa sen. Itse kyllä asetun sille puolelle, jota lääkärien puoleksi äsken nimitettiin. Tämä vaitiolovelvollisuus on periaatteellisesti niin iso asia sekä lääkärien että myös meidän pappien osalta, että me haluamme kyllä varjella sitä viimeiseen asti, että ihmisillä säilyisi jonkinlainen luottamus myös toisiin ihmisiin, joille he voivat vaikeat asiansa puhua joko etukäteen tai jälkikäteen, siitähän tässä on kysymys, papeille usein vasta jälkikäteen, mutta sekin suoja täytyy olla olemassa.

Arvoisa puhemies! Olen iloinnut näistä puheenvuoroista, joita edustajat Vehkaoja, Kautto ja Väistökin äsken käyttivät uskonnollisen arvo maailman mukaan tulosta tähän asiaan. Hallituksen esityksen perusteluissahan puhutaan yhteisön sosiaalisista arvoista, näkemyksistä, elämästä, lisääntymisestä, terveydestä ja hyvinvoinnista ja kolmannessa pykälässä puhutaan siitä, että jäsenten valinnassa otettaisiin huomioon erilaiset kulttuuriset ja vakaumukselliset tekijät. Todella on vähän niin kuin ed. Vehkaoja sanoi, että meillä aina halutaan peitellä uskonnollista puolta jostain syystä toisin kuin joissakin muissa EU-maissa.

Herätteen omaan puheenvuorooni sain, kun

kävin lehtisälissä ja luin päivän sanomalehtiä. Osui käsiin myös Oulussa ilmestyvä uskonnollinen viikkolehti Päivämies, jonka tämän päivän pääkirjoitus on otsikoitu ”Eettinen pohdinta lisääntyy terveydenhuollossa” eli juuri tästä asiasta, josta täällä nyt puhutaan. Tässä pääkirjoituksessa on tietysti ihan näitä perusteluja, mitä täällä on jo esitetty väestön ikääntymisestä ja lääkintätekniikan nopeasta kehityksestä ja sitten voimavarojen rajallisuudesta, joista syistä tämä keskustelu on siis käynnissä. Tietysti mainituissa pääkirjoituksessa viitataan enemmän uskonnolliseen puoleen, ja toivoisin kyllä itse, että aikaan, kun te valiokunnan jäsenet tätä keskustelua käytte, myös tätä puolta esillä pitäisitte. Meistä suomalaisista on varmaan valtaosa sellaisia, jotka näissä elämän ja kuoleman asioissa uskovat, että Jumala on elämän ja kuoleman herra, ei se ole lääkäri, ei se ole pappi, ei se ole poliisi eikä kukaan ihminen vaan voima, joka on meidän kaikkien mainittujen yläpuolella. Sen näkökulman tulisi jollakin tavalla myös tähän keskusteluun liittyä.

Yliä minun silmäni jotenkin pistää se kohta, että neljä jäsentä nimetään eduskunnan jäsenistä. Ehkä sille löytyy perusteluja, kun valiokunta tätä asiaa miettii. Aliarvioimatta mitenkään meitä kansanedustajia, jollainen itsekin olen, tällaisen neuvottelukunnan jäsenyyteen tuntuu jotenkin ylimmutulta se, että välttämättä pitäisi olla poliitikoista kysymys. Täälläkin on monenlaista eettistä asiantuntemusta, niin kuin se on tässä keskustelussa jo näkynyt, mutta jos tällainen leikkilinen jatko sallitaan, näyttäisi siltä, että edustajat Kokkonen ja Kautto olisivat aivan kuin jo varanneet tässä keskustelussa itselleen paikat eduskunnan jäsenistä tällaiseen neuvottelukuntaan, sellaista asiantuntemusta he ovat täällä edustaneet ja myös kertoneet kokemuksistaan. Eikä minulla ole mitään sitä vastaan, että he siellä ovat, mutta paljon tärkeämpänä kyllä pitäisin tällaisen arvo tutkimuksen ja tämän uskonnollisen puolen asiantuntemusta, kristillisten arvojen edustavuutta tuossa neuvottelukunnassa kuin sitä, että poliitikot näitä paikkoja keskenään olisivat jakamassa.

Arvoisa puhemies! Ed. Räsänen viittasi täällä jo erääseen asiaan, joka minustakin tähän oleellisesti liittyy. Se on kysymys elämän suojelusta ja siitä, mistä se elämä alkaa. Perusoikeuskomiteassa aikoinaan kun olin jäsenenä, siellä tästä keskusteltiin. Meillä tultiin sitten enemmistöllä siihen lopputulokseen, että se alkaa synnytyksestä

ja syntymästä. On paljon maita, joissa elämän katsotaan alkavan hedelmöityksestä, mikä johtaa sitten siihen, että myöskin sikiöllä on suojelunsa.

Kun nyt eduskunta käsittelee parhaillaan Amsterdamin sopimusta, tähän liittyy siihenkin sillä tavalla, että siellä on nyt lisäys perusoikeuteen, niin ettei esimerkiksi vammaisuuden perusteella ihmistä saisi syrjiä. Ajattelen, että näitä asioita pitäisi tarkastella aivan kuin samalla pöydällä, voisimmeko me päästä pikkuhiljaa niin pitkälle eettisessä keskustelussa, että ihmiselämää suojeltaisiin siitä asti, kun se todella alkaa.

Arvoisa puhemies! Minulla on mielessäni keskustelu, joka täällä aikoinaan käytiin, kun ed. Könkkölä oli kansanedustajana ja tuolla viimeisessä penkkirivissä istui omalla paikallaan. Hän kertoi erästä eettisestä keskustelutilanteesta, jonka pikkupoika kävi äitinsä kanssa lihasrappeumaa sairastavien ihmisten seminaarissa Englannissa. Sekin seminaari pidettiin siis Englannissa ja siinä keskusteltiin valikoivasta abortista ja sen mahdollisuuksista. Tuo lihasrappeumaa sairastava pikkupoika kysyi äidiltään: "Äiti, olisitko teettänyt abortin, jos olisit tiennyt, millaisen lapsen saat?" Äiti vastasi: "Ehkäpä olisin". Siihen poika totesi: "Olipa hyvä, ettet tiennyt." Eli tulemme siihen, että pitäisi aina muistaa pitää erillään se arvo, jonka muut ihmiset antavat meidän elämällemme, siitä arvosta, joka elämällä on meille itsellemme.

Kun ed. Räsänen otti esimerkiksi Down-lapsen, mielestäni he ovat juuri hyvä esimerkki tästä keskustelusta. Me toiset ihmiset, niin sanotut normaalit, voimme aliarvioida heidän elämäänsä, mutta jos tunnemme heitä, tiedämme, että elämällä on heille itselleen erittäin suuri arvo. Sitäkin tässä neuvottelukunnassa tulevaisuudessa toivoisin pohdittavan.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Pappien salassapitovelvollisuus on kai käytännössä menettänyt merkityksensä. On kai aika vähän sellaisia riippäytymisiä, joista on olemassa se kuva, että ollaan kahdessa eri kopissa, on seinä välissä ja siinä reikä, josta sitten höpötellään papin suuntaan asioita ja saadaan kaikki synnit anteeksi, että voi sitten taas

elellä niin kuin haluaa. Ed. Alaranta ehkä tietää paremmin.

Mielenkiintoista on vain se asia, niin kuin eräissä tapauksissa on tapahtunut, että kymmenen vuotta raakaa rikosta mielessään pitänyt pappi murtui itse henkisesti ja kävi ilmoittamassa aikanaan tutkimuksia varten tietonsa. Kumpi sitten on parempi: oma henkinen vastuu, joka painaa vuodesta toiseen. Mielestäni papille ei pitäisi oikein tällaisia velvoitteita antaakaan, he ovat ihmisiä.

Lääkärien osalta on huomattavasti toisin. Mutta lääkärit eivät niinkään suhtaudu vastahakoisesti salassapitovelvollisuuden murtamiseen esimerkiksi hiv-asioissa eettisen puolen johdosta vaan siitä syystä, että tällaisen kiellon taakse vetäytyminen on lääkärille huomattavasti helpompaa. Hän ei vain sano sitä, saattaisi tulla vaikeuksia, jos hän ilmiantaisi jonkun hiv-Thomasin, joka kuljettaa ja levittää tätä sairautta. On helpompi olla sanomatta eikä joutu minkään koston uhriksi ja muuta. Minulla on sellainen näkemys lääkäreistä, että he tästä syystä puolustavat salassapitovelvollisuutta kovasti eivätkä niinkään eettisten näkemysten perusteella.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Alaranta puhui vammaisista ja muistaakseni sanoi, että elämällä on vammaisille merkitystä. Haluaisin kääntää sen toisinpäin siinä mielessä, että olen useasti joutunut pohtimaan ja halunnutkin pohtia sitä, että jos maailmasta vammaiset puuttuisivat, minkälainen meidän niin sanottujen vammattomien elämä oikeastaan olisi. Itse arvelen niin, että se olisi hyvin paljon köyhempi ja ehkä hyvin paljon epäinhimillisempikin. Eli haluaisin nähdä asian niin, että itse asiassa vammaiset ovat monessa tapauksessa auttaneet vammattomia kasvamaan inhimillisemmiksi olennoiksi.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemelle totean, että hän ei taida kovin paljon näissä seurakunnallisissa asioissa olla valistunut. (Ed. Aittoniemi: Minä en ole tekopyhä!) Ne ovat jokaisen ihmisen omia ja henkilökohtaisia asioita. Totean kuitenkin, että minä arvostan erittäin suuresti pappien työtä, sitä sielunhoidollista työtä, jota he usein sairaloissa tai sairaiden ihmisten luona kodeissa läheisten ja omaisten luona tekevät. Monesti näissä tilanteissa varmasti tulee esille asioita, jotka on minun ymmärtääkseni syytä pitää papin ja vain papin tiedossa. Tästä syystä pidän pappien vai-

olovelvollisuutta samaan tapaan kuin lääkärienkin vaitiolovelvollisuutta pyhänä asiana, tärkeänä yhteiskunnan perusasiana.

Mitä tulee ed. Alaranta esille ottamiin vammaisiin ja siihen elämän kokonaisuuteen, jota tämä monille meille läheisten ihmisten joukko edustaa, he ovat elämän rikkaus. Heidän olemassaolonsa varmasti asettaa kohdalleen monen muunkin niin sanotun terveen ihmisen elämäntähtäyksiä ja arvoja.

Ed. Alaranta (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ajattelin kyllä olla vastaamatta ed. Aittoniemelle, kun ajattelin sitä puhetta, minkä hän piti vähän aikaisemmin puhujakorokkeelta ja arvioi joitakin televisio-ohjelmia, minulle tuntemattomia ohjelmia ja niiden todellisuus ja totuusarvoja. Ehkä tuo vastauspuheenvuoro olisi pantava siihen samaan kategoriaan.

Mutta ettei jäisi sellaista kuvaa, että minä olin yksin pappien vaitiolovelvollisuusasian kanssa, niin ed. Aittoniemikin tietää, että Pappisliitto toimitti lakivaliokunnalle asiantuntijalausannon, joka oli juuri saman mukainen ja sisältöinen, minkä äsken totesin.

Muuten totean ed. Aittoniemelle, että minäkin yritän opetella erottamaan sen arvon, mikä elämällä on minulle, siitä arvosta, minkä ed. Aittoniemi antaa minulle.

Ed. Vihriälä: Arvoisa rouva puhemies! Nyt valiokuntaan lähtevä lakiesitys, vaikka onkin tänään päiväjärjestyksen viimeisenä asiana, ei suinkaan ole vailla merkitystä, vaan on erittäin merkittävä ja suuri asia. Mielestäni on ollut erinomaista kuitenkin kuunnella tätä keskustelua, jossa tämä pikkuinen edustajien joukko on evästännyt hallituksen esitystä ja ennen kaikkea eettisen neuvottelukunnan asettamista.

Täällä taisi tulla joissakin puheenvuoroissa esille se, että potilasturva on huono. On vaikea ymmärtää tänä päivänä, mihin sitä asiaa vertaa potilaan kannalta. Itsekin olen mukana sairaalahallinnossa luottamushenkilönä. Eihän luottamushenkilö voi tietää eikä hänen ehkä tarvitsekaan eikä hän saakaan kaikkea tietää, mutta jos ottaa esimerkin jonkin aikapaalun, vaikkapa vuoden 1964, jolloin sairausvakuutusjärjestelmä tuli voimaan, jos oikein muistan, se alkoi vaikuttaa siitä syksystä lähtien, ja ajattelee sitä aikaa ja silloisten potilaiden turvallisuutta ja vertaa sitä siihen aikaan, mitä me nyt elämme, niin kyllä kai me voimme kaikki olla samaa mieltä, että myös potilaan oikeudet ja turvallisuus ovat parantu-

neet merkittävästi. Potilas saa entistä enemmän tietoa myös hoidon perusteista ja monista asioista. Toki puutteita tähän liittyy, mutta uskallan olla sitä mieltä, että turvallisuus on merkittävästi parantunut.

Kun tullaan eettisiin kysymyksiin ja siihen, ketä hoidetaan ja miten hoidetaan tänä päivänä, tulee hyvin vahvasti mieleen käytännön asia erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon kohdalta. Kummassa potilasta hoidetaan tänä päivänä? Se on erittäin vahva kustannuskysymys. Tulee mieleen esimerkki 90-vuotiaasta vanhuksesta, joka tuodaan erikois- tai keskussairaalaan leikattavaksi. Jalka leikataan, mutta potilasta ei voida pitää sairaalassa kuin muutaman tunnin. Leikkaus tehdään paikallispuudutuksessa ja sitten hänet siirretään jo iltapäivällä perusterveydenhuoltoon, koska katsotaan, että tällaista potilasta on turha makuuttaa, jos tätä sanaa käyttää, erikoissairaanhoidon kalliilla paikalla, vaan hänet pitää siirtää perusterveydenhuollon sairaalaan, joka saattaa olla jopa sadan kilometrin päässä erikoissairaalaista.

Mielestäni nämä ovat niitä konkreettisia kysymyksiä, joita me myös hallintoehenkilöinä jouduimme sairaanhoitopiirin hallinnossa mukana olevina miettimään. Löytyykö esimerkiksi tästä neuvottelukunnasta sellaisia ehdotuksia tai päätöksiä, jotka antaisivat pohjaa näitä asioita ratkaista? Valiokunnan tulisi mielestäni todella huolella, vaikka tämä on lyhyt lakiesitys, kuunnella asiantuntijoita ja tehdä hyvä ja perusteellinen mietintö. Minä uskon, että se olisi meidän kaikkien kannalta erittäin hyvä asia.

Sitten vielä hoitovirheisiin. Nehän ovat tänä päivänä avoimessa yhteiskunnassa julkisuusperiaatteen mukaan hyvin paljon myös jo meidän kaikkien ihmisten, jotka lehtiä luemme ja muuta mediaa seuraamme, saatavissa. Tämä on ihan toinen maailma kuin 30–40 vuotta sitten. Hoitovirheet elävät julkisuudessa päivittäin ja maalikoistakin saattaa tulla asiantuntijoita, jotka rupeavat sanomaan, että olisi pitänyt hoitaa sillä ja sillä tavalla, vaikka ei ole minkään näköistä lääketieteellistä pohjaa ja koulutusta tällaisille sanannoille. Minä uskon, että meistä moni itsekin syyllistyy tällaiseen, kun on helppo arvostella aina, kun hoidot on tehty.

Totta kai lääkäreille tapahtuu virheitä. Se on aivan inhimillistä, mutta rohkenen kuitenkin uskoa Suomen lääkärinkunnasta ja laajemmaltikin, että jokaisella, joka on lääkärin ammattiin valmistautunut ja sitä elämäntehtävää suorittaa, on paljon syvällisempi ajatus sen tehtävän hoitamis-

ta kuin vain pelkkä, niin tärkeä kuin sekin on, ansiotulo lääkarintoimen hoitamisesta. Kyllä siinä on jotain muuta. Enkä rohkene sitä uskoa, että lääkärit tietoisesti tekisivät esimerkiksi hoitovirheitä. Kyllä niihin liittyy aina joku valinta, joka on tehtävä, ja se valinta ei tietenkään myöskään lääkärin kannalta ole helppo.

Arvoisa rouva puhemies! On myös helppo yhtyä niihin käsityksiin, mitä edustajat Vehkaoja, Kautto ja Väistö toivat esille ja myös ed. Alaranta, eli uskonnollisten ja filosofisten näkemysten tuominen esille neuvottelukuntaan. Ei meidän pidä väheksyä näitä arvoja ja sitä arvomaailmaa, mitä näihinkin kahteen sanaan kätkeytyy. Kyllä ne kuuluvat aivan oleellisena osana myös hoitotyöhön. Ne ovat kuuluneet siihen kautta vuosisatojen ja tulevat kuulumaan tästäkin eteenpäin, menipä lääketiede miten pitkälle tahansa.

Todella toivoisin, että nämäkin asiat valio-kuntakäsittelyssä otettaisiin selkeästi esille.

Ed. Väistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vihriälä otti esille sen, miten erikoissairaanhoidosta joudutaan kustannussyistä siirtämään potilaat joko perusterveydenhuoltoon tai avohoitoon varsin nopeasti.

Tilanne on, arvoisa puhemies, valitettavasti myös niin, että kun kunnat ovat tiukassa taloudellisessa tilanteessa karsineet budjettejaan, niin on tehty virheitä, jälkikäteen arvioiden ainakin virheitä, siinä, että on lomautettu hoitohenkilökuntaa. Tämä on johtanut siihen, että sellaiset potilaat, jotka aiemmin on kyetty hoitamaan ja jotka kyettäisiin hoitamaan perusterveydenhuollossa, ovat hakeutuneet erikoissairaanhoidon piiriin. Tässä tilanteessa myös ollaan valintakysymysten edessä: Jäsenkunnat pyrkivät säästämään, mutta kuntayhtymien kustannukset kasvavat. Viime kädessä potilaan jäsenkunnan kustannuskuorma kuitenkin kasvaa, ja joudutaan ihmettelemään, miten erikoissairaanhoidon kustannukset ovat karkaamassa käsistä. Tässäkin pitäisi löytää yhteiskunnallisesti mahdollisimman oikea ja oikeudenmukainen etenemistie, miten voimavaroja suunnataan ja mihin, että kokonaisuudessaan saataisiin niillä aikaan mahdollisimman hyvä tulos.

Ed. Vihriälä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Väistö otti tärkeän henkilökuntakysymyksen myös esille. Tähän on helppo yhtyä ja ennen kaikkea myös siinä mielessä, että kun tänä päivänä meillä kuitenkin on

hoitohenkilökuntaa, niin sairaanhoitajia kuin muutakin hoitohenkilökuntaa työttömänä tavattoman paljon, niin me päättäjät emme pysty tätä asiaa ratkaisemaan tällä hetkellä nimenomaan potilaan, hoidettavan, kohdalta myönteisesti, vaan potilas joutuu aina kärsimään, ja me pallottelemme potilaita erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon välillä. Jos eettinen neuvottelukunta pystyy myös tähän jotakin konkreettista tuomaan esille, niin minusta se olisi jo silloin tarkoituksensa saavuttanut.

Ed. Pehkonen: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys, joka sisältää pykälän eettisestä neuvottelukunnasta, on tarpeellinen. Neuvottelukunnalta ei mielestäni tule töitä puuttumaan, niin kuin jo tässä lähete keskustelussa on ilmennyt. Vaikeus lienee pysyä ajan tasalla nopeasti muuttuvassa maailmassa.

Vain kahteen asiaan haluan ottaa kantaa tässä keskustelussa.

Yksi on vaitiolovelvollisuus. Oma vakaumukseni on, että sitä ei pidä murtaa, ei lääkäreiltä eikä myöskään papeilta. Tosin papeista tässä ei puhuta, mutta haluan sen tässä tuoda julki. Raamattu sanoo nimittäin, kehottaa tai velvoittaa, että papin huulten tulee tallettaa tieto, ja minun mielestäni se koskee juuri tällaisia asioita. Mielestäni koskaan maallinen laki ei saa ohittaa Jumalan lakia. Siitä ei synny kuin vaikeuksia.

Käsitykseni on, että ihmisillä pitää olla aina mahdollisuus mennä luottamuksella tiettyjen henkilöiden ja ammatti-ihmisten luo pelkäämättä, että tulee ilmi. Mutta näiden henkilöiden velvollisuus on minun mielestäni ohjata asiakkaita itse ilmoittautumaan ja hoitamaan asia kuntoon. Yleensä he ovat semmoisia ammattilaisia, että ymmärtäisin, että heillä myös riittää taito suostutella nämä henkilöt itse tunnustautumaan.

Toisekseen olen lukenut tuon asetuksen myös, mikä tässä on lain mukaan. Siellä puhutaan muun muassa kulttuurisista ja vakaumuksellisista tekijöistä. Niin kuin täällä on ilmennyt, myös minun mielestäni siellä tulisi olla mainittuna myös uskonnolliset tekijät.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Ed. Alaranta oli kovin herkkähiipiäinen. Minä en maininnut sanaakaan siitä mitä hän on mieltä, vaan puhuin pappien vaitiolovelvollisuudesta ja toistan nyt vielä selväsanaisesti kerran, mistä on kysymys. Tietoisena omasta sairaudesta hivtartuntaa levittävät thomasit hyvin harvoin kääntyvät pappien puoleen ripittäytymään. Näin

ollen pitääkööt papit vaitiolovelvollisuutensa. En minä sano sitä. Mutta lääkärien kanssa joutuvat tekemisiin tietysti ne, jotka ovat tällaisten henkilöiden uhreja. Sellaisen henkilön osalta, joka tahallisesti levittää toisiin ihmisiin tällaista sairautta, joka on aina kuolemaksi, lääkärien salassapitovelvollisuus pitäisi murtaa sillä tavalla, että he ilmoittavat sellaisesta henkilöstä, koska he tulevat yleensä tietoiseksi siitä tavalla tai toisella, koska tällainen henkilö itse ei käänny lääkärin puoleen, vaikka tietää, että hänellä on hiv-tartunta. Tuskinpa hänkään kääntyy lääkärin puoleen, mutta tässä ei tarvita suojamomenttia hänen suuntaansa. Kyllä yhteiskunnan täytyy suojautua tällaisia thomaseja vastaan ja näin ollen minä katson, että lääkäriltä salassapitovelvollisuus poistetaan. Papit pitääkööt tämän asian.

Ed. M. Korhonen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. V i l j a m a a : Arvoisa rouva puhemies! Terveystieteiden voimavarojen suuntaaminen edellyttää todellakin myös eettistä tarkastelua. Pyysin kuitenkin puheenvuoroni kommentoidakseni edustajien Vihriälän ja Väistön puheenvuoroja, joissa otettiin esille myös hoidon porrastus, se, hoidetaanko potilasta oikeassa paikassa. Minusta se on enemmän asiantuntijoiden ratkaistava asia. Tietenkin eettinen toimikunta asettaa sille yleisperiaatteet, mutta luottaisin enem-

män hoitohenkilökuntaan siinä, että onko erikoissairaanhoidon tarvetta vai onko hoito terveyskeskuksessa se oikea ja turvallinen ratkaisu. (Eduskunnasta: Se on taloudellinen kysymys!) — Niin, se on myös taloudellinen kysymys, että on sitten riittävästi erikoissairaanhoidoa, kun siellä ei ole sellaisia potilaita hoidettavana, jotka voisivat tulla muuallakin kuntoon. — Mutta kaiken kaikkiaan kun olen seurannut tätä keskustelua osin työhuoneestani, niin tuntuu kuin yrittäisimme eettisellä toimikunnalla ratkaista kaikki mahdolliset terveydenhuollon ongelmat. Minusta on kuitenkin tarkkaan pidettävä huolta siitä, että vain yleiset periaatteet kuuluvat tälle valtakunnalliselle elimelle.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on huomenna torstaina kello 18, kyselytunti huomenna kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 18.20.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio